

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DEPARTAMENT ŚRODOWISKA, ROLNICTWA
I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

I N F O R M A C J A

O WYNIKACH KONTROLI

FUNKCJONOWANIE PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH

WARSZAWA
KSR-41011/02

GRUDZIEŃ 2002 r.
Nr ewid. 191/2002/P/02/079/KSR

SPIS TREŚCI

	strona
I CZEŚĆ OGÓLNA	3
1. Charakterystyka kontroli	3
2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności	5
3. Wnioski	13
II CZEŚĆ SZCZEGÓŁOWA	15
1. Charakterystyka stanu prawnego	15
2. Uwarunkowania ekonomiczno-organizacyjne	24
3. Istotne ustalenia kontroli	30
3.1. Plany ochrony dla parków krajobrazowych	30
3.2. Wypełnianie przez parki krajobrazowe ustawowych zadań na terenach pozostających w gospodarczym wykorzystaniu	31
3.2.1. Realizacja zadań ochronnych	31
3.2.2. Organizacja działalności naukowej i dydaktycznej, turystycznej oraz rekreacyjnej	32
3.2.3. Współdziałanie z jednostkami organizacyjnymi Lasów Państwowych w zakresie ochrony przyrody	35
3.3. Przestrzeganie zakazów ustalonych dla parków krajobrazowych	35
3.3.1. Przestrzeganie zakazów w zakresie lokalizacji budownictwa, w tym letniskowego, poza miejscami wyznaczonymi w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	35
3.3.2. Przestrzeganie zakazów wysypywania odpadów poza miejscami wyznaczonymi w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz nielegalnego wydobywania kruszywa	37
3.3.3. Przestrzeganie innych zakazów	38
3.3. Prawidłowość gospodarowania środkami finansowymi w parkach krajobrazowych	38
3.4.1. Planowanie i realizacja dochodów budżetowych	38
3.4.2. Realizacja wydatków ze środków budżetowych i pozabudżetowych	41
3.4.3. Struktura wydatków ze środków budżetowych	45
3.4.4. Koszty opracowania planów ochrony dla parków krajobrazowych	52
3.4.5. Funkcjonowanie gospodarstw pomocniczych	53
3.5. Działania podejmowane dla zapewnienia warunków funkcjonowania parków krajobrazowych.	55
3.5.1. Realizacja zadań przez organy administracji rządowej	55
3.5.2. Nadzór, koordynacja i kontrola działalności parków krajobrazowych	62
III OPIS POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI	65

Załączniki:

1. Wykaz jednostek skontrolowanych
2. Wykaz skontrolowanych parków krajobrazowych funkcjonujących w ramach 27 jednostek organizacyjnych objętych kontrolą
3. Wykaz podstawowych aktów prawnych

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. Charakterystyka kontroli

Temat: Funkcjonowanie parków krajobrazowych

Numer: P/02/079

Rodzaj: Kontrola planowa, koordynowana

Cel: Celem kontroli była ocena realizacji zadań administracji rządowej na obszarach funkcjonowania parków krajobrazowych, wynikających z ustawy o ochronie przyrody.

Ocenie podlegały:

- działania podejmowane przez administrację rządową na rzecz ochrony przyrody w parkach krajobrazowych,
- organizacja przez dyrektorów parków krajobrazowych działalności naukowej, dydaktycznej, turystycznej i rekreacyjnej na terenach parków krajobrazowych i ich otuliny,
- prawidłowość gospodarowania i efektywność wykorzystania środków finansowych przeznaczonych na działalność parków krajobrazowych,
- realizacja wniosków z poprzednich kontroli NIK.

**Tematyka
badany okres,
czas kontroli
oraz jednostki
objęte kontrolą**

Kontrola została przeprowadzona z inicjatywy Najwyższej Izby Kontroli pod względem legalności, gospodarności, celowości i rzetelności.

Kontrolą objęto okres od 1 stycznia 1999r. do 31 grudnia 2001r., a w przypadku gospodarowania środkami finansowymi do 31 marca 2002 r. Kontrola objęła łącznie 39 jednostek organizacyjnych w tym: 10 urzędów wojewódzkich, 27 zespołów i parków krajobrazowych (grupujących łącznie 73 parki krajobrazowe) i 2 gospodarstwa pomocnicze. Wykaz skontrolowanych jednostek zawiera zał. nr 1, natomiast w zał. nr 2 sporządzono wykaz 73 parków krajobrazowych funkcjonujących w ramach 27 jednostek.

Kontrola została przeprowadzona w okresie 21 marca – 21 czerwca 2002 r.

Tematyka kontroli obejmowała:

- strukturę organizacyjną parków krajobrazowych,
- realizację w parkach krajobrazowych zadań wynikających z ustawy o ochronie przyrody,
- przestrzeganie zakazów ustalonych w parkach krajobrazowych,
- gospodarowanie majątkiem w parkach krajobrazowych,
- sprawowanie nadzoru nad parkami krajobrazowymi.

**Uzasadnienie
podjęcia kontroli**

Wyniki przeprowadzonych dotychczas kontroli, a także zainteresowanie społeczne ochroną przyrody w określonych warunkach ekonomicznych uzasadniały przeprowadzenie planowanej kontroli parków krajobrazowych.

Uczestnicy kontroli

Departament Środowiska, Rolnictwa i Zagospodarowania Przestrzennego jako jednostka koordynująca oraz Delegatury NIK w Białymstoku, Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Kielcach, Lublinie, Olsztynie, Poznaniu i Zielonej Górze.

Ogółem przeprowadzono 39 kontroli. Wszystkie protokoły kontroli zostały podpisane bez zastrzeżeń.

Przy opracowaniu informacji wykorzystane zostały wyniki kontroli realizacji zadań w zakresie gospodarowania zasobami przyrody na terenach objętych ochroną, przeprowadzonej w 1994 r. oraz kontroli funkcjonowania parków narodowych, przeprowadzonej w 2000 r.

Stosowane w Informacji skróty i oznaczenia:

PK	– Park Krajobrazowy
SPK	– Służba Parków Krajobrazowych
RDLP	– Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
NFOŚiGW	– Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WFOŚiGW	– Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
MOŚZNiL	– Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa
MŚ	– Minister Środowiska
uop	– ustawa o ochronie przyrody
mpzp	– miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności

Kontrola wykazała niezadowalające przygotowanie organizacyjno-prawne oraz niewystarczające zabezpieczenie ekonomiczno-techniczne parków krajobrazowych dla osiągnięcia celów, dla których zostały utworzone.

W działalności i funkcjonowaniu parków krajobrazowych stwierdzono nieprzestrzeganie niektórych przepisów ustawy o ochronie przyrody oraz innych aktów prawnych związanych z ochroną przyrody i krajobrazu, a także niektórych przepisów ustawy o finansach publicznych i o zamówieniach publicznych.

1. Większość parków krajobrazowych nie posiadała planów ochrony, a tempo ich opracowywania i zatwierdzania było niedostateczne.

Niezadowalająca była organizacja działalności naukowej i dydaktycznej oraz turystycznej i rekreacyjnej. Nie zawsze skuteczny był nadzór i kontrola przestrzegania zakazów ustalonych dla terenów parków krajobrazowych.

Badania kontrolne wykazały niepełną realizację zadań związanych z zachowaniem, popularyzacją i upowszechnianiem wartości przyrodniczych, historycznych i kulturowych na terenach pozostających w gospodarczym wykorzystaniu.

1.1. Stwierdzono, że spośród 27 skontrolowanych jednostek organizacyjnych obejmujących 73 parki krajobrazowe, funkcjonujące w formie parków lub zespołów parków, 27 parków, tj. 37%, ma opracowane i zatwierdzone plany ochrony; 20 parków, tj. 27% podjęło prace w tym zakresie, przy czym stopień zaawansowania jest zróżnicowany od fazy początkowej do etapu opracowania i końcowych uzgodnień. Natomiast w pozostałych 26 parkach, tj. 36%, prac nad projektem planu ochrony nie rozpoczęto (str. 30, 51 - 53).

W 2 województwach mazowieckim i wielkopolskim, żaden z funkcjonujących tam 16 (tj. 22% skontrolowanych) parków krajobrazowych nie posiadał zatwierdzonego planu ochrony (str. 30).

W 14 spośród 27 skontrolowanych jednostek korzystano z dorobku naukowo-badawczego przy opracowywaniu planów ochrony parku krajobrazowych, w tej liczbie wykazano zatwierdzone plany ochrony dla 12 PK. Dla pozostałych 15 PK, posiadających zatwierdzone plany, brak było udokumentowania w zakresie wykorzystania dorobku badawczego.

- Informacje uzyskane w trybie art. 29 ust. 2 lit. f ustawy o NIK z 6 urzędów wojewódzkich nie objętych kontrolą, dotyczące zaawansowania prac nad planami ochrony dla pozostałych 47 parków krajobrazowych, potwierdzają stan prac nad planami wynikający z badań kontrolnych (str. 30).

- W 46 spośród 73 parków krajobrazowych objętych kontrolą, tj. 63%, nie posiadających planów ochrony, zadania ochrony przyrody realizowano wg wymogów określonych w aktach o ich utworzeniu, koncentrując się na inwentaryzacji rezerwatów przyrody, pomników przyrody, użytków ekologicznych itp. (str. 31 - 32).

Najwyższa Izba Kontroli jako nierzetelne ocenia dotychczasowe działania w zakresie przygotowania i zatwierdzenia planów ochrony w parkach krajobrazowych. Natomiast, jako nielegalne należy – zdaniem NIK – uznać funkcjonowanie parków krajobrazowych nie posiadających opracowanych i zatwierdzonych planów ochrony. Istniejącą sytuację w tym zakresie NIK krytycznie oceniła już w 1994 r. w trakcie kontroli realizacji zadań w zakresie gospodarowania zasobami przyrody na terenach objętych ochroną.

1.2. Niezadowalająca była organizacja działalności naukowej, dydaktycznej, turystycznej i rekreacyjnej (str. 32-35).

- Wszystkie parki krajobrazowe w zróżnicowanym zakresie, współpracowały z instytucjami i jednostkami naukowymi, centralnymi i lokalnymi i udostępniały im nadzorowane tereny ochrony krajobrazowej dla celów badawczych. Spośród 27 jednostek organizacyjnych objętych kontrolą tylko w jednej, tj. Nadbużańskim PK opracowano zasady udostępniania terenów parku do badań naukowych. W dwóch jednostkach (Mazurskim PK, Zespole PK Pojezierza Iławskiego i Wzgórz Dylewskich) wskazano tereny do prowadzenia badań. W pozostałych 24 jednostkach organizacyjnych prowadzono działalność naukową bez nakreślonych ram organizacyjnych (str. 31-32).
- Brak było odpowiednich warunków do prowadzenia działalności dydaktyczno-edukacyjnej. Na 27 skontrolowanych jednostek tylko 7 z nich prowadziło muzea przyrodniczo-etnograficzne, a w 8 zorganizowano ośrodki dydaktyczno-edukacyjne.
- Niewystarczające było zainteresowanie kierujących parkami krajobrazowymi wyznaczaniem, oznakowaniem i opisaniem ścieżek edukacyjno-przyrodniczych. Utrudniało to organizację turystyki i rekreacji, w sposób uregulowany i uporządkowany bez szkód w zasobach przyrody.
- W 3 parkach krajobrazowych wykazano brak skutecznych działań dla wykorzystania terenów parków dla działalności turystycznej (str. 34).

Powyższe działania NIK ocenia jako nierzetelne.

Pozytywnie natomiast ocenia się prowadzenie na terenie Nadmorskiego PK przeglądów obiektów turystycznych i wydawanie tzw. certyfikatów ekologicznych, a także podejmowanie działalności edukacyjnej w formie „zielonych szkół” w 2 jednostkach organizacyjnych (str. 33, 35).

- 1.3. Kontrola wykazała 3 przypadki nieprawidłowości w funkcjonowaniu organów doradczych dyrektora parku krajobrazowego, dla 4 jednostek wojewodowie nie powołali rad parku, a w dalszych 9 jednostkach nie zachowano ciągłości ich funkcjonowania.

Działania te należy ocenić jako nierzetelne.

Stwierdzono 2 przypadki niezadowalającej współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego (Kaszubski PK) i Lasów Państwowych (Mazurski PK) (str. 35-36).

2. *Nie podejmowano działań zapewniających uwzględnienie ustaleń zawartych w planach ochrony parków krajobrazowych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Utrudniało to lub uniemożliwiało egzekwowanie zakazów ustalonych dla terenów objętych ochroną przyrodniczo-krajobrazową (str. 64-65).*

Kontrola wykazała nieprzestrzeganie w pełni zakazów ustalonych dla terenów parków krajobrazowych, dotyczących w szczególności nielegalnego budownictwa, wysypisk odpadów i eksploatacji kruszywa lokalizowanych poza miejscami wyznaczonymi w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Prowadzone kontrole przez Służby Parków Krajobrazowych potwierdzają te zjawiska (str. 35-38).

- 2.1. W trakcie badań kontrolnych na terenach Zespołu PK Województwa Śląskiego i Zespołu Zamojskich PK stwierdzono nie przestrzeganie zakazów budownictwa (w tym lotniskowego) oraz wysypywania odpadów poza miejscami wyznaczonymi w planach zagospodarowania przestrzennego.

- 2.2. Wyniki kontroli wykazały:

- nie przestrzeganie przez Kozienicki PK zakazu organizowania na terenie parku i otuliny rajdów motorowych i samochodowych (str. 38),
- w 3 jednostkach organizacyjnych na terenach obejmujących 4 parki krajobrazowe: Mazowiecki PK, Chojnowski PK, Brodnicki PK i PK „Doliny Dolnej Wisły” brak lub niewystarczające oznakowanie i opisanie w miejscach masowo uczęszczanych, zasad zachowania się i korzystania z zasobów przyrody i walorów krajobrazowych,
- brak zakazu umieszczania tablic reklamowych na terenach Nadmorskiego PK, co skutkowało nagminnym ich ustawianiem wokół tras komunikacyjnych (str. 38).

- 2.3. Wyniki kontroli terenów parków, przeprowadzonych przez Służby Parków Krajobrazowych w latach 1999-2001, wykazały:

- 664 obiekty nielegalnego budownictwa, w tym 361 domków lotniskowych i 129 pomostów,
- 228 nielegalnych wysypisk śmieci,
- 74 miejsca nielegalnego poboru żwiru i piasku.

W efekcie podjętych działań organów nadzoru budowlanego oraz gmin rozpoczęto likwidację samowoli budowlanych i przywracanie stanu pierwotnego, choć proces ten przebiega zbyt wolno (str. 35-36).

3. Badania kontrolne wykazały, że działania podejmowane przez administrację rządową nie zabezpieczały w pełni funkcjonowania i realizacji statutowej działalności parków krajobrazowych.

Przez okres 10 lat obowiązywania ustawy o ochronie przyrody (znowelizowanej w 2001 r.) Minister Środowiska nie sporządził krajowej strategii ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej do czego zobowiązuje przepis art. 35 ustawy o ochronie przyrody (str. 55-57).

Niewystarczający był nadzór i kontrola wojewodów nad funkcjonowaniem i działalnością zespołów i parków krajobrazowych. Nie doprowadzono do zgodności stanu prawnego parków z ustawą o ochronie przyrody (str. 60-64).

3.1. Niewystarczające były nadzór i kontrole wojewodów nad funkcjonowaniem oraz działalnością zespołów i parków krajobrazowych. Uporządkowania i uregulowania wymagają struktury organizacyjne utworzonych parków krajobrazowych (str. 60-61):

- We wszystkich jednostkach objętych kontrolą stwierdzono, że nowelizacji aktów prawnych o utworzeniu parków krajobrazowych dokonywano z kilku, a nawet kilkunastoletnim opóźnieniem wobec istotnych zmian w ustawie o ochronie przyrody, a w 1 przypadku (PK „Lasy Janowskie”) takiej aktualizacji dotychczas nie dokonano (str. 57-58).
- W 7 urzędach wojewódzkich wykazano brak wzajemnych porozumień dotyczących współpracy i nadzoru nad funkcjonowaniem parków krajobrazowych, położonych na terenach kilku województw (str. 58 - 59).
- Ustalono, że niezgodnie z przepisami ustawy o ochronie przyrody powoływane były zarządy parków krajobrazowych. Nieprawidłowości te odnotowano w 18 spośród 27, tj. 67% jednostek objętych kontrolą (str. 59).
- W 4 urzędach wojewódzkich: Pomorskim, Lubelskim, Śląskim i Kujawsko-Pomorskim stwierdzono nieprzestrzeganie ustawowych zasad i wymogów przy powoływaniu wojewódzkich konserwatorów przyrody, tj. nie zasięgnięto opinii wojewódzkiej komisji ochrony przyrody, a także terminów powoływania rad parków (str. 59 - 60).
- W 4 przypadkach nieprawidłowo prowadzono i aktualizowano rejestry parków krajobrazowych (str. 63-64).

Przedstawione działania wojewodów były w ocenie NIK nielegalne.

3.2. Stwierdzono, że działania Ministra Środowiska w okresie objętym kontrolą w zakresie koordynacji działalności parków krajobrazowych były niewystarczające (str. 55-57).

- Nie inicjowano kontroli parków krajobrazowych pomimo rozpatrywania skarg i wniosków kierowanych do Ministerstwa na działalność parków krajobrazowych.
- Z ponad rocznym opóźnieniem (15 miesięcy) wydano rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie szczegółowych zasad sporządzania planów ochrony dla parków krajobrazowych.
- Nie przedstawiano i nie omawiano problematyki parków krajobrazowych na posiedzeniach Kierownictwa Ministerstwa. W kontrolowanym okresie odbyła się tylko 1 narada (w 2001 r.) z Wojewódzkimi Konserwatorami Przyrody, dotycząca projektowanej sieci Natura 2000, uwzględniającej problematykę parków krajobrazowych.

Zdaniem NIK przedstawione działania należy ocenić jako nierzetelne.

4. *Z ustaleń kontroli wynika, że w działalności zespołów i parków krajobrazowych występowały uchybienia i nieprawidłowości, mające istotny wpływ na gospodarowania środkami publicznymi.*

Nietrafne i zaniżone było planowanie dochodów budżetowych. W 5 jednostkach w ogóle nie planowano i nie osiągnięto dochodów budżetowych przy szczupłych środkach przeznaczonych na funkcjonowanie parków. Nie w pełni realizowano zobowiązania podatkowe i nie przestrzegano przepisów ustawy o zamówieniach publicznych, co skutkowało skierowaniem 2 zawiadomień o naruszeniu dyscypliny finansów publicznych, oraz ustawy o rachunkowości. Struktura wydatków nie sprzyjała realizacji zadań nałożonych na zespoły i parki krajobrazowe (str. 38-55).

- Stwierdzono, że przydzielone środki budżetowe nie zabezpieczały w pełni działalności parków krajobrazowych. Wspomagano je dotacjami ze źródeł pozabudżetowych oraz pomocowych. W okresie objętym kontrolą (1999-2001), wydatki budżetowe stanowiły kolejno dwie trzecie (69%) cztery piąte (80%) i trzy czwarte (76%) ogółu wydatków. Udział środków pomocowych wahał się w granicach 1-2% rocznie (str. 38-45).
- Ustalenia kontroli wykazały, że w strukturze wydatków budżetowych największy udział stanowiły wydatki na wynagrodzenia i pochodne. Spośród 27 skontrolowanych jednostek w 5 (18%) poziom płac stanowił 80-95% tych wydatków, skutkiem czego było ograniczenie realizacji zadań statutowych (str. 45-48).
- Jako nielegalne należy ocenić działania, stwierdzone w niektórych parkach krajobrazowych:
 - w 3 jednostkach organizacyjnych (Zespole PK woj. śląskiego, Gospodarstwie Pomocniczym „Ekolog” i Zarządzie Mazursko-

Chojnowskiego PK) nie przestrzegano w pełni wymogów ustawy o zamówieniach publicznych przy realizacji zadań remontowo-modernizacyjnych, a także zakupach towarów i usług, co skutkowało skierowaniem 2 zawiadomień o naruszeniu dyscypliny finansów publicznych (str. 49-50),

- w 3 jednostkach organizacyjnych nie w pełni realizowano postanowienia zawarte w umowach dotacji z WFOŚiGW, dotyczących m.in. ochrony ptaków (str. 50),
- w 3 jednostkach organizacyjnych nie wywiązywano się ze zobowiązań podatkowych, nie przestrzegano również w pełni zasad rachunkowości (str. 51, 54-55).

5. Nieprzestrzeganie ustawy o ochronie przyrody i nieprawidłowości w gospodarowaniu publicznymi środkami finansowym stwarzały pola i możliwości działań korupcyjnych.

I tak:

- W 8 spośród 27 jednostek objętych kontrolą, tj. w 36%, stwierdzono brak lub niepełną dokumentację finansową, a także dotyczącą sposobu i trybu opracowania projektów planów ochrony dla parków krajobrazowych. Uniemożliwia to dokonanie oceny prawidłowości środków wydatkowanych na ten cel (str. 51-53).

W ocenie NIK były to działania nierzetelne.

- W 2 jednostkach objętych kontrolą ujawniono przypadki nieuzasadnionego przerwania opracowywania projektów planów ochrony (Zespół Zamojskich PK) oraz nie przedkładania do zatwierdzenia przez wojewodę opracowanych projektów planów (Zespół PK Województwa Wielkopolskiego) (str. 53).

Przedstawione zaniechanie działań NIK ocenia jako nierzetelne i niegospodarne.

- W Zarządzie Mazowieckiego i Chojnowskiego PK wydatkowano do czasu kontroli kwotę ponad 200 tys. zł z dotacji WFOŚiGW w Warszawie na prace związane z opracowaniem projektu planu ochrony dla Mazowieckiego PK. Z uwagi na fakt, że kolejne prace, wykonane dla tych potrzeb, zostały ocenione negatywnie, dalsze prace nad planem wstrzymano (str. 53 - 54).

Ponadto, kontrola wykazała naruszenie przepisów ustawy o zamówieniach publicznych w zakresie trybu wyłonienia wykonawcy prac naukowo-badawczych niezbędnych do sporządzenia planu ochrony dla Mazowieckiego PK (str. 49 -50).

Zdaniem NIK, przedstawione działania należy ocenić jako niegospodarne i nielegalne.

- W Zespole PK Województwa Lubuskiego stwierdzono brak koncepcji zagospodarowania, wydrukowanego przy udziale środków WFOŚiGW w nakładzie 2.500 szt albumu Gryżyński Park Krajobrazowy, co NIK ocenia jako działanie niegospodarne (str. 50).

6. Kontrola wykazała niepełną realizację wniosków z poprzednich kontroli NIK

6.1. Po kontroli realizacji zadań w zakresie gospodarowania zasobami przyrody na terenach objętych ochroną w 1994 r.

- W urzędach wojewódzkich nie podjęto skutecznych działań dla:
 - opracowania planów ochrony parków krajobrazowych,
 - dostosowania sytuacji prawno-organizacyjnej parków krajobrazowych do wymogów ustawy o ochronie przyrody,
 - zwiększenia środków finansowych na ochronę przyrody.
- W parkach krajobrazowych:
 - nie podjęto skutecznych działań dla sporządzenia planów ochrony.

6.2. Po kontroli funkcjonowania parków narodowych w 2000 r.

- Minister Środowiska nie sporządził krajowej strategii ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z programem działania.

7. Kontrola wykazała, że z naruszeniem przepisów ustawy o zamówieniach publicznych wydatkowano kwotę 241.125 zł. Stwierdzono uszczuplenia w dochodach samorządowych na kwotę 50.729,00 zł, oraz inne nieprawidłowości finansowe na kwotę 9.156,40 zł. Kwoty, wobec których podjęto działania w celu ich odzyskania wynoszą 50.729,00 zł.

* * *

Tworzenie parków krajobrazowych w Polsce jest procesem ciągłym od około 30 lat. Zaangażowanie wojewodów w tworzenie parków krajobrazowych w dekadzie lat dziewięćdziesiątych, po zmianie ustawy o ochronie przyrody, zaowocowało podwojeniem ich liczby do 120 i obszaru wynoszącego obecnie ponad 2,5 mln ha, co stanowi ca 8% powierzchni kraju. Jednakże proces ten odbywał się bez uprzednio ustalonej krajowej strategii ochrony oraz analizy i oceny możliwości zapewnienia warunków ekonomicznych i technicznych ich funkcjonowania. Malejące w corocznych ustawach środki budżetowe wojewodów nie zabezpieczały osiągnięcia celów, dla których utworzono parki krajobrazowe. Wprawdzie poszukiwano wsparcia finansowego funduszy ekologicznych, jednak pomoc w formie dotacji mogła być jedynie uzupełnieniem środków własnych, budżetowych na realizację zadań statutowych. O skali niedoboru środków finansowych świadczą

przykłady parków krajobrazowych, w których plany wydatków środków budżetowych w 90% stanowiły płace i pochodne. Jednocześnie osiągnięte dochody z działalności gospodarstw pomocniczych miały niewielkie znaczenie.

Kontrola wykazała, że w parkach krajobrazowych podejmowano działania dla realizacji zadań, wynikających z objęcia ochroną terenów, pozostających w gospodarczym wykorzystaniu, a ich zakres i stopień zaawansowania był zróżnicowany. Podejmowano interesujące inicjatywy, dotyczące edukacji młodzieży w zakresie ochrony przyrody, realizowane w ramach „zielonych szkół”.

Stwierdzono nie przestrzeganie zakazów obowiązujących na terenach parków krajobrazowych, w szczególności dotyczące nielegalnego budownictwa, wysypisk odpadów i eksploatacji kruszywa. Zbyt wolno przebiega jeszcze proces likwidacji samowoli budowlanych i przywracania stanu pierwotnego terenów.

Niedostateczne tempo opracowywania i zatwierdzania planów ochrony parków krajobrazowych, a także nie podejmowanie działań dla uwzględnienia ustaleń planów ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, utrudniały egzekwowanie zakazów przewidzianych dla terenów objętych ochroną krajobrazu. Uniemożliwiało to również wyraźne określenie ram działalności gospodarczej na obszarach parków, w tym wykorzystania walorów przyrodniczo-krajobrazowych dla rozwoju turystyki i rekreacji. Stąd przypadki niezadowolającej współpracy z organami samorządu terytorialnego i jednostkami organizacyjnymi lasów państwowych, u podłoża których tkwi konflikt interesów ochrony przyrody i krajobrazu z możliwościami dysponowania gruntami oraz ich gospodarczego wykorzystania.

Wyniki kontroli wskazują na możliwość zagrożeń korupcyjnych w zakresie wydatków finansowych na opracowywanie planów ochrony parków. Poprawy wymaga gospodarowanie środkami pozabudżetowymi i pomocowymi. Konieczne jest uporządkowanie zagadnień organizacyjno-prawnych.

Wyniki kontroli wskazują na potrzebę zwiększenia skuteczności nadzoru i kontroli ze strony wojewodów oraz koordynacyjnych działań Ministra Środowiska.

Jest to niezbędne by nie stracić wsparcia udzielanego parkom krajobrazowym przez organizacje ekologiczne i szerokie rzesze działaczy ochrony przyrody i dziedzictwa narodowego.

W n i o s k i

Kontrola wykazała nieprawidłowości w funkcjonowaniu parków krajobrazowych. Niewystarczająca była koordynacja, nadzór i kontrola działalności parków krajobrazowych. Dla usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości niezbędne jest podjęcie następujących działań.

1. Minister Środowiska powinien:

- niezwłocznie sporządzić krajową strategię ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z programem działania i przedstawić je do zatwierdzenia przez Radę Ministrów,
- w ramach koordynacji działalności parków krajobrazowych podjąć skuteczne działania zapewniające ich funkcjonowanie zgodnie z przepisami ustawy o ochronie przyrody,
- wspólnie z wojewodami poszukiwać skutecznych metod i sposobów rozwiązywania problemów utrudniających lub uniemożliwiających osiągnięcie celów dla których utworzone zostały parki krajobrazowe,
- rozważyć możliwość wypracowania modelu organizacyjnego wojewódzkiego konserwatora przyrody, wzmacniając jego pozycję i rolę przy wykonywaniu zadań organu administracji rządowej w zakresie ochrony przyrody.

2. Wojewodowie powinni:

- wzmocnić działania dla zapewnienia warunków organizacyjno-ekonomicznych funkcjonowania i działalności parków krajobrazowych,
- doprowadzić stan prawny parków krajobrazowych do zgodności z przepisami ustawy o ochronie przyrody,
- przestrzegać ustawowego trybu powoływania wojewódzkiego konserwatora przyrody, a ponadto zapewnić warunki wykonywania przez niego ustawowych zadań w zakresie ochrony przyrody w tym nadzoru nad parkami krajobrazowymi,
- przestrzegać terminowego powoływania rad parków (zespołów parków), a także spowodować zaktywizowanie ich działalności, jako organu doradczego dyrektora parku,
- podjąć skuteczne działania zapewniające opracowanie planów ochrony dla parków krajobrazowych zgodnie z wymogami ustawy o ochronie przyrody i rozporządzeniem Ministra Środowiska w tej sprawie,
- wypracować i stosować skuteczniejsze formy kontroli działalności parków krajobrazowych (w tym merytorycznej), z uwzględnieniem pełnej realizacji wniosków pokontrolnych NIK skierowanych w wystąpieniach pokontrolnych do dyrektorów parków krajobrazowych.

3. Dyrektorzy Parków (Zespołów) Parków Krajobrazowych powinni:

- podjąć działania w celu przyspieszenia realizacji zadań związanych z opracowaniem, dostosowaniem i wykonywaniem planów ochrony, zgodnie z ustawą o ochronie przyrody,
- podjąć skuteczne działania dla uwzględnienia przez gminy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustaleń planów ochrony dla parków krajobrazowych,
- wzmocnić nadzór i kontrolę przestrzegania zakazów, ustalonych dla terenów parków krajobrazowych, w szczególności dotyczących realizacji budownictwa, składowania odpadów oraz wydobywania kopalin poza miejscami wyznaczonymi w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego,
- wzmocnić działania dla pozyskiwania dodatkowych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych i pomocowych na rzecz parków krajobrazowych,
- zapewnić dyscyplinę i skuteczny nadzór nad wydatkowaniem środków finansowych,
- wzmocnić działania dla ściślejszej współpracy z organami samorządu terytorialnego i administracją lasów państwowych.

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. Charakterystyka stanu prawnego

Podstawowym aktem prawnym w zakresie funkcjonowania i działalności parków krajobrazowych jest ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody¹, zwana dalej „uop”.

Park krajobrazowy jest obszarem chronionym ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe, a celem jego utworzenia jest zachowanie, popularyzacja i upowszechnianie tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju – art. 24 ust. 1 uop.

Ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody² wprowadziła z dniem 2 lutego 2001 r. znaczne zmiany w tej ustawie.

Organizacja parku krajobrazowego

Poddanie przyrody pod ochronę następuje m.in. przez tworzenie parków krajobrazowych – art. 13 ust. 1 pkt 3 uop.

Działalność parków krajobrazowych koordynuje minister właściwy do spraw środowiska – art. 24a ust. 1 uop³.

Wojewoda prowadzi rejestr parków krajobrazowych – art. 39 ust. 2 uop.

Rejestr parków krajobrazowych powinien zawierać:

- 1) *liczbę porządkową,*
- 2) *nazwę parku, jeżeli istnieje,*
- 3) *datę jego utworzenia,*
- 4) *położenie geograficzne i administracyjne (obręb ewidencyjny, gmina, powiat, województwo),*
- 5) *powierzchnię z wyszczególnieniem formy własności i rodzajów gruntów,*
- 6) *krótki opis przedmiotu poddanego pod ochronę,*
- 7) *miejsce i datę ogłoszenia aktu o utworzeniu parku,*
- 8) *informacje, czy dany park podlega ochronie w zakresie międzynarodowego prawa ochrony przyrody – art. 39 ust. 4 uop⁴.*

Stosownie do art.18 ust.3 pkt 1 ustawy z dnia 26 listopada 1998r. o finansach publicznych⁵ parki krajobrazowe tworzy wojewoda w formie jednostek budżetowych.

¹ j.t. Dz.U. z 2001 r, Nr 99, poz. 1079 z późn. zm.

² Dz.U. z 2001 r. Nr 3, poz. 21.

³ Do dnia 2 lutego 2001 r. kwestia ta była uregulowana w art. 24 ust. 8.

⁴ ust. 4 został dodany przez art. 1 pkt 39 lit. b ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody – Dz.U. z 2001 r. Nr 3, poz. 21 – z dniem 2 lutego 2001 r.

Dyrektor parku krajobrazowego w myśl art.20 ust.3 pkt 1 ustawy o finansach publicznych tworzy i likwiduje gospodarstwo pomocnicze, po uprzednim uzyskaniu zgody wojewody. Istotą finansową gospodarstwa pomocniczego jest, to iż pokrywa ono koszty swojej działalności z uzyskiwanych przychodów własnych – art. 20 ust.2 ustawy o finansach publicznych.

Gospodarstwo pomocnicze może otrzymywać z budżetu dotacje przedmiotowe i dotacje na pierwsze wyposażenie w środki obrotowe – art. 20 ust. 7 i 8 ustawy o finansach publicznych. Gospodarstwo pomocnicze wpłaca do budżetu połowę osiągniętego zysku – art.20 ust.10 ustawy o finansach publicznych.

Stan prawny uoop w okresie 1999 r. – 1 luty 2001 r.

Utworzenie parku krajobrazowego następuje w drodze rozporządzenia wojewody, po uzgodnieniu z zainteresowanymi organami jednostek samorządu terytorialnego, określającego nazwę parku krajobrazowego, obszar parku krajobrazowego, obszar parku i otuliny, ogólne zasady zagospodarowania i wykorzystania parku oraz stosowne ograniczenia, zakazy i nakazy przewidziane w art. 37 ust. 1 – art. 24 ust. 4 i 5 uoop.

Dyrektora parku krajobrazowego lub zespołu parków krajobrazowych powołuje i odwołuje wojewoda. Dyrektora parku krajobrazowego, położonego w kilku województwach, powołuje i odwołuje Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa w uzgodnieniu z wojewodami – art. 24 ust. 6 uoop.

Dyrektor parku nie jest organem administracji w zakresie ochrony przyrody, lecz działa w imieniu wojewody.

Do zadań dyrektora parku krajobrazowego należy w szczególności:

- 1) *ochrona przyrody zgodnie z rozporządzeniem o utworzeniu parku krajobrazowego,*
- 2) *organizacja działalności naukowej i dydaktycznej na terenie parku krajobrazowego i jego otuliny,*
- 3) *wydawanie z upoważnienia wojewody decyzji administracyjnych w zakresie ochrony przyrody na terenie parku krajobrazowego i jego otuliny,*
- 4) *współdziałanie w zakresie ochrony przyrody z jednostkami organizacyjnymi, osobami prawnymi i fizycznymi – art. 24 ust. 7 uoop.*

Na terenie Lasów Państwowych znajdujących się w granicach parku krajobrazowego zadania w zakresie ochrony przyrody wykonuje samodzielnie miejscowy nadleśniczy, zgodnie z planem ochrony parku krajobrazowego, uwzględnionym w operacie urządzania lasu – art. 24 ust. 10 uoop.

⁵ Dz.U. Nr 155, poz.1014 z późn. zm.

Przy dyrektorze parku krajobrazowego działa rada naukowo-społeczna parku jako organ opiniodawczo-doradczy. Radę naukowo-społeczna parku powołuje wojewoda, określając jej skład, zakres działania oraz czas trwania kadencji – art. 24 ust. 11.

W parkach krajobrazowych tworzy się Służby Parków Krajobrazowych. Do pracowników parków krajobrazowych, zaliczonych do tych Służb, stosuje się przepisy art. 17 ust. 2 i 3, art. 19 oraz art. 20 – art. 24 ust. 12 uoop.

Stan prawny od 2 lutego 2001 r.

Utworzenie parku krajobrazowego następuje w drodze rozporządzenia wojewody po uzgodnieniu z właściwymi miejscowo organami zainteresowanych jednostek samorządu terytorialnego. Rozporządzenie to określa nazwę parku krajobrazowego, obszar parku i otuliny, jeżeli została utworzona w myśl art. 24 ust. 3 uoop, oraz właściwe dla danego parku krajobrazowego zakazy, wybrane spośród wymienionych w art. 26a ust. 1 uoop, kierując się potrzebą ochrony przyrody - art. 24 ust. 4 i 5 uoop.

Zniesienie parku krajobrazowego lub ograniczenie jego obszaru następuje w drodze rozporządzenia wojewody w razie utraty wartości, dla których park został utworzony, po zaopiniowaniu przez wojewódzką komisję ochrony przyrody oraz właściwe miejscowo organy zainteresowanych jednostek samorządu terytorialnego – art. 24 ust. 6 uoop. Parkiem krajobrazowym kieruje dyrektor parku krajobrazowego, którego powołuje wojewoda po zasięgnięciu opinii wojewódzkiej komisji ochrony przyrody. Wojewoda również odwołuje dyrektora parku krajobrazowego, po wyrażeniu opinii przez wojewódzką komisję ochrony przyrody, w ciągu 14 dni od dnia wystąpienia o opinię, z wyjątkiem przypadków odwołania z przyczyn, o których mowa w art. 52 Kodeksu pracy – art. 24a ust. 2, 3 i 4 uoop.

Dyrektora parku krajobrazowego, położonego na terenie kilku województw, powołuje minister właściwy do spraw środowiska w uzgodnieniu z wojewodami po zasięgnięciu opinii właściwych wojewódzkich komisji ochrony przyrody. Minister właściwy do spraw środowiska w uzgodnieniu z wojewodami odwołuje dyrektora parku krajobrazowego, o którym mowa w ust. 5, po wyrażeniu opinii przez wojewódzkie komisje ochrony przyrody, w ciągu 14 dni od dnia wystąpienia o opinie, z wyjątkiem przypadków odwołania z przyczyn, o których mowa w art. 52 Kodeksu pracy – art. 24a ust. 5 i 6 uoop.

Do zadań dyrektora parku krajobrazowego należy w szczególności:

- 1) *ochrona przyrody zgodnie z rozporządzeniem o utworzeniu parku krajobrazowego,*
- 2) *organizacja działalności naukowej, dydaktycznej, turystycznej oraz rekreacyjnej na terenie parku krajobrazowego i jego otuliny,*
- 3) *wydawanie z upoważnienia wojewody decyzji administracyjnych w zakresie ochrony przyrody na terenie parku krajobrazowego i jego otuliny,*

- 4) *współdziałanie w zakresie ochrony przyrody z jednostkami organizacyjnymi, osobami prawnymi i fizycznymi – art. 24a ust. 7 uoop.*

W celu zarządzania parkami krajobrazowymi mogą być tworzone zespoły parków krajobrazowych. Do dyrektora zespołu parków krajobrazowych stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące dyrektora parku krajobrazowego – art. 24a ust. 8 i 9 uoop.

Na terenie zarządzanym przez Lasy Państwowe, znajdującym się w granicach parku krajobrazowego, zadania w zakresie ochrony przyrody wykonuje samodzielnie miejscowy nadleśniczy, zgodnie z planem ochrony parku krajobrazowego, uwzględnionym w planie urządzania lasu – art. 24a ust. 10 uoop.

Przy dyrektorze parku krajobrazowego działa rada parku jako organ opiniotawczo-doradczy, którą powołuje właściwy wojewoda spośród działających na rzecz ochrony przyrody przedstawicieli nauki, praktyki, właściwego terytorialnie samorządu gminnego, organizacji społecznych, organizacji gospodarczych na trzyletnią kadencję, określając jej skład i zakres działania – art. 24b ust. 1 i 2 uoop.

Radę parku dla parku położonego na terenie kilku województw powołuje wojewoda, na którego obszarze działania znajduje się największa część parku, w porozumieniu z pozostałymi wojewodami. Do rady parku zespołu parków krajobrazowych stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące rady parku krajobrazowego – art. 24b ust. 3 i 4 uoop.

Tworzy się Służbę Parków Krajobrazowych – art. 24c ust. 1 uoop. Pracownicy zaliczeni do Służby Parków Krajobrazowych mają prawo do bezpłatnego umundurowania – art. 24c ust. 2 uoop.

Regulacje dotyczące stanowisk i wymagań kwalifikacyjnych na poszczególne stanowiska dla pracowników Służby Parków Krajobrazowych określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 września 2001 r.⁶

Gospodarowanie zasobami przyrody

Grunty rolne, leśne i inne nieruchomości znajdujące się w granicach parku krajobrazowego pozostawia się w gospodarczym wykorzystaniu – art. 24 ust. 2 uoop. Gospodarcze wykorzystanie nieruchomości musi odbywać się zgodnie z ogólnymi zasadami wykorzystania parku, określonymi przez wojewodę w rozporządzeniu o jego utworzeniu.

Przepis art. 24 ust. 2 uoop. zawiera nie tylko wskazania co do sposobów wykorzystania gruntów ze względu na cele parku krajobrazowego, ale także decyduje pośrednio o reżimie prawnym parku krajobrazowego. Na reżim ten składają się nie tylko przepisy ustawy o ochronie przyrody, ale także przepisy innych ustaw

⁶ Rozporządzenie z dnia 10 września 2001 r. w sprawie określenia stanowisk i wymagań kwalifikacyjnych dla pracowników Służby Parków Krajobrazowych – Dz. U. Nr 101, poz. 1107 – wejście w życie z dniem 5 października 2001 r.

regulujących korzystanie z zasobów przyrody, jeśli nie są one sprzeczne z normami ochronnymi obowiązującymi na terenie parku.

Do podstawowych regulacji należą:

- przepisy ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych⁷, a w szczególności zawarte w rozdziale 4 dotyczące zapobiegania degradacji gruntów;
- przepisy ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach⁸, a zwłaszcza art. 7-art. 9, art. 13, art. 14, art. 26, art. 27, art. 29, art. 30;
- przepisy ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie⁹, bowiem przepisy tej ustawy nie wyłączają parków krajobrazowych z obszarów, na których tworzone są obwody łowieckie.

Do dnia 2 lutego 2001 r. kwestie związane z planem ochrony regulował tylko przepis art. 24 ust. 9 uoop, który ustanawiał obowiązek sporządzania dla parku krajobrazowego wraz z otuliną (jeżeli otulina została utworzona) planu ochrony. Plan ten zatwierdzany był przez wojewodę, a ustalenia w tym planie były wiążące przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego. Nie był określony termin sporządzenia planu oraz nie było sprecyzowane co ma być treścią planu.

Od dnia 2 lutego 2001 r. kwestie planu są uregulowane w art. 13a i 13b uoop. I tak:

Dla parków krajobrazowych sporządza się i realizuje plan ochrony. Projekt planu ochrony dla określonego obszaru sporządza organ zarządzający albo sprawujący bezpośredni nadzór nad tym obszarem, w ciągu 5 lat od dnia utworzenia parku krajobrazowego. Projekt ten podlega zaopiniowaniu przez zainteresowane jednostki samorządu terytorialnego, w terminie jednego miesiąca od dnia jego przedłożenia. Nie złożenie opinii w przewidzianym terminie uznaje się za brak uwag do projektu art. 13a ust. 1-3 uoop. Wojewoda w drodze rozporządzenia, ustanawia plan ochrony dla parków krajobrazowych art. 13a ust. 6 uoop.

Ustalenia zawarte w planie ochrony są wiążące dla miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego i decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu art. 13a ust. 4 uoop.

Ustanowienie planu ochrony zobowiązuje właściwe gminy do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru objętego planem ochrony lub dokonania zmian w obowiązującym planie miejscowym, w terminie jednego roku od dnia wejścia w życie aktu ustanawiającego planu ochrony. Koszt sporządzenia lub zmiany planu miejscowego obciąża budżet państwa. Jeżeli rada gminy w przypadku, o którym mowa wyżej, nie podejmie w wyznaczonym terminie uchwały o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, wojewoda wzywa gminę do podjęcia takiej uchwały w terminie nie dłuższym niż dwa

⁷ Dz. U. Nr 16, poz. 78 z późn. zm.

⁸ j.t. Dz.U. z 2000 r. Nr 56, poz. 679 z późn. zm.

⁹ j.t. Dz.U. z 2002 r. Nr 42, poz. 372

miesiące, a po bezskutecznym upływie tego terminu sporządza plan w formie aktu prawa miejscowego. Przyjęty w tym trybie miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wywołuje takie skutki prawne, jak miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego uchwalony przez radę gminy – art. 13a ust. 7 i 8 uoop.

Plany ochrony dla parków krajobrazowych sporządza się na okres 20 lat, z uwzględnieniem:

- 1) *charakterystyki i diagnozy (oceny) stanu przyrody,*
- 2) *identyfikacji i oceny zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych,*
- 3) *charakterystyki i oceny uwarunkowań społecznych i gospodarczych,*
- 4) *analizy skuteczności dotychczasowych sposobów ochrony,*
- 5) *charakterystyki i oceny stanu zagospodarowania przestrzennego.*

Plany ochrony dla parku krajobrazowego zawierają w szczególności:

- 1) *cele ochrony z uwzględnieniem przyrodniczych, społecznych i gospodarczych uwarunkowań ich realizacji,*
- 2) *obszary działań ochronnych,*
- 3) *zakres prac związanych z ochroną przyrody i kształtowaniem krajobrazu obszarów wymienionych w pkt 2,*
- 4) *sposoby eliminacji lub minimalizacji zagrożeń dla przyrody,*
- 5) *obszary i sposoby ich udostępniania dla celów naukowych, dydaktycznych, edukacyjnych, turystycznych i rekreacyjnych oraz dla innych form gospodarowania,*
- 6) *ustalenia do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – art. 13b ust. 1 i 3 uoop.*

Minister Środowiska na podstawie art. 13 b ust.4 pkt 3 uoop wydał rozporządzenie z dnia 15 kwietnia 2002r. w sprawie szczegółowych zasad sporządzania projektu planu ochrony dla parku krajobrazowego¹⁰.

Ochrona przyrody w parku krajobrazowym

Ochrona przyrody, w rozumieniu ustawy, oznacza zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnawianie zasobów przyrody i jej składników, a w szczególności:

- dziko występujących roślin lub zwierząt,
- siedlisk przyrodniczych,
- siedlisk gatunków chronionych roślin lub zwierząt,
- zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia,
- roślin lub zwierząt, objętych ochroną na podstawie odrębnych przepisów,

¹⁰ Dz.U. Nr 55, poz. 497 – obowiązuje od dnia 29 maja 2002 r.

- przyrody nieożywionej – art. 2 ust. 1 uoop¹¹
- krajobrazu.

Ochrona przyrody, zgodnie z art. 2 ust. 2 uoop, ma na celu m.in.:

- utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów,
- zachowanie różnorodności gatunkowej,
- zachowanie dziedzictwa geologicznego,
- zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin lub zwierząt wraz z siedliskami poprzez utrzymywanie lub przywracanie ich do właściwego stanu¹²,
- utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu siedlisk przyrodniczych, a także innych zasobów przyrody i jej składników¹³,
- kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody.

Określenie obszarów poddanych ochronie (m.in. parków krajobrazowych)) ustalanie otulin oraz ustalanie zasad zagospodarowania tych obszarów następuje stosownie do krajowej strategii ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej oraz wynikającego z niej planu działań. Krajową strategię ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej, wraz z programem działania, sporządza minister właściwy do spraw środowiska, a zatwierdza Rada Ministrów – art. 35 uoop¹⁴.

Siedliska przyrodnicze poddaje się pod ochronę w drodze ustanowienia przez właściwy organ formy ochrony przyrody np. parku krajobrazowego – art. 35a ust. 1 uoop¹⁵.

Minister Środowiska na podstawie upoważnienia zawartego w art. 35a ust. 2 uoop wydał rozporządzenie z dnia 14 sierpnia 2001 r., w sprawie określenia rodzajów siedlisk przyrodniczych podlegających ochronie¹⁶.

¹¹art. 2 ust. 1 zmieniony przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody – Dz.U. z 2001 r. Nr 3, poz. 21 – z dniem 2 lutego 2001 r. Poprzednie brzmienie było następujące: „Ochrona przyrody, w rozumieniu ustawy oznacza zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnawianie zasobów i składników przyrody, w szczególności dziko występujących roślin i zwierząt oraz kompleksów przyrodniczych i ekosystemów.”

¹²przepis zmieniony przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody – Dz.U. z 2001 r. Nr 3, poz. 21 – z dniem 2 lutego 2001 r. Poprzednie brzmienie było następujące: „zapewnienie ciągłości istnienia gatunków i ekosystemów.”

¹³przepis zmieniony przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody – Dz.U. z 2001 r. Nr 3, poz. 21 – z dniem 2 lutego 2001 r. Poprzednie brzmienie było następujące: „przywracanie do stanu właściwego zasobów i składników przyrody.”

¹⁴art. 35 zmieniony przez art. 1 pkt 33 ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody – Dz.U. z 2001 r. Nr 3, poz. 21 – z dniem 2 lutego 2001 r. Poprzednie brzmienie było następujące: „Określenie obszarów poddanych ochronie (m.in. parków krajobrazowych) ustalanie otulin oraz ustalanie zasad zagospodarowania tych obszarów następuje stosownie do krajowej strategii ochrony przyrody, ustalonej przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa.

¹⁵art. 35a dodany przez art. 1 pkt 34 ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody – Dz.U. z 2001 r. Nr 3, poz. 21 – z dniem 2 lutego 2001 r.

¹⁶Dz. U. Nr 92, poz. 1029.

Wydanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dla inwestycji realizującej cel publiczny na obszarze parku krajobrazowego wymaga uzgodnienia z właściwym wojewodą – art. 36a ust. 1 uoop¹⁷.

Wojewoda wyraża zgodę, o której mowa wyżej, jeżeli:

- 1) *realizacja nie wpłynie negatywnie na cel ochrony danego obszaru, a w szczególności inwestycja ta nie naruszy spójności krajowego systemu obszarów chronionych, albo*
- 2) *inwestycja ta wpłynie negatywnie na cel ochrony danego obszaru lub naruszy spójność krajowego systemu obszarów chronionych, ale jednocześnie przy braku rozwiązań alternatywnych możliwe jest uzupełnienie lub taka zmiana systemu obszarów chronionych, która zapewni jego spójność – art. 36a ust. 2 uoop¹⁸.*

Jeżeli decyzja, o której mowa w art. 36a ust. 1, dotyczy celu publicznego związanego z:

- 1) *ochroną życia lub zdrowia ludzkiego,*
- 2) *bezpieczeństwem publicznym,*
- 3) *ochroną przyrody,*

nie ma zastosowania warunek zawarty w art. 36 ust. 2 pkt 2 – art. 36a ust. 3 uoop.

Wójt, burmistrz albo prezydent miasta ma obowiązek poinformowania ministra właściwego do spraw środowiska o wydaniu decyzji, o której mowa w art. 36a ust. 1 – art. 36a ust. 4 uoop.

Gospodarka zasobami dziko występujących roślin i zwierząt powinna zapewniać ich trwałość i optymalną liczebność, przy zachowaniu w możliwie największym stopniu różnorodności genetycznej. Realizacja zadań, o których mowa wyżej, następuje w szczególności przez:

- ochronę, utrzymanie i racjonalne zagospodarowanie naturalnych zbiorowisk roślinnych, a przede wszystkim lasów, torfowisk, bagien, muraw, solnisk, wydmy i brzegów wód oraz naturalnych stanowisk roślin i zwierząt,
- rozmnażanie i rozprzestrzenianie ginących gatunków roślin i zwierząt, ochronę i odtwarzanie stanowisk zwierząt rzadkich oraz ochronę tras migracyjnych zwierząt – art. 41 ust. 1 i 2 uoop.

Prowadzenie robót polegających na regulacji wód oraz budowie wałów przeciwpowodziowych, a także robót melioracyjnych, odwodnień budowlanych oraz innych robót ziemnych zmieniających stosunki wodne - na terenach o szczególnych

¹⁷ art. 36a został dodany przez art. 1 pkt 36 ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody – Dz.U. z 2001 r. Nr 3, poz. 21 – z dniem 2 lutego 2001 r. Następnie art. 36a ust. 1 został zmieniony przez art. 47 pkt 9 lit. a ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw – Dz.U. Nr 100, poz. 1085 z dniem 1 października 2001 r. Zmiana ta polegała na skreśleniu po wyrazach „z właściwym wojewodą” wyrazów „i sporządzania oceny oddziaływania na środowisko”.

¹⁸ art. 36a ust. 2 został zmieniony przez art. 47 pkt 9 lit. b ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw – Dz.U. Nr 100, poz. 1085 z dniem 1 października 2001 r. Zmiana ta polegała na wykreśleniu w pkt 1 przed wyrazami „realizacja nie wpłynie...” oraz pkt 2 przed wyrazami „inwestycja ta wpłynie...” wyrazów „z oceny oddziaływania na środowisko wynika, iż”.

wartościach przyrodniczych, zwłaszcza na terenach, na których znajdują się skupienia roślinności o szczególnej wartości z punktu widzenia przyrodniczego, terenach o walorach krajobrazowych i ekologicznych, terenach masowych lęgów ptactwa, występowania skupień gatunków chronionych oraz tarlisk, zimowisk, przepławek i miejsc masowej migracji ryb i innych organizmów wodnych, następuje na podstawie decyzji wojewody, który ustala warunki prowadzenia robót. Wydanie decyzji, o której mowa wyżej, następuje przed uzyskaniem pozwolenia budowlanego – art. 41a uoop¹⁹.

Gospodarka zasobami przyrody nieożywionej powinna być prowadzona w sposób zapewniający ochronę innych zasobów, oszczędne użytkowanie przestrzeni oraz zachowanie jej szczególnie cennych tworów naturalnych, jak przede wszystkim profile geologiczne i glebowe, jaskinie, turnie, skałki, głazy narzutowe, naturalne zbiorniki wodne, źródła i wodospady glebowe powierzchniowe wzorcowe – art. 43 uoop. Przepis art. 26a ust. 1 uoop wymienia zakazy, obowiązujące na terenie parku krajobrazowego²⁰. Wojewoda w rozporządzeniu w sprawie utworzenia parku krajobrazowego, wybiera właściwe dla danego parku krajobrazowego zakazy spośród wymienionych w art. 26a ust. 1, kierując się potrzebą ochrony przyrody – art. 24 ust. 5 uoop.

Gospodarka finansowa parków krajobrazowych podlega rygorom wynikającym z ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych²¹, ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych²², ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości²³.

¹⁹art. 41a dodany przez art. 47 pkt 11 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw – Dz.U. Nr 100, poz. 1085 z dniem 1 października 2001 r.

²⁰art. 26a został dodany przez art. 1 pkt 25 ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody – Dz.U. z 2001 r. Nr 3, poz. 21 – z dniem 2 lutego 2001 r. Do dnia 2 lutego 2001 r. listę ograniczeń i zakazów, które mogły być wprowadzone na terenie parków krajobrazowych określał art. 37, który został skreślony przez art. 1 pkt 37 ustawy o zmianie ustawy o ochronie przyrody.

²¹Dz.U. Nr 155, poz. 1014 z późn. zm. – obowiązuje od 1 stycznia 1999 r.

²²j.t. Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 664

²³j.t. Dz. U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694

2. Uwarunkowania ekonomiczno-organizacyjne

Parki krajobrazowe - obok parków narodowych, rezerwatów przyrody, obszarów chronionego krajobrazu - stanowią jedną z ustawowych form ochrony przyrody. Obejmują obszary poddawane ochronie ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe.

Celem utworzenia parku krajobrazowego jest zachowanie, popularyzacja i upowszechnianie wartości przyrody w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zakres i sposób realizacji tych zadań określa sporządzany dla parku plan ochrony, zatwierdzany przez wojewodę.

W realizacji zadań parków krajobrazowych ważną rolę odgrywa współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody oraz Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, a także z właściwymi terenowo jednostkami samorządów terytorialnych oraz z organami administracji rządowej i nadleśnictwami.

Właściwe funkcjonowanie parków krajobrazowych zależy w znacznym stopniu od odpowiedniego przygotowania i organizacji na jego terenie warunków do działalności naukowej, dydaktycznej, turystycznej i rekreacyjnej. Wymaga to możliwie szerokiej i pełnej informacji o walorach i wartościach chronionych obszarów, a także o możliwościach korzystania z nich w sposób zapewniający ich ochronę i zachowanie.

Tworzenie parków krajobrazowych i obowiązek przestrzegania na ich terenie ustalonych prawnie rygorów, rodzi określone problemy społeczno-ekonomiczne. Wprawdzie grunty rolne, leśne i inne nieruchomości, znajdujące się w granicach parków, pozostawione są w gospodarczym wykorzystaniu, jednakże obowiązujące zakazy i ograniczone prawa władania, szczególnie w zakresie przeznaczania gruntów na cele nierolnicze i nieleśne, powodują spory i konflikty. Ze szczególnym natężeniem występują one w rejonach atrakcyjnych turystycznie.

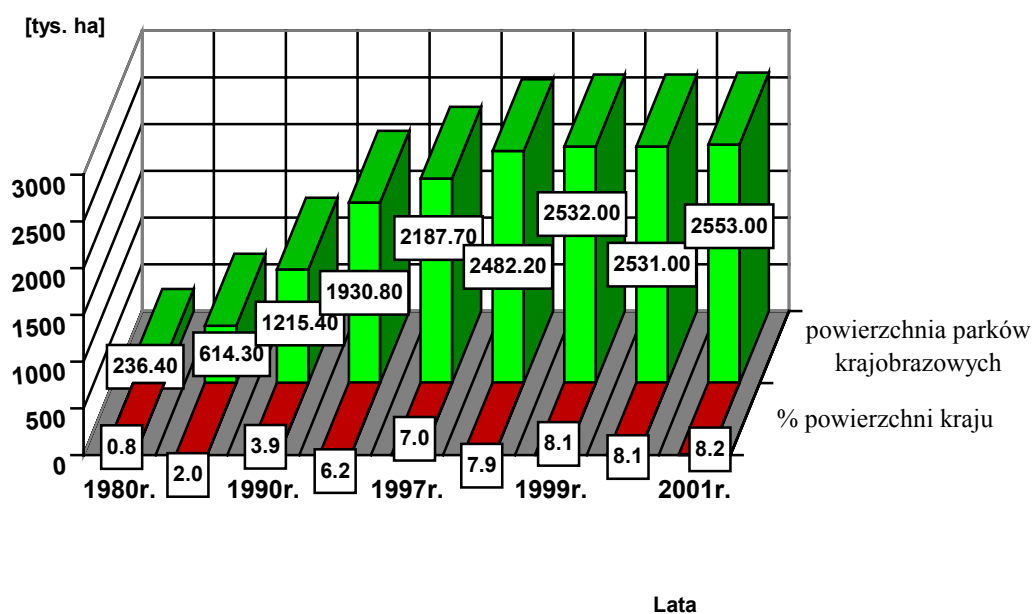
W Polsce, wg stanu na 31 grudnia 2001 r. funkcjonuje 120 parków krajobrazowych, obejmujących łącznie powierzchnię 2.552.804 ha, co stanowi ok. 8,2% powierzchni kraju.

Przyrost powierzchni parków krajobrazowych oraz procentowy ich udział w powierzchni kraju na przestrzeni lat 1980-2001 obrazuje wykres nr 1.

Wykres nr 1

Powierzchnia parków krajobrazowych i ich procentowy udział w powierzchni kraju.

Dane wg GUS

■ % powierzchni kraju

■ powierzchnia parków krajobrazowych

Chronologia tworzenia parków krajobrazowych przedstawia się następująco:

- w okresie do końca 1991r. utworzono 67 parków krajobrazowych, co stanowi ca 56% obecnego stanu. Największą ich ilość odnotowano w województwach: lubelskim – 11, małopolskim i świętokrzyskim - po 7, dolnośląskim i pomorskim – po 6 oraz kujawsko – pomorskim, łódzkim i wielkopolskim – po 4.
- w okresie lat 1992 – 1998 (do czasu zmiany podziału administracyjnego kraju) utworzono 51 parków krajobrazowych (42,5%). Najwięcej z nich powstało w województwach: wielkopolskim – 8, śląskim – 7, dolnośląskim – 6, lubelskim i podkarpackim – po 5, lubuskim i małopolskim po 4.
- w okresie 1999 – 2001 – utworzono 2 parki, z tego 1 w województwie lubuskim i 1 w zachodniopomorskim (1,5%).

Żaden z parków krajobrazowych w Polsce nie posiada statusu o znaczeniu międzynarodowym. W części parków krajobrazowych, na terenach leśnych wchodzących w ich granice, a zarządzanych przez Lasy Państwowe utworzone zostały Leśne Kompleksy Promocyjne (LKP). W przypadku 2 parków krajobrazowych, tj. PK Lasy Janowskie i Kozienickiego PK ich obszary w całości wchodzą w granice LKP.

Parki krajobrazowe w Polsce mają w znacznej części charakter leśny. Ponad połowa ich powierzchni - 53,5% pokryta jest lasami, 35,1% zajmują grunty rolne, 4% wody a 7,4 % stanowią inne formy zagospodarowania. Udział lasów w powierzchni poszczególnych parków jest zróżnicowany i waha się od 1,9% w Nadgoplańskim PK do 100% w PK Stawki. Spośród 120 parków krajobrazowych, w 5 parkach powierzchnia lasów nie przekracza 10% powierzchni poszczególnych parków: Nadgoplański PK - 1,9%, PK Doliny Dolnej Odry - 3,7%, PK Ujścia Warty - 5,2%, Poleski PK- 7,4% oraz Lednicki PK - 8,9%. Z kolei w 5 parkach krajobrazowych udział lasów w powierzchni parku wynosi powyżej 90,0%: Kozienicki PK – 91,1%, Suchedniowsko-Oblęgorski PK – 91,2%, Trójmiejski PK– 91,9%, Sowiogórski PK– 97,3% i PK Stawki – 100,0%.

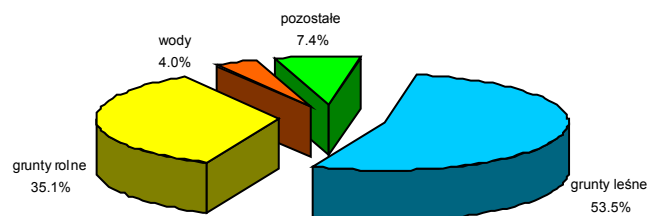
Udział lasów w powierzchni ogólnej parków krajobrazowych na terenie poszczególnych województw jest najmniejszy w wielkopolskim – 32,6% (10 parków), zaś największy w opolskim – 72,6% (3 parki) oraz w podlaskim – 72,3% (3 parki). Na terenie pozostałych 13 województw udział lasów wynosi od 41,5% w kujawsko-pomorskim i w małopolskim (po 8 parków) do 64,2% w pomorskim (7 parków), 65,6% w podkarpackim (8 parków) oraz 65,7% w śląskim (7 parków).

Na mapie nr 1 przedstawiono powierzchnię parków krajobrazowych i stopień ich zalesienia w poszczególnych województwach. Z kolei na wykresach nr 2 i nr 3 zilustrowano strukturę pokrycia gruntów w parkach krajobrazowych.

Mapka nr 1

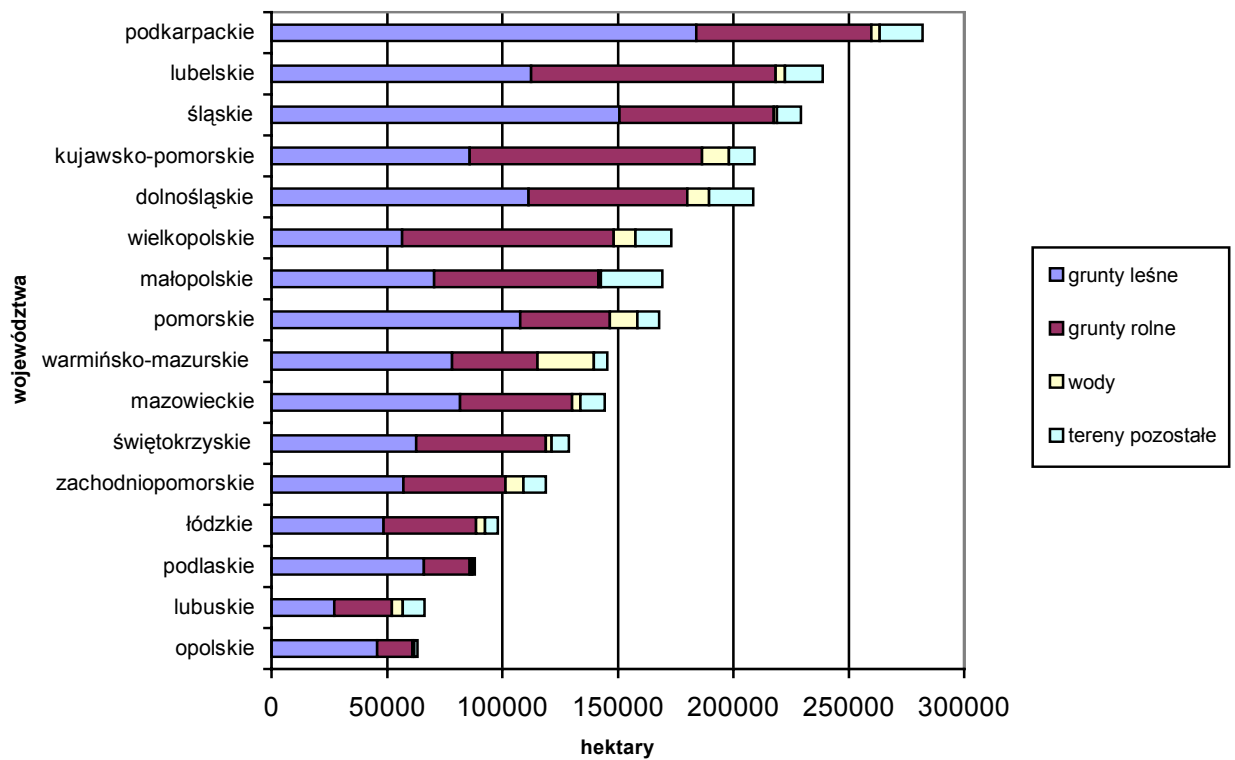
Wykres nr 2

**Struktura gruntów w parkach krajobrazowych
według stanu na 31.12.2001 r. – dane wg GUS**

Wykres nr 3

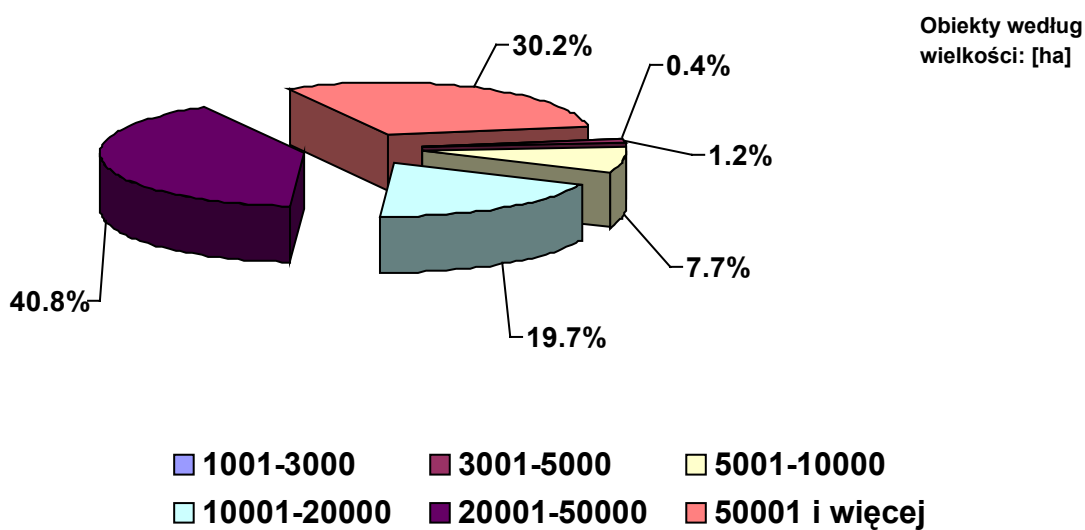
**Parki krajobrazowe według kategorii gruntów i województw
w 2001 r. – dane wg GUS**

Wszystkie parki krajobrazowe mają powierzchnię przekraczającą 1.000 ha. W strukturze ich wielkości najmniejszy udział mają parki o powierzchni do 3.000 ha – 0,4% (4 parki) oraz powyżej 3.000 ha do 5.000 ha – 1,2% (7 parków), zaś największy udział parki o powierzchni ponad 20.000 do 50.000 ha – 40,8% (36 parków) oraz o powierzchni przekraczającej 50.000 ha – 30,2% (13 parków). Strukturę powyższą ilustruje wykres nr 4.

Wykres nr 4

**Struktura wielkości obszaru parków krajobrazowych według
stanu na 31.12.2001 r. – dane GUS**

3. Istotne ustalenia kontroli

3.1. Plany ochrony dla parków krajobrazowych

Plan ochrony stanowi podstawowe narzędzie w realizacji przez park krajobrazowy ustawowych zadań w zakresie zachowania i upowszechniania wartości przyrodniczych, kulturowych i historycznych. Sporządzenie tego dokumentu jest obligatoryjne.

Kontrola wykazała, że realizacja tego obowiązku była następująca:

- 27 parków krajobrazowych, tj. 37% spośród 73 zbadanych posiadało opracowane i zatwierdzone plany ochrony. W tej liczbie znajdują się m.in. wszystkie parki zlokalizowane na terenie województwa świętokrzyskiego (8 parków) i warmińsko-mazurskiego (4 parki),
- w 20 parkach krajobrazowych, tj. 27% objętych kontrolą, trwały prace nad projektami planów ochrony, przy czym ich zaawansowanie było zróżnicowane. Na przykład w 8 parkach (4 z terenu województw pomorskiego i po 2 z terenów województw kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego) zakończono opracowanie projektów planów i przekazano je do zatwierdzenia przez wojewodę,
- w pozostałych 26 parkach krajobrazowych, tj. 36% poddanych kontroli, prac nad sporządzeniem projektów planów ochrony nie podjęto. Dotyczy to większości parków krajobrazowych zlokalizowanych w 4 województwach: w woj. wielkopolskim 10 parków, tj. 83% funkcjonujących, w woj. mazowieckim 3 parków, tj. 75% funkcjonujących; w woj. lubelskim – 9 parków, tj. 56% funkcjonujących i w woj. śląskim – 4 parków, tj. 50% funkcjonujących.

Dane, uzyskane w trybie art. 29 pkt 2 lit.f ustawy o NIK z 6 urzędów wojewódzkich, nie objętych kontrolą (dolnośląskiego, łódzkiego, małopolskiego podkarpackiego, opolskiego i zachodniopomorskiego), dotyczące stanu realizacji obowiązku opracowania i zatwierdzenia planów ochrony w nadzorowanych 47 parkach krajobrazowych wykazały, że 14 parków, tj. 30%, posiada zatwierdzone plany ochrony, w 20 parkach, tj. 43% trwają prace nad sporządzaniem projektów planów, natomiast w 13 parkach, (tj. w 27%) prac w tym zakresie nie podjęto, z tej liczby w 7 parkach z terenu woj. dolnośląskiego.

Powyższe dane potwierdzają stan prac i ich zaawansowanie w zakresie opracowania planów ochrony, wynikające z badań kontrolnych.

3.2. Wypełnianie przez parki krajobrazowe ustawowych zadań na terenach pozostających w gospodarczym wykorzystaniu.

3.2.1. Realizacja zadań ochronnych

Stwierdzono, że we wszystkich 27 parkach krajobrazowych, posiadających opracowane i zatwierdzone plany ochrony, objętych kontrolą, realizowano zadania wynikające z ustaleń zawartych w tych planach. Podejmowano działania dla zachowania i upowszechniania wartości przyrodniczych, historycznych i kulturowych. I tak przykładowo:

- W Zespole Świątokrzyskich i Nadnidziańskich PK, *w celu zapoznania lokalnych środowisk z występującymi zasobami przyrodniczymi oraz możliwościami bezkonfliktowego korzystania z tych zasobów, w latach 1992-2000 opracowano dla 38 gmin „Charakterystyki stanu środowiska przyrodniczego oraz aktualnych kierunków działalności ochronnej na terenach parków krajobrazowych i ich stref ochronnych (otulin)”, w których przedstawiono m.in. zagadnienia dotyczące ochrony przyrody, parków wiejskich i zadrzewień, zabytków kultury materialnej, leśnictwa, rolnictwa, zasobów surowcowych, planowania przestrzennego, zagospodarowania turystycznego oraz zagrożeń środowiska przyrodniczego. Ww. opracowania, podawane pod dyskusję właściwym miejscowo radom gmin, stanowiły podstawę podejmowanych przez nie uchwał, w sprawie określenia programów rozwoju poszczególnych gmin, uwzględniających lokalne uwarunkowania środowiska przyrodniczego i kulturowego.*
- W PK Wysoczyzny Elbląskiej:
 - *opracowano niezbędne materiały, dotyczące powołania pięciu, spośród dziesięciu wymienionych w planie, nowych rezerwatów przyrody, dla których określono też zasady gospodarowania,*
 - *przygotowano dokumentację dla potrzeb objęcia ochroną gatunkową niektórych roślin, występujących na terenie Parku jako rośliny rzadkie w biocenozie Polski Północnej,*
 - *częściowo zinwentaryzowano nowe stanowiska roślin chronionych, które nie zostały uwzględnione w operacie branżowym planu ochrony,*
 - *wykonano dokumentację dotyczącą utworzenia nowych pomników przyrody na terenie Parku,*
 - *sporządzono materiały niezbędne do wpisu, występujących na terenie Parku, zabytków kulturowych, do rejestru zabytków,*
 - *przystąpiono do organizacji banku informacji o zasobach przyrodniczych, krajoznawczych i kulturowych Parku.*
- W Zespole PK Pojezierza Iławskiego i Wzgórz Dylewskich:
 - *utworzono 6 rezerwatów przyrody, w tym 2 ornitologiczne, 2 wodne, 1 leśny i 1 florystyczny oraz 4 użytki ekologiczne,*
 - *zatwierdzono 58 pomników przyrody ożywionej na terenie PK Pojezierza Iławskiego i 22 pomniki przyrody ożywionej i nieożywionej w PK Wzgórz Dylewskich,*
 - *ustanowiono 48 indywidualnych stref ochronnych wokół gniazd ptaków drapieżnych i bociana czarnego,*
 - *wprowadzono 4 strefy ochrony przyrody, określając ich funkcje i kryteria, jakie należy spełniać w przypadku przebywania na ich terenie.*

Badania wykazały, że w pozostałych 46 parkach krajobrazowych, objętych kontrolą, nie posiadających planów ochrony, zadania ochrony przyrody realizowano według wymogów określonych w aktach o ich utworzeniu (uchwały wojewódzkich rad narodowych lub rozporządzenia wojewodów). W praktyce koncentrowano się głównie na kontroli przestrzegania zakazów, ustalonych dla terenów parków oraz inwentaryzacji stanu przyrody, prowadząc także działalność w zakresie aktywnej ochrony przyrody. Na przykład:

- w Zarządzie Nadbużańskiego PK:
 - *przeprowadzano coroczną lustrację rezerwatów i pomników przyrody,*
 - *prowadzono lokalizowanie stanowisk zwierząt i roślin chronionych; w 2001 r. zinwentaryzowano gniazda bociana białego oraz zainstalowano pod nie 50 platform,*
 - *w latach 1998-2000 wykonano modernizację układu wodnego w rezerwacie „Dębniak”,*
 - *realizowano czynną ochronę flory, poddając konserwacji 312 drzew pomników przyrody.*
- w Zarządzie Chełmskich PK prowadzono:
 - *czynną ochronę żółwia błotnego oraz działalność na rzecz ochrony ekosystemów bagiennych,*
 - *opiekę na gniazdami ptaków objętych ochroną strefową,*
 - *ośrodek rehabilitacji dzikich zwierząt w siedzibie Zarządu,*
 - *aktywną ochronę torfowisk węglanowych,*
 - *działania w celu zachowania gatunków zagrożonych wyginięciem (np. barwinka pospolitego, kłoci wierchowatej, jęczyczki syberyjskiej, motyla strzepotka edypusa),*
- w Zarządzie Zamojskiego PK *realizowano program ochrony stanowisk susła perelkowanego na Zamojszczyźnie.*

3.2.2. Organizacja działalności naukowej, dydaktycznej, turystycznej i rekreacyjnej

Kontrola wykazała niezadowalającą organizację działalności naukowej, dydaktycznej, turystycznej i rekreacyjnej w parkach krajobrazowych.

Spośród 73 parków krajobrazowych objętych kontrolą, tylko w jednym – Nadbużańskim PK opracowano zasady udostępniania terenów parków do badań naukowych. W 2 jednostkach (Mazurskim PK oraz Zespole PK Pojezierza Iławskiego i Wzgórz Dylewskich) wyznaczono tereny do prowadzenia badań. W pozostałych parkach działalność naukową prowadzono bez nakreślonych przez kierujących parkami lub rady parków, ram organizacyjnych. Zainteresowanym instytucjom oraz jednostkom naukowym udostępniano dla celów badawczych tereny parków, a realizowaną w tym zakresie współpracę dokumentowano.

Stwierdzono dwa przypadki prowadzenia przez parki krajobrazowe działalności edukacyjnej w formie „zielonych szkół”. I tak:

- *Zespół PK Województwa Wielkopolskiego prowadził działalność edukacyjną za pośrednictwem Gospodarstwa Pomocniczego. Gospodarstwo to, dysponując Ośrodkiem Edukacji Przyrodniczej w Chalinie, posiadającym bazę noclegową, organizowało kilkudniowe pobyty dzieci w ramach tzw. „zielonych szkół”. Zajęcia dla nich prowadzono wg programów autorskich, których celem było m.in. poznanie rodzimej flory i fauny oraz kształtowanie wrażliwości na otaczającą przyrodę. Ośrodek posiada stałą ekspozycję o tematyce przyrodniczo-krajobrazowej.*
- *Kaszubski PK ze środków WFOŚiGW w Gdańsku organizował i prowadził działalność edukacyjną w ramach „zielonej szkoły” w Klukowej Hucie, a także realizował prace związane z adaptacją budynku w m. Szymbark na potrzeby kolejnej „zielonej szkoły”.*

Badania kontrolne wykazały w 3 jednostkach organizacyjnych nieprawidłowości w funkcjonowaniu rad parków, jako organów opiniotawczo-doradczych przy dyrektorach parków, polegające na nieregularnym odbywaniu posiedzeń i braku ich należytego dokumentowania.

- *W Mazurskim PK stwierdzono niewielką aktywność, powołanej w 1999 r. przez Wojewodę Warmińsko-Mazurskiego, Rady Naukowo-Społecznej Parku. Ustalono bowiem, że w 2000 r. Rada odbyła zaledwie jedno posiedzenie, a w 2001 r. nie odbyła żadnego, co było niezgodne z postanowieniem jej regulaminu, w myśl którego powinna ona odbywać posiedzenia przynajmniej dwa razy w ciągu roku. Należy przy tym nadmienić, że dyrektor Parku w niewielkim zakresie korzystał z opinii Rady i nie zwoływał jej posiedzeń w sytuacjach ważnych dla realizacji zadań ochrony przyrody. Dotyczyło to zwłaszcza konfliktu z Nadleśnictwem Strzałowo odnośnie prowadzenia gospodarki zrębowej na terenie Parku.*
- *W Zespole PK Pojezierza Iławskiego i Wzgórz Dylewskich kontrola wykazała uchybienia w działalności Rady Naukowo-Społecznej przy dyrektorze Zespołu, powołanej zarządzeniem Nr 41 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z 16 kwietnia 1999 r. Stwierdzono, że od daty jej powołania do czasu kontroli NIK odbyła ona zaledwie jedno posiedzenie w dniu 19 października 1999 r., na którym m.in. wybrano 3-osobowe Prezydium i uchwalono regulamin Rady. Dokument ten obliuguje natomiast do odbywania posiedzeń Rady co najmniej raz w ciągu roku kalendarzowego.*
- *W Zespole Świętokrzyskich i Nadnidziańskich PK, w okresie trzech lat swojej działalności (1999-2001), Rada odbyła 3 protokolowane posiedzenia, na których nie podjęła jednak żadnej uchwały, a protokoły z posiedzeń Rady, sporządzone przez pracowników Zespołu Parków nie były podpisywane przez Przewodniczącą Rady.*

Kontrola wykazała, że w latach 1999-2001 tylko w 8 spośród 27 badanych jednostek (parków i zespołów parków) zorganizowano i prowadzono ośrodki dydaktyczno-edukacyjne, a w 7 muzea przyrodniczo-etnograficzne. W 2 jednostkach działalność edukacyjno-informacyjną prowadzono w ograniczonym zakresie.

I tak:

- Zarząd Kaszubskiego PK nie prowadził regularnej działalności popularyzatorsko-wydawniczej. Nie prowadzono także biblioteki i nie opracowano ekspozycji muzealno-etnograficznych.
- w Zarządzie PK „Lasy Janowskie” nie ustalono formy i sposobu popularyzacji wartości historycznych i kulturowych. Nie dokumentowano prowadzonej działalności w tym zakresie. Nie opracowywano wydawnictw popularyzujących walory Parku.

Stwierdzono zróżnicowaną organizację działalności turystycznej i rekreacyjnej w parkach krajobrazowych. Jedną z form prowadzenia na terenie parków działalności w tym zakresie, w sposób zorganizowany i uporządkowany, mający na celu zachowanie walorów przyrody, jest wyznaczenie oraz opisanie i oznakowanie ścieżek edukacyjno-przyrodniczych. Trasy takich ścieżek powinny przebiegać przez najciekawsze fragmenty przyrodniczo-krajobrazowe parku. Powinny posiadać niezbędną infrastrukturę w postaci miejsc odpoczynku, zadaszeń, pomostów itp., a także tablice, zawierające informacje o zasadach zachowania i zakazach, obowiązujących na terenie parku. Ustalenia kontroli wykazały brak ścieżek edukacyjno-przyrodniczych w 2 jednostkach, a w większości spośród pozostałych 25 objętych kontrolą, ograniczoną działalność w zakresie organizacji i wykorzystania ścieżek edukacyjno-przyrodniczych w parkach krajobrazowych. I tak np.:

- w Kaszubskim PK oraz PK Mierzei Wiślanej ścieżki edukacyjno-przyrodnicze nie zostały dotychczas wyznaczone,
- w Trójmiejskim PK, PK „Lasy Janowskie” oraz Zarządzie Mazowieckiego i Chojnowskiego PK wyznaczono, oznakowano i opisano zaledwie po 1 ścieżce,
- w Zespole PK Województwa Wielkopolskiego, na terenie 12 parków, wyznaczono jedynie 6 ścieżek,
- w PK Puszczy Knyszyńskiej z wyznaczonych 5 ścieżek przyrodniczych, w tym 4 położonych na obszarze Parku, do celów dydaktyczno-edukacyjnych wykorzystywano jedynie 3 ścieżki.

Ponadto, kontrola wykazała brak skutecznych działań w zakresie wykorzystania terenów parków dla działalności turystycznej. Przykładowo:

- w Suwalskim PK w latach 1998-2001 stan urządzeń zagospodarowania turystycznego powiększono jedynie poprzez wyznaczenie 1 miejsca postojowego dla samochodów osobowych. Na terenie Parku nie zorganizowano ogólnodostępnej, strzeżonej i oznakowanej plaży, przy znajdujących na jego obszarze 22 jeziorach oraz nie zwiększono liczby punktów i platform widokowych. W Parku znajdują się tylko 3 platformy oraz 1 punkt widokowy i funkcjonują 3 pola namiotowe,
- w Zarządzie Łomżyńskiego PK Dolnej Narwi nie podjęto działań zmierzających do rozwoju turystyki i tworzenia na obszarze Parku zaplecza turystycznego, pomimo zaleceń zawartych w planie ochrony Parku. Zaniechano prac dotyczących urządzania pól biwakowych, organizacji gospodarstw agroturystycznych (obecnie na terenie Parku funkcjonują jedynie 3 gospodarstwa agroturystyczne), przystosowania szkół do wypoczynku letniego młodzieży (schroniska, kolonie), prowadzenia obsługi grup turystycznych, a także ewidencji miejsc historycznych, pamięci narodowej i obiektów typowego budownictwa regionalnego.

Pozytywnie należy natomiast ocenić przeprowadzanie w Nadmorskim PK – przy współdziale Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska – ekologicznych przeglądów obiektów turystycznych na terenie parku, które objęły 72 obiekty w 1999 r., 68 w 2000 r. i 81 w 2001 r. oraz wydawanie na ich podstawie certyfikatów ekologicznych obiektom najlepiej przygotowanym do sezonu letniego.

3.2.3. Współdziałanie z jednostkami organizacyjnymi Lasów Państwowych w zakresie ochrony przyrody.

Współpraca w zakresie ochrony przyrody z jednostkami organizacyjnymi Lasów Państwowych była zróżnicowana i nie zawsze układała się poprawnie. Przykładem niewłaściwego współdziałania jest kilkuletni spór Mazurskiego PK w sprawie zasad prowadzenia gospodarki leśnej w Nadleśnictwie Strzałowo (RDLP Olsztyn), na terenach których funkcjonuje ww. Park. Spór dotyczył odmiennej interpretacji zapisów planów ochrony w zakresie realizacji gospodarki zrębowej. W ocenie Głównego Konserwatora Przyrody plan ochrony dla Mazurskiego PK i plan urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Strzałowo nie były w pełni uzgodnione.

Pozytywnie należy natomiast ocenić współpracę Kozienickiego PK z trzema nadleśnictwami (Kozienice, Radom, Zwoleń), na terenach których utworzono Leśny Kompleks Promocyjny „Puszcza Kozienicka”, realizowaną na podstawie, podpisanego między ww. jednostkami, porozumienia o podejmowaniu wspólnych przedsięwzięć, firmowanych znakiem Parku i Lasów Państwowych.

3.3. Przestrzeganie zakazów ustalonych dla parków krajobrazowych

W latach 1999-2001 kontrolowane jednostki organizacyjne sprawowały nadzór nad przestrzeganiem zakazów ustalonych dla terenów parków krajobrazowych w dwóch formach: w drodze opiniowania projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz dokumentacji związanej z lokalizacją inwestycji na terenie parków, i opiniowania wniosków o wycinkę drzew, a także poprzez przeprowadzanie kontroli i lustracji terenu parków przez Służby Parków Krajobrazowych (SPK)

3.3.1. Przestrzeganie zakazów w zakresie lokalizacji budownictwa, w tym letniskowego, poza miejscami wyznaczonymi w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

W wyniku przeprowadzonych przez SPK kontroli terenów parków w latach 1999-2001, stwierdzono 664 obiekty nielegalnego budownictwa, w tym m.in. 361 domów letniskowych oraz 129 pomostów. O ujawnionych przypadkach samowoli budowlanej każdorazowo informowano organy nadzoru budowlanego. W wyniku tych działań zostały wydane 153 decyzje o rozbiórce nielegalnych obiektów, z których 13 zostało wykonanych. W 140 przypadkach właściciele obiektów złożyli odwołania i do czasu zakończenia kontroli postępowania nie zostały zakończone. W odniesieniu do

pozostałych 511 stwierdzonych przypadków nielegalnego budownictwa zapadły następujące rozstrzygnięcia: wstrzymano 81 budów, w 7 sprawach toczyło się postępowanie w sądzie, a w pozostałych organy nadzoru budowlanego prowadziły postępowania administracyjne. Powyższe dane nie uwzględniają ogromnej liczby przypadków nielegalnego budownictwa, ujawnionych przez SPK na obszarze Kaszubskiego PK, których dokładna ilość nie jest znana z uwagi na brak stosownej ewidencji zarówno w Parku jak i w gminach znajdujących się na jego terenie.

- *Wg szacunku Zarządu Kaszubskiego PK rozmiary nielegalnego budownictwa na terenie Parku stanowiły ok. 30% z ponad 5 tysięcy ogólnej liczby domów letniskowych. Z uzyskanych wyjaśnień wynika, że Zarząd miał ograniczone możliwości wpływu na zakres budownictwa, w tym zabudowy letniskowej, gdyż jego kompetencje w tym zakresie ograniczały się do funkcji opiniotawczych. Gminy natomiast, ze względów gospodarczych, były zainteresowane napływem turystów oraz zagospodarowywaniem działek.*

W trakcie kontroli NIK także ujawniono przypadki nielegalnego budownictwa świadczące o braku właściwego nadzoru i kontroli SPK nad przestrzeganiem obowiązujących zakazów na terenach parków i ich otuliny. I tak przykładowo:

- *W Zespole PK Woj. Śląskiego, podczas oględzin przeprowadzonych w trakcie kontroli stwierdzono, że w miejscowości Przyłubsko w gminie Kroczyce nad rzeką Krutynią, w otulinie PK Orlich Gniazd, poza terenem wyznaczonym w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, rozpoczęta była budowa ok. 80 domków letniskowych. Ustalono ponadto, że we wsi Piaseczno na terenie ww. Parku, wykonywane było nielegalnie trwale ogrodzenie betonowe o wysokości ponad 2 m i długości ok. 250 m. W czasie trwania kontroli o powyższych nieprawidłowościach poinformowano Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Zawierciu, który podjął stosowne działania.*
- *W Zarządzie Suwalskiego PK, dopuszczono do wybudowania 6 budynków (w tym 3 mieszkalnych z 30-oma miejscami noclegowymi oraz salą o charakterze konferencyjnej dla 40 osób) w strefie ochronnej jeziora Jaczno, gdzie obowiązuje zakaz powiększania siedlisk.*
- *W Zarządzie Lubelskich PK, w okolicach jeziora Tomasznie, w miejscowości Kolonia Orzechów na terenie PK „Pojezierze Łęczyńskie” stwierdzono wybudowanie kilkunastu domków letniskowych na terenach, nie przeznaczonych pod zabudowę. Z dokonanych ustaleń wynika, że podejmowane przez Zarząd działania w celu zapobieżenia prowadzeniu nielegalnych inwestycji na tych terenach okazały się nieefektywne.*

Pozytywnie należy natomiast ocenić działania Zarządu Nadmorskiego PK i Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w zakresie zwalczania nielegalnego budownictwa i wysypisk śmieci na terenie Parku. Wojewódzki Konserwator Przyrody w Gdańsku, z inicjatywy Zarządu Parku, doprowadził do wszczęcia 7 postępowań sądowych, dotyczących nielegalnego budownictwa letniskowego.

3.3.2. Przestrzeganie zakazów wysypywania odpadów poza miejscami wyznaczonymi w mpzp oraz nielegalnego wydobywania kruszywa

W wyniku kontroli terenowych przeprowadzonych przez pracowników kontrolowanych jednostek, stwierdzono występowanie 228 nielegalnych wysypisk śmieci. W każdym wypadku informacje o wysypiskach przekazywano zarządom właściwych gmin. W efekcie tych działań zlikwidowanych zostało 80 wysypisk, a w 6 sprawach postępowania nie zostały zakończone.

Również, w wyniku kontroli terenowych wykonywanych przez pracowników parków krajobrazowych, na terenie 9 jednostek stwierdzono występowanie 74 miejsc nielegalnego poboru piasku i żwiru. W wyniku działań podjętych przez kierujących parkami, 8 z nich zostało zlikwidowanych i teren przywrócono do stanu pierwotnego a 2 sprawy pozostawały w toku. I tak np.:

- *W Łomżyńskim PK w okresie objętym kontrolą przeprowadzono ogółem 101 kontroli w zakresie: prawidłowości wydobywania kruszywa naturalnego (11 kontroli), składowania odpadów stałych (13), odprowadzania ścieków (5) oraz przestrzegania zakazów i ustaleń zawartych w planie ochrony Parku (72), w tym dotyczących dokonywanych zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. W wyniku tych kontroli wyegzekwowano likwidację nielegalnej żwirowni w Elżbiecinie i 8 miejsc nielegalnego składowania odpadów stałych przez rolników, zamieszkałych na obszarze Parku. Wyegzekwowano także zaprzestanie odprowadzania nieoczyszczonych ścieków do wód powierzchniowych w strefie zalewowej przez rolnika zamieszkałego w Drozdowie, dostosowanie projektu budynku inwentarskiego w Kalinowie do wymogów prawidłowego wykorzystania gnojowicy oraz likwidację nielegalnie usypanego wału ziemnego i wykopanego rowu, naruszającego stan wód powierzchniowych na obszarze Parku. Ponadto doprowadzono do zaniechania przekształcenia przez Urząd Gminy w Łomży, gruntów usytuowanych na chronionym wyniesieniu i objętych ochroną gruntów rolnych w miejscowości Gać pod budownictwo mieszkaniowe i usługi oraz doprowadzono do zatrzymania czterech kłusowników sprzętu służącego do nielegalnego połowu ryb. Powiadomiono także Starostwo Powiatowe w Łomży o rozpoczęciu budowy domu mieszkalnego w Starej Łomży w miejscu nie przeznaczonym pod budownictwo (sprawa w toku).*
- *W Zespole PK Pojezierza Iławskiego i Wzgórz Dylewskich szczególnym nadzorem objęto potencjalne miejsca nielegalnego składowania odpadów. W wyniku prowadzonego monitoringu tych miejsc ujawniono 12 nielegalnych wysypisk śmieci, z których 11 zostało zlikwidowanych po interwencji dyrekcji Zespołu w jednostkach samorządu terytorialnego. Podejmowano również stosowne działania w celu uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej.*

Ponadto, w trakcie kontroli NIK, w 3 parkach krajobrazowych ujawniono miejsca nielegalnych wysypisk odpadów i pozyskiwania kruszywa naturalnego na terenach ochrony krajobrazowej. I tak:

- *W Zespole Zamojskich PK, gdzie jak ustalono nie przeprowadzono w 2001 r. ani nie zaplanowano na 2002 r. kontroli terenów parków przez SPK, oględziny Skierbieszowskiego PK wykazały, że*
 - *w lesie w okolicach m. Orłów Drewniany zlokalizowane były dwa nielegalne wysypiska śmieci,*
 - *w m. Stryjów znajdowało się nieuporządkowane wiejskie wysypisko z porozrzucanymi śmieciami (odpady plastikowe, złom, szkło, zużyte opony samochodowe), zaś w niewielkiej odległości od niego stwierdzono dwa dalsze nielegalne wysypiska,*

- w odległości 300 m od rezerwatu przyrody „Broczówka”, na nieeksploatowanej drodze gruntowej, składowane były śmieci (butelki plastikowe, złom metalowy, połamany eternit, szkło);
Ponadto na terenie Szczepieszyńskiego PK, w lesie w m. Kawęczyn, składowano śmieci (butelki plastikowe, złom metalowy).
- *W Suwalskim PK dopuszczano do wydobycia kruszywa na indywidualne potrzeby rolników, a także w rozmiarach przekraczających ich potrzeby. W trakcie kontroli NIK wskazano 2 miejsca na terenie Parku, gdzie pozyskiwano kruszywo naturalne w znacznych rozmiarach, w tym w największym stopniu na gruntach położonych w miejscowości Udziejek, gdzie wydobyto kilkanaście tysięcy m³ piasku i żwiru. O fakcie nielegalnego pozyskiwania kruszywa naturalnego powiadomiono Starostwo Powiatowe w Suwałkach dopiero na wniosek kontrolera.*
- *W PK Mierzeja Wiślana jako mało skuteczną oceniono działalność Zarządu Parku w zakresie eliminowania nielegalnego pozyskiwania bursztynu z terenów leśnych Parku, a także zakazu wywożenia śmieci do lasu oraz parkowania samochodów w niedozwolonych miejscach, głównie w okresie letnim, w czasie wzmożonego ruchu turystyczno-wypoczynkowego.*

3.3.3. Przestrzeganie innych zakazów

Kontrola wykazała pojedyncze przypadki nieprzestrzegania innych zakazów na terenie badanych parków krajobrazowych.

- *Zarząd Kozienickiego PK, pomimo zakazu organizowania na terenie Parku i jego otuliny rajdów motorowych i samochodowych, zawartego w § 3 pkt 6 rozporządzenia Nr 38 Wojewody Mazowieckiego z dnia 23 stycznia 2001 r., w sprawie Kozienickiego PK był w 2001 r. współorganizatorem rajdu motorowo-pieszego, przebiegającego przez tereny Parku i otuliny, szlakiem rezerwatów przyrody.*
- *W Nadmorskim PK nieskutecznie egzekwowano zakaz pogarszania walorów krajobrazowych Parku, zawarty w § 3 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia Nr 5/94 Wojewody Gdańskiego w sprawie określenia granicy parku krajobrazowego oraz wprowadzenia obowiązujących w nim zakazów i ograniczeń. Na obszarze Parku, z dużą szkodą dla krajobrazu, szczególnie odczuwalną na otwartych polderach widokowych na Zatokę Pucką, umieszczone były tablice reklamowe.*

3.4. Prawidłowość gospodarowania środkami finansowymi w parkach krajobrazowych

Parki krajobrazowe są jednostkami budżetowymi, funkcjonującymi w sektorze finansów publicznych, a ich dochody i wydatki objęte są budżetem wojewodów.

3.4.1. Planowanie i realizacja dochodów budżetowych

W poniższej tabeli przedstawiono wykonanie w latach 1998- I kw. 2002 r. dochodów budżetowych w 27 jednostkach organizacyjnych, objętych kontrolą oraz dodatkowo w okresie 2001 – I kw. 2002 r. wielkości planowane w tym zakresie.

W latach 1998, 1999 i 2000 łączne dochody budżetowe wszystkich skontrolowanych jednostek organizacyjnych wynosiły odpowiednio 61.006 zł, 32.942 zł oraz 62.566 zł, a wykonało je odpowiednio 11, 13 i 14 jednostek organizacyjnych. W 1998 r. i 1999 r. najwyższe dochody osiągnięto odpowiednio w Zarządzie Chojnowskiego i Mazowieckiego PK w wysokości 29.000 zł i PK Puszczy

Knyszyńskiej w wysokości 10.853 zł i pochodziły one ze sprzedaży wyeksploatowanych samochodów. Natomiast w 2000 r. najwyższe dochody osiągnięto w Zarządzie PK „Lasy Janowskie” w kwocie 18.400 zł, z tytułu sprzedaży koni biłgorajskich z prowadzonej w Parku hodowli.

Z ustaleń kontroli wynika nierzetelne i zaniżone planowanie dochodów budżetowych w kontrolowanych jednostkach organizacyjnych. W 2001r. dochody budżetowe w łącznej wysokości 9.000 zł planowano tylko w 2 spośród 27 badanych jednostkach organizacyjnych PK Puszczy Knyszyńskiej – 3.000 zł i Zarządzie PK „Lasy Janowskie” - 6.000 zł. Tymczasem wykonano je w 18 jednostkach w łącznej wysokości 39.690,07 zł. Najwyższe dochody, podobnie jak w 2000 roku, uzyskano w Zarządzie PK „Lasy Janowskie” w kwocie 9.550 zł, z tytułu sprzedaży koni biłgorajskich.

W 2002 r. dochody budżetowe w łącznej wysokości 9.000 zł zaplanowano także w 2 spośród 27 badanych jednostkach organizacyjnych (PK Puszczy Knyszyńskiej – 3.000 zł i Zarządzie PK „Lasy Janowskie” 6.000 zł). Natomiast już w I kwartale 2002 r. w 6 jednostkach wykonane dochody wyniosły 11.112,27 zł. Najwyższe dochody, w kwocie 7.000 zł, osiągnięto w Zarządzie PK „Lasy Janowskie”, które podobnie jak w 2001 r. pochodziły również ze sprzedaży koni biłgorajskich.

Dochody budżetowe w jednostkach organizacyjnych objętych kontrolą

[zł]

Lp.	Nazwa jednostki organizacyjnej	1998r.	1999r.	2000r.	2001r.		2002r.	
					plan	wykonanie	plan	wyk. I kw.
1	Zarząd Kozienickiego PK	0	0	0	0	0	0	0
2	Zarząd Mazow. i Chojn. PK	29000	0	16100	0	5700	0	0
3	Zarząd Nadbużańskiego PK	0	120.43	0	0	0	0	0
4	Zarząd Suwalskiego PK	0	0	0	0	0	0	0
5	PK Puszczy Knyszyńskiej	7747	10853.07	3043.02	3000	4124.24	3000	383.5
6	Zarząd Łomżyńskiego PK Doliny Narwi	7	151	88	0	7.91	0	0
7	Zarząd Tucholskiego PK	0	0	0	0	0	0	0
8	Zarząd Brodnickiego PK	11036	0	11770	0	2918	0	0
9	PK Doliny Dolnej Wisły	0	1000	0	0	0	0	0
10	Zespół PK Brudzeńskiego i G-W	443	458	417	0	2217	0	0
11	Zarząd Trójmiejskiego PK	0	626	0	0	600	0	0
12	Zarząd Wdzydzkiego PK*	0	0	111.18	0	98.25	0	0
13	Zarząd PK Mierzeja Wiśłana*	0	0	0	0	0	0	0
14	Zarząd Nadmorskiego PK	0	0	0	0	1023	0	0
15	Zarząd PK Dolina Słupi	0	0	0	0	1972	0	0
16	Zarząd Kaszubskiego PK*	0	0	0	0	500	0	3200
17	Zespół PK Woj. Śląskiego**	0	0	826	0	776	0	477
18	Zarząd Świąt. i Nadnidz. PK	0	7778.18	0	0	6412.28	0	0
19	Zarząd PK „Lasy Janowskie”	3250	6000	18400	6000	9550	6000	7000
20	Zarząd Chełmskich PK	0	2263	0	0	0	0	0
21	Zarząd Lubelskich PK	3266.56	0	5596.1	0	1913	0	0
22	Zespół Zamojskich PK	722	1050	1418	0	852	0	0
23	Mazurski PK	0	0	0	0	0	0	0
24	Zespół PK Pojezierza Iławskiego i WD	111.5	100.69	35.19	0	85.8	0	43.66
25	Zarząd PK Wysoczyzny Elbląskiej	570	11	13	0	12	0	0
26	Zespół PK Woj. Wielkopolskiego	4853.14	2530.54	748.68	0	928.59	0	8.11
27	Zespół PK Woj. Lubuskiego	0	0	4000	0	0	0	0
RAZEM		61006.2	32941.91	62566.17	9000	39690.07	9000	11112.27

* utworzony w 1999 r.

** utworzony z dniem 1.01.2000 r.

3.4.2. Realizacja wydatków ze środków budżetowych i pozabudżetowych

W 1998 r. łączne wydatki 23 jednostek organizacyjnych (pozostałe 3 jednostki objęte kontrolą utworzono w 1999 r., tj. Zarząd Wdzydzkiego PK, Zarząd PK Mierzeja Wiśłana i Zarząd Kaszubskiego PK, a Zespół PK Woj. Śląskiego funkcjonuje od 1.01.2000r.) wynosiły 13.370.227,90 zł, w tym: ze środków budżetowych 8.982.987,86 zł (66,1 %) oraz pozabudżetowych 4.387.290,04 zł (32,9 %). Pozyskane w 1998r. środki pozabudżetowe pochodziły z następujących źródeł:

- Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – 3.931.956,53 zł (89, 3 %) pozyskało 18 jednostek organizacyjnych,
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – 315.186 zł (7,2 %) pozyskały 2 jednostki organizacyjne (Zarząd Łomżyńskiego PK Doliny Narwi i Zespół PK Woj. Lubuskiego),
- EkoFunduszu – 21.201 zł (0,5 %) pozyskał Zespół PK Woj. Lubuskiego,
- innych instytucji (starostwa powiatowe, gminy, organizacje pozarządowe) – 136.079,51 zł (3 %) pozyskało 6 jednostek organizacyjnych (Zarząd Mazowieckiego i Chojnowskiego PK, Zarząd Łomżyńskiego PK Doliny Narwi, Zarząd Tucholskiego PK, PK Doliny Dolnej Wisły, Zespół PK Brudzeńskiego i Gostynińsko-Włocławskiego, Zespół PK Pojezierza Iławskiego i Gór Dylewskich).

Najwyższy udział środków pozabudżetowych w wydatkach ogółem poniesionych w 1998 r., wystąpił w następujących jednostkach:

- Zespole PK Woj. Lubuskiego – przy wydatkach w wysokości 1.620.734 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 63, 2 % (1.024.593 zł),
- Zarządzie Trójmiejskiego PK – przy wydatkach w wysokości 931.334 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 61,8 % (575.975 zł),
- Zarządzie Suwalskiego PK – przy wydatkach w wysokości 579.693 zł środki pozabudżetowe stanowiły 52,6 % (305.055 zł).

Najniższy udział środków pozabudżetowych w wydatkach ogółem poniesionych w 1998 r. wystąpił w następujących parkach:

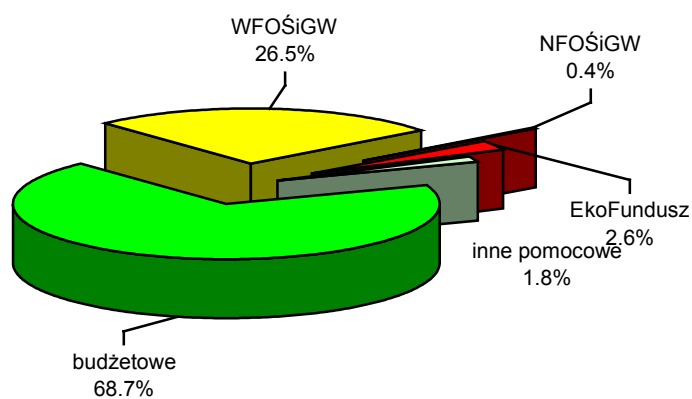
- PK Puszczy Knyszyńskiej – przy wydatkach w wysokości 407.085 zł środki pozabudżetowe stanowiły 6,8 % (27.555 zł),
- Zarządzie Nadbużańskiego PK – przy wydatkach w wysokości 384.335 zł środki pozabudżetowe stanowiły 7,4 % (28.500 zł),
- Zarządzie PK Dolina Słupi – przy wydatkach w wysokości 354.466 zł środki pozabudżetowe stanowiły 12,3 % (43.481 zł).

W 1998 r. środków pozabudżetowych nie pozyskało 5 jednostek (Zarząd Koziennickiego PK, Zarząd Chełmskich PK, Zarząd Lubelskich PK, Zespół Zamojskich PK i Mazurski PK).

W 1999 r. łączne wydatki 26 jednostek organizacyjnych (bez Zespołu PK Woj. Śląskiego utworzonego od 1.01.2000r.) wynosiły 13.642.762,89 zł, w tym: ze środków budżetowych 9.371.711,95 zł (68,7 %), i ze środków pozabudżetowych 4.271.050,94 zł (31,3 %). Pozyskane w 1999r. środki pozabudżetowe pochodziły z następujących źródeł:

- Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – 3.623.380,68 zł (84,7 %), otrzymały 24 jednostki,
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – 63.705 zł (1,5 %) otrzymały 2 jednostki – zarząd Łomżyńskiego PK Doliny Narwi (12.050 zł) i Zespół PK Woj. Lubuskiego (51.655 zł),
- EkoFunduszu – 351.319 zł (8,2 %) otrzymały 2 jednostki – Zespół Zamojskich PK (245.426 zł) oraz Zespół PK Woj. Lubuskiego (105.893 zł),
- innych instytucji – 240.031,26 zł (5,6 %), otrzymało 10 jednostek.

Pochodzenie środków na wydatki parków krajobrazowych w 1999r.

Najwyższy udział środków pozabudżetowych w wydatkach ogółem poniesionych w 1999r. wystąpił w następujących jednostkach:

- Zarządzie Nadmorskiego PK – przy wydatkach w wysokości 988.491 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 74,3 % (734.397 zł),
- Zespole Zamojskich PK – przy wydatkach w wysokości 750.817 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 61,1 % (458.534 zł),
- Zarządzie Trójmiejskiego PK – przy wydatkach w wysokości 724.938 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 54,7 % (396.833 zł).

Najniższy udział środków pozabudżetowych w wydatkach ogółem poniesionych w 1999 r. wystąpił w następujących parkach:

- PK Puszczy Knyszyńskiej – przy wydatkach w wysokości 389.418,06 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 0,5 % (1.881,06 zł),
- Zarządzie PK „Lasy Janowskie” – przy wydatkach w wysokości 162.769 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 1,8 % (3.000 zł),
- Zarządzie Kozienickiego PK – przy wydatkach w wysokości 182.522,75 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 8,8 % (15.979,75 zł).

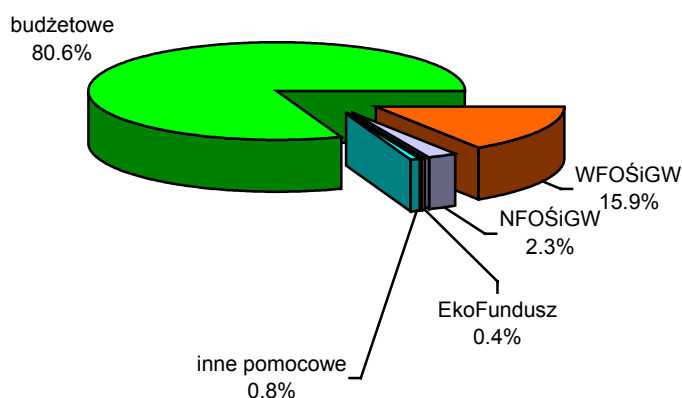
W 1999 r. środków pozabudżetowych nie pozyskały 2 jednostki: Mazurski PK i Zarząd Nadbużańskiego PK.

W 2000 r. łączne wydatki 27 skontrolowanych jednostek wynosiły 15.045.679,03 zł, w tym: ze środków budżetowych 12.125.490,86 zł (80,6 %) i ze środków pozabudżetowych 2.920.188,17 zł (19,4 %).

Pozyskane w 2000 r. środki pozabudżetowe pochodziły z następujących źródeł:

- Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – 2.387.261,85 zł (83,0 %), otrzymały 24 jednostki,
- Narodowego Funduszu Ochrony środowiska i Gospodarki Wodnej – 299.796 zł (10,4 %) otrzymały 2 jednostki (Zarząd Łomżyńskiego PK Doliny Narwi – 9.748 zł, Zespół PK Woj. Lubuskiego – 290.048 zł),
- EkoFunduszu – 60.434,80 zł (2,1 %) otrzymały 2 jednostki (Zespół PK Brudzeńskiego i Gostynińsko-Włocławskiego – 11.024 zł, Zespół Zamojskich PK – 49.410,80 zł),
- innych instytucji – 127.595,52 zł (4,5 %), otrzymało 8 jednostek.

Pochodzenie środków na wydatki parków krajobrazowych w 2000r.

Najwyższy udział środków pozabudżetowych w wydatkach ogółem poniesionych w 2000 r. wystąpił w następujących parkach:

- Zarządzie Trójmiejskiego PK – przy wydatkach w wysokości 577.245 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 55,7 % (321.373 zł),
- Zarządzie Nadmorskiego PK – przy wydatkach w wysokości 572.233 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 55,2 % (315.935 zł),
- Zarządzie Kaszubskiego PK - przy wydatkach w wysokości 389.291 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 53,4 % (207.774 zł).

Najniższy udział środków pozabudżetowych w wydatkach ogółem poniesionych w 2000 r. wystąpił w następujących parkach:

- Zarządzie Lubelskich PK – przy wydatkach w wysokości 407.364,09 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 0,2 % (999,23 zł),
- PK Puszczy Knyszyńskiej – przy wydatkach w wysokości 409.633,52 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 2,9 % (11.695,52 zł),
- Zarządzie Suwalskiego PK – przy wydatkach w wysokości 369.603 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 4,1 % (15.300 zł).

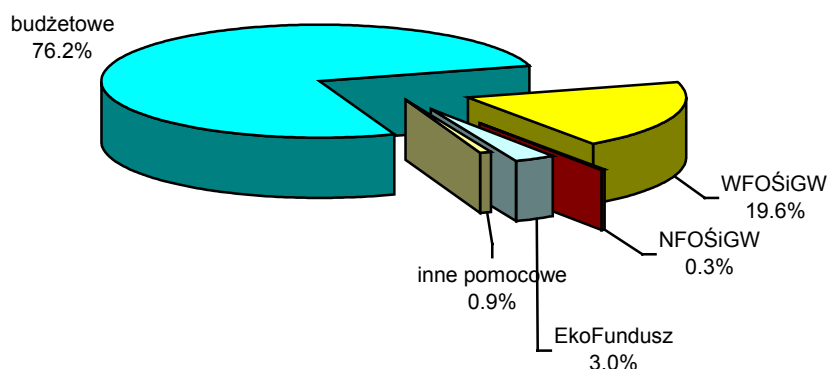
W 2000r. środków pozabudżetowych nie pozyskała 1 jednostka (Zarząd Brodnickiego PK).

W **2001 r.** łączne wydatki 27 skontrolowanych jednostek wynosiły 15.884.119,27 zł, w tym: środki budżetowe 12.105.511,63 (76,2 %), a pozabudżetowe 3.778.607,64 zł (23,8 %).

Pozyskane w 2001r. środki pozabudżetowe pochodziły z następujących źródeł:

- Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – 3.122.833,78 zł (83,0 %), otrzymały 24 jednostki,
- Narodowego Funduszu Ochrony środowiska i Gospodarki Wodnej – 22.100 zł (0,6 %) otrzymały 2 jednostki (Zarząd Nadbużańskiego PK – 12.100 zł, Zespół PK Woj. Śląskiego – 10.000 zł),
- EkoFunduszu – 479.834,70 zł (12,8 %) otrzymało 5 jednostek (Zarząd Nadbużańskiego PK – 8.776 zł, PK Doliny Dolnej Wisły – 130.000 zł, Zespół PK Woj. Śląskiego – 223.481,70 zł, Zarząd Chełmskich PK – 46.637 zł, Zespół Zamojskich PK – 70.940 zł),
- innych instytucji – 139.717,16 zł (3,6 %), otrzymało 8 jednostek.

Pochodzenie środków na wydatki parków krajobrazowych w 2001r.

Najwyższy udział środków pozabudżetowych w wydatkach ogółem poniesionych w 2001 r. wystąpił w następujących parkach:

- Zarządzie Kaszubskiego PK – przy wydatkach w wysokości 1.428.499 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 83,5 % (1.123.379,16 zł),
- Zarządzie Trójmiejskiego PK – przy wydatkach w wysokości 538.295 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 52,5 % (282.583 zł),
- Zarządzie Nadmorskiego PK – przy wydatkach w wysokości 532.313 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 48,3 % (256.917 zł).

Najniższy udział środków pozabudżetowych w wydatkach ogółem poniesionych w 2001 r. wystąpił w następujących jednostkach:

- Zarządzie Lubelskich PK – przy wydatkach w wysokości 411.177,27 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 2,2 % (9.183,10 zł),

- Zespole PK Woj. Wielkopolskiego – przy wydatkach w wysokości 1.236.611,29 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 2,2 % (2.754 zł),
- Zarządzie Suwalskiego PK – przy wydatkach w wysokości 324.994 zł, środki pozabudżetowe stanowiły 3,1 % (10.000 zł).

W 2001 r. środków pozabudżetowych nie pozyskały 2 jednostki (PK Puszczy Knyszyńskiej i Zespół PK Woj. Lubuskiego).

3.4.3. Struktura wydatków ze środków budżetowych

W 1999 r. łączne wydatki ze środków budżetowych, poniesione przez wszystkie objęte kontrolą jednostki organizacyjne wyniosły 9.371.711,95 zł, z czego najwyższy udział, 64,9%, stanowiły wydatki na płace i pochodne, 2,6% wydatki majątkowe, a 32,5% pozostałe wydatki.

Najwyższy udział **wydatków na płace i pochodne**, w wydatkach środków budżetowych, stwierdzono w następujących jednostkach:

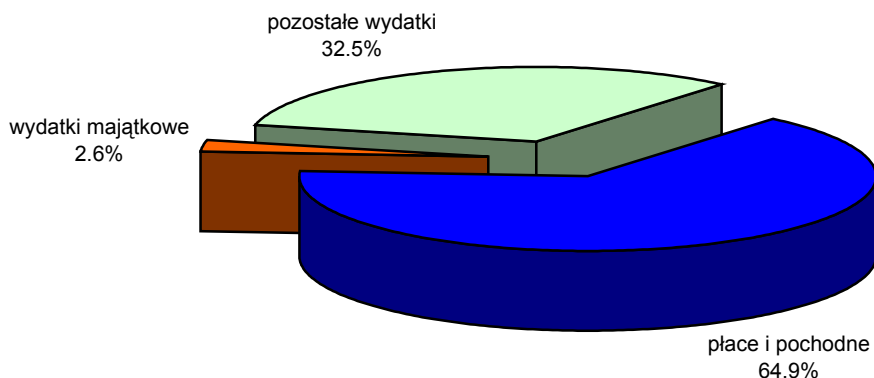
- Zespole PK Brudzeńskiego i Gostynińsko Włocławskiego – przy wydatkach środków budżetowych w wysokości 427.872 zł, płace i pochodne stanowiły 87,0 % (372.323 zł),
- Zarządzie PK Dolina Słupi – przy wydatkach w wysokości 361.013 zł, płace i pochodne stanowiły 81,9 % (295.802 zł),
- Zarządzie PK Wysoczyzny Elbląskiej – przy wydatkach w wysokości 307.537 zł, płace i pochodne stanowiły 81,9 % (244.886 zł),
- PK Doliny Dolnej Wisły – przy wydatkach w wysokości 268.518 zł, płace i pochodne stanowiły 79,8 % (216.236 zł).

Najniższy udział wydatków na płace i pochodne ze środków budżetowych stwierdzono w następujących jednostkach:

- Zarządzie Łomżyńskiego PK Doliny Narwi – przy wydatkach w wysokości 246.603 zł, płace i pochodne stanowiły 28,3 % (69.718 zł),
- Zarządzie Nadbużańskiego PK – przy wydatkach w wysokości 293.240 zł, płace i pochodne stanowiły 34,2 % (104.943 zł),
- Zarządzie Świętokrzyskich i Nadnidziańskich PK – przy wydatkach w wysokości 998.120 zł, płace i pochodne stanowiły 42,4 % (423.167 zł),
- Zespole PK Woj. Wielkopolskiego – przy wydatkach w wysokości 932.599 zł, płace i pochodne stanowiły 46,7 % (365.995 zł).

W 1999 r. **wydatki majątkowe** ze środków budżetowych wynosiły 240.892 zł, co stanowiło 2,6 % wydatków skontrolowanych jednostek. Omawiane wydatki wykonano w 4 jednostkach:

- Zarządzie Łomżyńskiego PK Doliny Narwi – w wysokości 41.197 zł, co stanowiło 16,7 % wydatków środków budżetowych,
- Zarządzie Świętokrzyskich i Nadnidziańskich PK – w wysokości 30.000 zł, co stanowiło 3,0 %,
- Zespole PK Woj. Wielkopolskiego – w wysokości 149.695 zł, co stanowiło 16,1 %,
- Zespole PK Woj. Lubuskiego – w wysokości 20.000 zł, co stanowiło 2,4 %.

Struktura wydatków środków budżetowych w 1999r.

W **2000 r.** łączne wydatki środków budżetowych skontrolowanych jednostek wynosiły 11.948.829,86 zł, w tym na płace i pochodne 7.315.823,75 zł co stanowiło 61,2 %. Najwyższy udział **wydatków na płace i pochodne** w wydatkach środków budżetowych, stwierdzono w następujących jednostkach:

- Zespole PK Brudzeńskiego i Gostynińskiego – Włocławskiego – przy wydatkach w wysokości 342.334 zł, stanowiły 85,2 %,
- PK Doliny Dolnej Wisły – przy wydatkach w wysokości 273.283 zł, stanowiły 83,5 %,
- Zarządzie PK Wysoczyzny Elbląskiej – przy wydatkach w wysokości 224.433 zł, stanowiły 80,0 %,
- Zarządzie PK Dolina Słupi – przy wydatkach w wysokości 271.697 zł, stanowiły 78,4 %.

Najniższy udział wydatków na płace i pochodne ze środków budżetowych stwierdzono w następujących jednostkach:

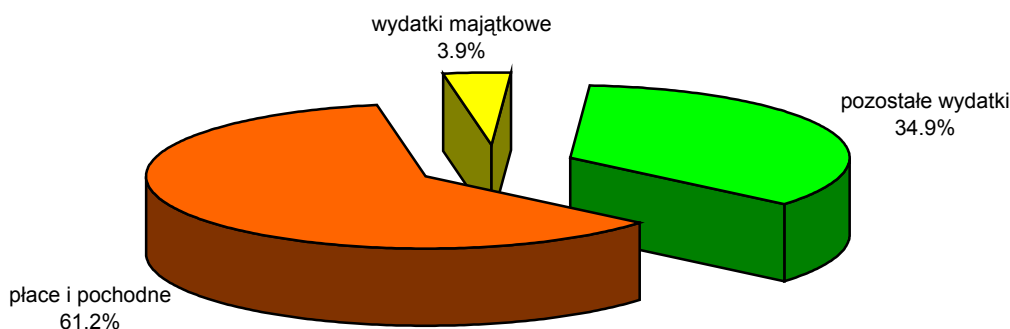
- Zarządzie Nadbużańskiego PK – przy wydatkach w wysokości 131.760 zł, stanowiły 37,9 %,
- Zespole PK Woj. Śląskiego – przy wydatkach w wysokości 904.510 zł, stanowiły 40,2 %,
- Zespole PK Woj. Wielkopolskiego – przy wydatkach w wysokości 428.963 zł, stanowiły 42,0 %,
- Zarządzie Świętokrzyskich i Nadnidziańskich PK – przy wydatkach w wysokości 452.082 zł, stanowiły 43,6 %.

W 2000 r. **wydatki majątkowe** ze środków budżetowych wynosiły 461.805 zł, co stanowiło 3,9 % wydatków 26 jednostek. Omawiane wydatki wykonano w 6 jednostkach:

- Zarządzie Mazowieckiego i Chojnowskiego PK – w wysokości 45.000 zł, co stanowiło 8,1 % wydatków środków budżetowych,
- Zarządzie Suwalskiego PK – w wysokości 30.000 zł, co stanowiło 8,5 %,
- Zespole PK Woj. Śląskiego – w wysokości 29.973 zł, co stanowiło 1,7 %,
- Zarządzie Świętokrzyskich i Nadnidziańskich PK – w wysokości 26.374 zł, co stanowiło 2,5 %,
- Zespole PK Woj. Wielkopolskiego – w wysokości 300.458 zł, co stanowiło 22,7 %,

- Zespole PK Woj. Lubuskiego – w wysokości 30.000 zł, co stanowiło 30,3 %.

Struktura wydatków środków budżetowych w 2000r.

W **2001 r.** łączne wydatki środków budżetowych 27 jednostek, objętych kontrolą, wynosiły 12.105.511,63zł, co stanowiło 97,8 % planowanych. Wydatki na płace i pochodne wynosiły 8.229.694,48 zł, co stanowiło 99,9 % planowanych oraz 68,0 % wydatków łącznych ze środków budżetowych. Najwyższy udział **wydatków na płace i pochodne** stwierdzono w następujących jednostkach:

- Mazurskim PK – przy wydatkach w wysokości 384.415 zł, stanowiły 95,0 %,
- Zespole PK Pojezierza Iławskiego i Wzgórz Dylewskich – przy wydatkach w wysokości 20.339 zł, stanowiły 87,5 %,
- Zarządzie PK Wysoczyzny Elbląskiej – przy wydatkach w wysokości 222.330 zł, stanowiły 86,8 %,
- Zarządzie PK Dolina Słupi – przy wydatkach w wysokości 302.990 zł, stanowiły 85,6 %.

Najniższy udział wydatków na płace i pochodne ze środków budżetowych stwierdzono w następujących jednostkach:

- Zarządzie Nadbużańskiego PK – przy wydatkach w wysokości 149.975,25 zł, stanowiły 40,0 %,
- Zarządzie Łomżyńskiego PK Doliny Narwi – przy wydatkach w wysokości 92.866,40 zł, stanowiły 40,2 %,
- Zespole PK woj. Śląskiego – przy wydatkach w wysokości 976.183 zł, stanowiły 46,1 %,
- Zarządzie Świętokrzyskich i Nadnidziańskich PK – przy wydatkach w wysokości 1.194.000 stanowiły 52,5 %.

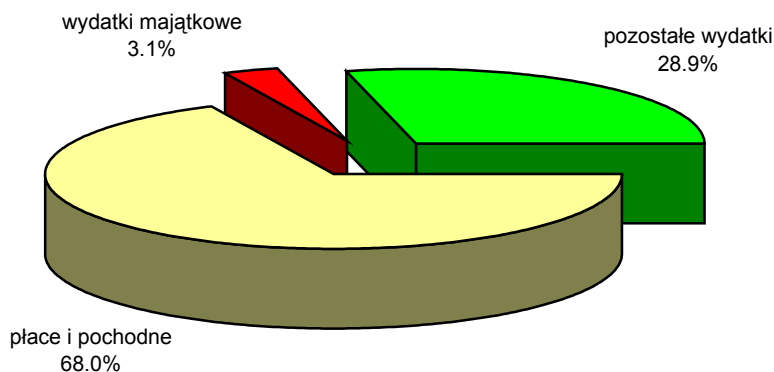
W 2001 r. **wydatki majątkowe** wynosiły 371.298,25 zł, co stanowiło 89,3 % planowanych oraz 3,1 % łącznych wydatków środków budżetowych 27 jednostek.

Wydatki majątkowe wykonano w następujących jednostkach:

- Zarządzie Mazowieckiego i Chojnowskiego PK – w wysokości 8.000 zł, co stanowiło 1,5 % wydatków środków budżetowych,
- Zarządzie Nadbużańskiego PK – w wysokości 4.989,01 zł, co stanowiło 1,6 %,
- Zespole PK Woj. Śląskiego – w wysokości 12.999 zł, co stanowiło 0,8 %,

- Zarządzie Świętokrzyskich i Nadnidziańskich PK – w wysokości 69.000 zł, co stanowiło 5,8 %,
- Zarządzie PK „Lasy Janowskie” – w wysokości 7.000 zł, co stanowiło 3,3 %,
- Zarządzie Chełmskich PK – w wysokości 4.000 zł, co stanowiło 1,0 %,
- Zespole PK Woj. Wielkopolskiego – w wysokości 251.310,24 zł, co stanowiło 20,8 %.

Struktura wydatków środków budżetowych w 2001r.

W I kwartale 2002 r. wydatki budżetowe 27 kontrolowanych jednostek wynosiły 2.979.419,73 zł, co stanowiło 25,7 % planu rocznego. Na płace i pochodne wydatkowano łącznie 2.355.395,95 zł, co stanowiło 28,9 % planu rocznego oraz 79,1 % środków wydatkowanych w I kwartale. Najwyższy udział **wydatków na płace i pochodne** w wydatkach I kwartału 2002 r. stwierdzono w następujących jednostkach:

- Zespole PK Pojezierza Iławskiego i Wzgórz Dylewskich – przy wydatkach w wysokości 64.888 zł, stanowiły 89,7 %,
- Zespole PK Brudzeńskiego i Gostynińsko-Włocławskiego – przy wydatkach w wysokości 93.771 zł, stanowiły 89,0 %,
- Mazurskim PK – przy wydatkach w wysokości 98.019 zł, stanowiły 88,6 %,
- Zarządzie Chełmskich PK – przy wydatkach w wysokości 88.948 zł, stanowiły 86,0 %.

Najniższy udział wydatków na płace i pochodne stwierdzono w następujących jednostkach:

- Zespole PK Woj. Śląskiego – przy wydatkach w wysokości 286.666 zł, stanowiły 63,7 %,
- Zarządzie Łomżyńskiego PK Doliny Narwi – przy wydatkach w wysokości 27.337,84 zł, stanowiły 68,1 %,
- Zarządzie Trójmiejskiego PK – przy wydatkach w wysokości 51.777 zł, stanowiły 71,9 %,
- Zarządzie Nadbużańskiego PK – przy wydatkach w wysokości 45.635,11 zł, stanowiły 72,5 %.

W 2002 r. wydatki majątkowe ze środków budżetowych planowano w 9 jednostkach w łącznej wysokości 386.000 zł. W I kwartale 2002 r. wydatki tego rodzaju wykonano w 3 jednostkach w łącznej wysokości 49.602 zł, co stanowiło 12,9 % planu rocznego (Zespół PK Woj. Śląskiego – 29.600 zł, PK Wysoczyzny Elbląskiej – 15.000 zł, Zespół PK Woj. Wielkopolskiego – 5.002 zł).

Stwierdzono, że w kontrolowanym okresie środki budżetowe nie zabezpieczały w pełni działalności parków krajobrazowych. Dodatkowo parki krajobrazowe wykorzystywały w tym celu środki pozabudżetowe, z których finansowały w części koszty działalności statutowej.

Ustalono ponadto, że pomimo niewystarczającego zabezpieczenia finansowego, kierujący parkami krajobrazowymi nie wykorzystywali wszystkich możliwości pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych, w tym m.in. z Fundacji EkoFundusz, która organizuje systematycznie konkursy na ochronę najciekawszych ekosystemów m.in. w parkach krajobrazowych. Uzyskana w trakcie kontroli informacja od Fundacji „EkoFundusz” wskazuje na bardzo niskie zainteresowanie parków krajobrazowych udziałem w takich konkursach oraz niezadowalające merytoryczne uzasadnienie składanych wniosków.

Przeprowadzona kontrola w parkach krajobrazowych wykazała nieprawidłowości w gospodarowaniu środkami publicznymi. I tak, np.:

a) nie przestrzegano w pełni wymogów ustawy o zamówieniach publicznych przy realizacji zadań remontowo-modernizacyjnych, a także zakupach towarów i usług

- *W Zespole PK Woj. Śląskiego kontrola, realizowanych w okresie 2001-2002 w obiekcie w Będzinie 3 zadań remontowych, wykazała w 2 przypadkach naruszenie zasad, formy i trybu postępowania przy udzieleniu zamówień publicznych, które dotyczyły:*

- 1) wykonania remontu ławy fundamentowej metodą iniekcji ciśnieniowej, konwencjonalnej w budynku w Będzinie, zleconego firmie „KOBUD” w trybie zapytania o cenę, czym naruszono art. 68 ustawy o zamówieniach publicznych,*
- 2) przy przeprowadzaniu przetargu na wykonanie remontu i modernizacji instalacji elektrycznej w zawiadomieniach oferentów uczestniczących w przetargu o jego rozstrzygnięciu, nie podano ceny wybranej oferty, czym naruszono art. 50 ust 1 ustawy o zamówieniach publicznych.*

W obu przypadkach naruszono dyscyplinę finansów publicznych określoną w art. 138 ust. 1 pkt 12 ustawy o finansach publicznych (Dz.U. z 1998 roku Nr 155, poz. 1014 ze zm.), o czym Delegatura NIK w Katowicach zawiadomiła Rzecznika Dyscypliny Finansów Publicznych przy Wojewodzie Śląskim.

Podkreślenia wymaga również fakt, że umowa z wykonawcą na wykonanie specjalistycznych prac wiertniczo-iniekcyjnych zawarta została przez Dyrektora Zespołu Parków bez zachowania dostatecznej staranności i przy niewystarczającym zabezpieczeniu interesów Zespołu, z uwagi na określenie okresu gwarancyjnego na 1 rok, pomimo że wykonawca deklarował w ofercie 3-letni okres gwarancji na wykonane prace oraz zapisanie w umowie jako właściwego do rozstrzygania sporów sądu gospodarczego zamiast właściwego sądu cywilnego.

- *W Zarządzie Mazowieckiego i Chojnowskiego PK, w toku kontroli stwierdzono nieprzestrzeganie procedur przy udzielaniu zamówień publicznych w przypadku 2 umów o wartości przekraczającego 3.000 euro.*

Ustalono, że zakup w dniu 25 sierpnia 2000 r. samochodu terenowego „Lada Niva VAZ 212140” za kwotę 37.999,00 zł (z dodatkowym wyposażeniem – 40.599,00 zł), po postępowaniu przeprowadzonym w trybie zapytania o cenę, nie został poprzedzony zawarciem umowy ze sprzedającym „Lada Januszewski Julian” – autoryzowanym dealerem. Powyższe było sprzeczne z art. 74 ustawy z dnia 10 czerwca 1999 r. o zamówieniach publicznych (j.t. Dz.U. z 1998 r. Nr 119, poz. 773 ze zm.) – w brzmieniu do dnia 26 października 2001 r. stanowiącym, iż umowy w sprawach zamówień publicznych o wartości powyżej 3.000 euro wymagają pod rygorem nieważności zachowania formy pisemnej, chyba że przepisy odrębne wymagają innej formy szczególnej.

Wykazano, że zawarcie w dniu 1 czerwca 1999 r. umowy na wykonanie pracy naukowo-badawczej: „Wykonanie prac niezbędnych do sporządzenia Planu ochrony Mazowieckiego Parku krajobrazowego” o wartości 109.500,00 zł zostało poprzedzone postępowaniem przeprowadzonym w trybie zapytania o cenę. Było to sprzeczne z uzasadnieniem zastosowania tego trybu zapisanym w art. 68 ust. 1 ustawy o zamówieniach publicznych stanowiącym, iż zapytanie o cenę może być stosowane, gdy przedmiotem zamówienia są dostawy rzeczy lub usługi powszechnie dostępne o ustalonych standardach jakościowych.

b) nieprawidłowo wykorzystano dotacje ze źródeł pozabudżetowych

- W Mazurskim PK stwierdzono, że otrzymana w 2001 r. z WFOŚiGW dotacja w kwocie 6.700 zł na zorganizowanie ośrodka okresowej rehabilitacji bocianów białych wykorzystana została na budowę ośrodka zlokalizowanego w Parku Dzikich Zwierząt (PDZ) w Kadzidłowie, natomiast zgodnie z wnioskiem i umową o dotację, ośrodek ten winien znajdować się w Krutyni. Należy przy tym podkreślić, że właściciel PDZ nie posiadał pozwolenia Ministra Środowiska na przetrzymywanie ww. ptaków. Ustalono też, że zakres rzeczowy wykonanych prac niezgodny był z rozliczeniem dotacji z dnia 4 grudnia 2001 r. przekazanym do Zarządu Funduszu. Nie wykonano bowiem ocieplenia drewnianej altany, służącej do zimowego przetrzymywania bocianów oraz betonowej posadzki wraz z elektrycznym ogrzewaniem podłogowym.
- W Zarządzie Trójmiejskiego PK stwierdzono, że zawierane z pracownikami umowy-zlecenia na zwożenie ptaków do schroniska ptaków nie uzależniały wysokości wynagrodzenia od ilości wykonanej pracy, co było działaniem niegospodarnym.
- W Zespole PK Województwa Lubuskiego podjęte zostały w listopadzie 2000 r. działania związane z wydaniem albumu pt. „Gryżyński Park Krajobrazowy”. Finansowanie tego zadania odbyło się z udziałem środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w kwocie 77.774,47 zł. Wydanie tego albumu nastąpiło w czerwcu 2001 r. i zgodnie z umową z WFOŚiGW Zespół otrzymał 2.500 egzemplarzy tego wydawnictwa. Uzyskane ze sprzedaży albumu środki służyć miały finansowaniu programu edukacji ekologicznej i przyrodniczej. Tymczasem, jak wykazały ustalenia kontroli, zafoliowane egzemplarze tego albumu, w liczbie 1962 sztuk, składowane były w pomieszczeniu biurowym Gryżyńskiego Parku Krajobrazowego, bez wprowadzenia ich do ewidencji księgowej, z pozostałych 538 egzemplarzy 127 sztuk sprzedano, a 411 sztuk przekazano nieodpłatnie różnym instytucjom propagującym ochronę przyrody.

Przyjęcie wydawnictwa do ewidencji ilościowo-wartościowej nastąpiło dopiero w trakcie kontroli NIK, tj. po upływie blisko roku od momentu jego otrzymania. Przedstawione działania świadczą o nie przygotowaniu Zespołu do tego rodzaju inicjatyw wydawniczych, a także naruszeniu zasad wewnętrznej instrukcji regulującej zasady obiegu dowodów finansowo-księgowych.

c) nie regulowano zobowiązań podatkowych.

- *Zespół PK województwa lubuskiego nie realizował obowiązku składania deklaracji podatkowych i wpłacania gminom należnego podatku rolnego z tytułu posiadania gruntów w zarządzie. O uregulowanie takich zobowiązań zwrócił się Zarząd Miasta i Gminy Witnica informując, że zaległość podatkowa za lata 1999 i 2000 wynosi 150.268,60 zł (bez odsetek). Od decyzji tej Zespół wniósł odwołanie do Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Gorzowie Wlkp., które utrzymało zaskarżoną decyzję w mocy. Dokonane w trakcie kontroli dalsze ustalenia w zakresie zobowiązań podatkowych wobec gmin wykazały, że łączna kwota zobowiązań wobec 3 gmin (wg stanu na koniec 2001 r.) wynosiła 217.375,97 zł.*

d) nieprawidłowo gospodarowano środkami budżetowymi oraz naruszono obowiązujące zasady rachunkowości

- *W Zarządzie Mazowieckiego i Chojnowskiego PK:*
 - *Przeprowadzona w 1999 r. kontrola przez Wydział Finansowy Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego w zakresie wykorzystania środków budżetowych w Mazowieckim PK wykazała liczne nieprawidłowości i uchybienia, skutkujące m.in. zawiadomieniem Rzecznika Dyscypliny Finansów Publicznych przy Wojewodzie Mazowieckim o stwierdzeniu naruszenia dyscypliny finansów publicznych przez Dyrektora Zarządu Mazowieckiego i Chojnowskiego Parku Krajobrazowego. W wyniku opieszałości Rzecznika Dyscypliny Finansów Publicznych, postępowanie w sprawie o naruszenie dyscypliny finansów publicznych przez Dyrektora Zarządu Mazowieckiego i Chojnowskiego Parku Krajobrazowego umorzone zostało z powodu przedawnienia.*
 - *Niewłaściwie stosowano obowiązujące zasady rachunkowości w zakresie ewidencjonowania wpływów środków finansowych z innych źródeł, w tym szczególnie dotacji z WFOŚiGW w Warszawie. Z ustaleń kontroli wynika, że jednostka corocznie dysponowała środkami pochodzącymi z innych źródeł pozabudżetowych, w tym środkami dotacji WFOŚiGW w Warszawie i prowadziła ewidencję oraz rozliczenie tych środków w ramach zasad obowiązujących dla środka specjalnego. Ustalono, że pomimo braku podstawy prawnej, corocznie planowane do pozyskania środki z dotacji z WFOŚiGW włączane były do planu finansowego jednostki (druk planistyczny B-4Z dotyczący m.in. środka specjalnego) oraz sporządzano sprawozdania budżetowe z wykorzystania tych środków na obowiązujących drukach sprawozdawczych RB-32 (do roku 2000 na drukach RB-30).*
 - *Nierzetelnie stosowano zasady kontroli i obiegu dokumentów księgowych stanowiących podstawę do wydatkowania środków budżetowych. W wyniku kontroli ustalono, że zakup samochodu terenowego „Lada Niva VAZ 212140”, główna księgowa akceptowała pod względem formalnym i rachunkowym w sposób sprzeczny z obowiązującymi zasadami obiegu dokumentów finansowych. Stwierdzono, że przelewu środków na rachunek bankowy sprzedawcy w łącznej kwocie 40.599,00 zł dokonano w dniu 25 sierpnia 2000 r., podczas gdy faktury, dotyczące zakupu samochodu i dodatkowego wyposażenia, noszące daty 29 sierpnia 2000 r. oraz 30 sierpnia 2000 r., zatwierdzone zostały do realizacji w dniu 30 sierpnia 2000 r. Poza tym ustalono, że na wszystkich fakturach od stycznia 1999 r. nie dokonywano na odwrocie zapisów w jakim trybie ustawy o zamówieniach publicznych dokonywany był zakup.*

3.4.4. Koszty opracowania planów dla ochrony parków krajobrazowych

Badania kontrolne wykazały, że w 8 spośród 27 jednostek (zespołów i parków) objętych kontrolą, brakowało lub niekompletna była dokumentacja w sprawie kosztów poniesionych na opracowanie planów ochrony dla parków i źródeł ich finansowania. W udzielanych wyjaśnieniach dyrektorzy parków wskazywali, że braki dokumentów nastąpiły po zmianach podziału administracyjnego kraju w 1999 r., a także zmianach obszarów parków i ich podporządkowania.

Łączne środki na opracowanie planów ochrony dla parków krajobrazowych, wydatkowane w 16 na 27 skontrolowanych jednostek organizacyjnych w latach 1993-2002 (do czasu kontroli) wyniosły powyżej 3 mln zł, w cenach 2001 r. Dane dotyczące wydatków poniesionych na opracowanie planów ochrony dla parków krajobrazowych przedstawiono w poniższej tabeli.

Wydatki poniesione na opracowanie planów ochrony dla parków krajobrazowych

Lp.	Nazwa jednostki	okres realizacji	rok zatwierdzenia	wydatki (zł) ogółem	w tym środki:	
					budżetowe	pozabudżetowe
1.	Zarząd Kozienskiego PK	brak	-	-	-	-
2.	Zarząd Mazowieckiego i Chojnowskiego PK	1998 – 99	-	205439,60	-	205439,60
3.	Zarząd Nadbużańskiego PK	-	-	-	-	-
4.	Zarząd Suwalskiego PK	2001	-	bd	100 %	
5.	PK Puszczy Knyszyńskiej	1997 – 2000	2001	95700	61500	34200
6.	Zarząd Łomżyńskiego PK Doliny Narwi	1996 – 1999	1999	84980	27980	57000
7.	Zarząd Tucholskiego PK	1998 – 1999	-	110000	-	110000
8.	Zarząd Brodnickiego PK	1992 – 1997	1997	bd	100 %	
9.	PK Doliny Dolnej Wisły	1998 – 2000	-	308269	-	308269
10.	Zespół PK Brudzeńskiego i Gostyn. – Włocławsk.	1994 – 1997	1997	238182,50	7414,80	230767,70
11.	Zarząd Trójmiejskiego PK	1999 – 2001	-	bd	100 %	
12.	Zarząd Wdzydzkiego PK	1997 – 2001	2001	bd	100 %	
13.	Zarząd PK Mierzeja Wiślana	1997 – 1998	-	200000	bd	bd
14.	Zarząd Nadmorskiego PK	1994 – 2001	-	200000	200000	-
15.	Zarząd PK Dolina Słupi	1998 – 2000	-	270000	230000	40000
16.	Zarząd Kaszubskiego PK	1995 – 1997	1998	bd	100 %	
17.	Zespół PK Woj. Śląskiego	bd	1998	bd	100 %	
18.	Zarząd Świętokrzyskich i Nadnidziańskich PK	1995 – 2001	1997 1998 2001	413000	225500	187500
19.	Zarząd PK Lasy Janowskie	2000 – 2002	w trakcie	100000	-	100000

20.	Zarząd Chełmskich PK	1999 – 2001	-	141000	17200	124800
21.	Zarząd Lubelskiego PK	1993 – 1998	1998	326600	-	326600
22.	Zespół Zamojskich PK	-				
23.	Mazurski PK	-	1993	bd		
24.	Zespół PK Pojezierza Iławsk. i Wzgórz Dylewskich	1995 – 1996	1997 1998	24160	-	24160
25.	PK Wysoczyzny Elbląskiej	1996 – 1998	1998	209999	-	209999
26.	Zespół PK Woj. Wielkopolskiego	2000 – 2001	-	98300	86300	12000 – środki gminy
27.	Zespół PK Województwa Lubuskiego	1993 – 1996	-	bd		
razem				3.025.630,10	855.894,80	1.970.735,30

Kontrola wykazała przypadki przerwania prac nad opracowywanymi planami ochrony oraz nie przedkładania opracowanych planów ochrony do zatwierdzenia przez wojewodę.

- *Zespół Zamojskich PK zaniechał w 1999 r. działań w celu zakończenia prac nad realizowanymi od 1995 r., planami ochrony dla 4 PK: Szczepieszyńskiego, Puszczy Solskiej, Krasnobrodzkiego i Południoworożtoczańskiego, zaawansowanymi od ok. 60% do 80% w zależności od Parku. Również w odniesieniu do Strzeleckiego PK i Skierbieszowskiego PK, podjęte przez Wojewodę Zamojskiego w 1998 r. prace przygotowawcze dotyczące opracowania planów ochrony w zakresie oceny stanu przyrody, występującej na ich terenie, zostały zaniechane.*
- *Zespół PK Woj. Wielkopolskiego sporządził dotychczas plany ochrony dla Żerkowsko-Czeszewskiego PK (2000 r.) i PK Puszcza Zielonka (2001 r.) Plany te nie zostały jednak zatwierdzone przez Wojewodę Wielkopolskiego z powodu braku środków finansowych na dokonanie zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego uwzględniających postanowienia opracowanych planów ochrony.*
- *Wszystkie 4 parki krajobrazowe nadzorowane przez Wojewodę Mazowieckiego, pomimo znacznego upływu czasu od ich utworzenia, wynoszącego od 8 lat w przypadku Nadbużańskiego PK do lat 19 w przypadku Kozienickiego PK, nie posiadają planów ochrony. W odniesieniu do trzech z nich (Chojnowskiego PK, Kozienickiego PK i Nadbużańskiego PK) prac w tym zakresie dotychczas nie podjęto. Natomiast rozpoczęte w 1998 r. prace nad planem ochrony dla Mazowieckiego PK, na które wydawkowano 205.439,60 zł z dotacji WFOŚiGW w Warszawie, zostały w 2001 r. wstrzymane z powodu negatywnej oceny dalszej części prac wykonanych dla potrzeb planu, wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody oraz dyrektora Wydziału Ochrony Środowiska Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego.*

3.4.5. Funkcjonowanie gospodarstw pomocniczych

W kontrolowanym okresie przy trzech zespołach parków krajobrazowych funkcjonowały gospodarstwa pomocnicze. Dotyczy to Zespołu PK Województw: Lubuskiego, Śląskiego i Wielkopolskiego. Przy pozostałych jednostkach gospodarstwa pomocnicze nie zostały utworzone.

Przeprowadzona kontrola ujawniła nieprawidłowości w funkcjonowaniu gospodarstw pomocniczych, dotyczące m.in.:

a) niewłaściwej organizacji jednostki, a szczególnie w zakresie powoływania kierownika jednostki oraz przedmiotu działalności, np.:

- w gospodarstwie pomocniczym pn. „Ekolog”, działającym przy Zespole PK Województwa Śląskiego, powierzono w dniu 2 kwietnia 2001 r. pełnienie obowiązków kierownika jednostki, bez podpisania umowy o pracę, pracownikowi zatrudnionemu jednocześnie w wymiarze pełnego czasu pracy w jednostce budżetowej na stanowisku głównego specjalisty i kierującemu równocześnie Ośrodkiem Dydaktyczno – Naukowym w Smoleniu. Z dniem 1 kwietnia 2002 r., a więc dopiero po upływie roku działalności, ww. pracownika jednostki budżetowej zatrudniono na stanowisku kierownika gospodarstwa pomocniczego w wymiarze 0,25 etatu,
- w gospodarstwie pomocniczym, działającym przy Zespole PK Województwa Wielkopolskiego w latach 2000-2001, pomimo utworzenia jednostki, nie zatrudniano kierownika ani głównego księgowego, a obowiązki pracownicze na tych stanowiskach wypełniali odpowiednio: główny księgowy jednostki budżetowej oraz dyrektor Zespołu. Przyjęta struktura organizacyjna praktycznie nie dawała rękojmi rzetelnego wypełniania nadzoru nad działalnością gospodarstwa pomocniczego, bowiem funkcję kontrolną i zarządczą sprawowała ta sama osoba,
- przedmiotem działania gospodarstwa pomocniczego pn. „Centrum Zarządzania, Edukacji Przyrodniczej i Badań Naukowych” w Chyrzynie działającym przy Zespole PK Województwa Lubuskiego miało być prowadzenie działalności gospodarczej, edukacyjnej i badawczej w zakresie ochrony środowiska, edukacji przyrodniczej, badań naukowych i turystyki. W statucie jednostki natomiast jako cel działania wskazano administrowanie mieniem, w tym budynkami i urządzeniami znajdującymi się w obiektach gospodarstwa, usługi hotelarskie i gastronomiczne oraz inną działalność gospodarczą związaną z obsługą „Centrum”.

b) nieregulowania i nieterminowego regulowania zobowiązań finansowych oraz naruszenia zasad gospodarki finansowej i rachunkowości, np.:

- w wyniku działań podjętych przez główną księgową Zespołu PK Województwa Lubuskiego, w gospodarstwie pomocniczym, w I kwartale 2002 r. ujawniono nieprawidłowości związane z naruszeniem zasad rachunkowości oraz obowiązków podatkowych. Ustalenia te stanowiły podstawę do wystąpienia o wszczęcie postępowania przeciwko głównej księgowej gospodarstwa pomocniczego do Prokuratury Okręgowej w Gorzowie Wlkp. Przeprowadzona w trakcie kontroli NIK kontrola Urzędu Skarbowego w Gorzowie Wlkp. w zakresie zobowiązań podatkowych gospodarstwa pomocniczego za okres od grudnia 1999 r. do grudnia 2001 r. wykazała uszczuplenia w podatku od towarów i usług w kwocie łącznej 70.540 zł,
- gospodarstwo pomocnicze przy Zespole PK Województwa Wielkopolskiego nie regulowało podatku od nieruchomości (budynku bazy noclegowej), przejętej na stan jednostki w dniu 1 czerwca 2000 r. o wartości brutto 2.266.729 zł, jak również nie planowało żadnych wydatków w tym zakresie. Działanie powyższe było niezgodne z przepisem art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. Nr. 9, poz. 31 ze zm.). Dopiero w trakcie kontroli NIK złożona została do Urzędu Skarbowego deklaracja podatkowa na rok 2002 na kwotę 4.774 zł wraz z wnioskiem o umorzenie należności z tego tytułu za okres od 1 czerwca 2000 r. do 31 grudnia 2001 r. w kwocie 6.899 zł,
- gospodarstwo pomocnicze pn. „Ekolog” działające przy Zespole PK Województwa Śląskiego użytkowało – na podstawie umowy użyczenia z dnia 4 kwietnia 2001 r. – budynki i urządzenia (narzędzia i wyposażenie) zlokalizowane w 4 oddziałach Zespołu PK, tj. w Żywcu, Złotym Potoku,

Rudach i Smoleniu. Kontrola wykazała, że gospodarstwo pomocnicze pomimo użytkowania ww. nieruchomości nie było obciążane przez Zespół PK kosztami związanymi z bieżącym utrzymaniem obiektów, takimi jak np.: koszty energii, wody, podatki, których wartość od kwietnia 2001 r. do 31 marca 2002 r. wyniosła łącznie 1.753 zł. Pozostałe wydatki, związane z utrzymaniem używanych budynków i urządzeń, takie jak np.: koszty napraw, zakupu części zamiennych oraz materiałów eksploatacyjnych, ponosiło gospodarstwo pomocnicze,

- w planach finansowych gospodarstwa pomocniczego pn. „Ekolog” przy Zespole PK Województwa Śląskiego na rok 2001 i 2002, zatwierdzonych przez Dyrektora Zespołu PK, nie wyszczególniono klasyfikacji budżetowej wydatków (dział, rozdział), a przychody nie zostały wyspecyfikowane według paragrafów klasyfikacji przychodów, co było niezgodne z przepisem § 40 ust. 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 29 grudnia 2000 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej jednostek budżetowych, gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych oraz szczegółowych zasad i terminów rocznych rozliczeń i wpłat do budżetu przez zakłady budżetowe i gospodarstwa pomocnicze jednostek budżetowych (Dz.U.Nr 122, poz. 1333),

c) naruszenia przepisów ustawy o zamówieniach publicznych

- w gospodarstwie pomocniczym pn. „Ekolog” działającym przy Zespole PK Województwa Śląskiego ujawniono nieprawidłowości polegające na wyborze dostawcy w trybie zamówienia z wolnej ręki pomimo, że nie wystąpiły okoliczności określone w art. 71 ust. 1 ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych (j.t. Dz.U. z 1998 r. Nr 119, poz. 773 ze zm.), umożliwiające jego zastosowanie. Na trzy umowy z roku 2001 r., objęte analizą, o wartości łącznej 92.666 zł, naruszenie przepisów ustawy stwierdzono w dwóch przypadkach (umowy na kwotę łączną 52.266 zł), z czego nieprawidłowości dotyczyły:
 - umowy na wykonanie prac budowlano-montażowych o wartości 27.154 zł brutto (22.257 zł netto) w budynku zlokalizowanym w Będzinie, gdzie wykonawcę wyłoniono w trybie zamówienia z wolnej ręki przez trzyosobową komisję, po przeprowadzonym w dniu 28.09.2001 r. rozeznaniu wśród firm zajmujących się tymi robotami, a umowa z Zakładem Remontowo – Budowlanym M.G. zawarta została w dniu 15.10.2001 r., natomiast faktury za wykonanie prac wystawione zostały w dniach 26 października i 18 grudnia 2001 r.,
 - umowy na zakup urządzenia i osprzętu o wartości łącznej 25.112 zł brutto (22.947 zł netto) przeznaczonego do kotłowni budynku zlokalizowanego w Będzinie, gdzie wykonawcę wyłoniono w trybie zamówienia z wolnej ręki, a umowę z Zakładem Handlowo – Usługowym „Hydro-Instal” w Sosnowcu podpisano już 17.10.2001 r. pomimo, że wyboru oferenta dokonano dopiero w dniu 14.11.2001 r.

W obu przypadkach naruszenia dyscypliny finansów publicznych określonego w art. 138 ust. 1 pkt. 12 ustawy o finansach publicznych, Najwyższa Izba Kontroli zawiadomiła Rzecznika Dyscypliny Finansów Publicznych przy Wojewodzie Śląskim.

3.5. Działania podejmowane dla zapewnienia warunków funkcjonowania parków krajobrazowych.

3.5.1. Realizacja zadań przez organy administracji rządowej.

Do czasu zakończenia kontroli Minister Środowiska nie sporządził krajowej strategii ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej, wymaganej obecnie przepisem art. 35 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody. Przed nowelizacją, tj. do

1.02.2002 r., art. 35 ww. ustawy zobowiązywał Ministra do ustalenia krajowej strategii ochrony przyrody. W dalszym ciągu brak jest zatem podstawowego dokumentu, stosownie do którego powinno następować określenie obszarów poddanych ochronie, ustalenie otulin oraz zasad zagospodarowania tych obszarów, na co NIK zwracała uwagę podczas kontroli funkcjonowania parków narodowych przeprowadzonej w 2000 r.

Z informacji uzyskanych od Głównego Konserwatora Przyrody – Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Środowiska, w trybie art. 29 pkt 2 lit.f ustawy o NIK, dotyczących podstawy określenia obszarów poddawanych ochronie wobec braku strategii wynika że wprowadzenie nowych form ochrony przyrody realizowano w oparciu o projekt Krajowej Strategii Ochrony i Zrównoważonego Wykorzystania Różnorodności Biologicznej oraz na podstawie Polityki Ekologicznej Państwa (1991 r.). Aktualnie na zlecenie Ministra Środowiska opracowuje się docelowy projekt sieci obszarów chronionych. Ponadto, Główny Konserwator Przyrody stwierdził, że w praktyce tworzenie parków narodowych i parków krajobrazowych jest uwarunkowane nie tyle strategią, ile możliwościami finansowymi, które są wielokrotnie niższe od projektowanych.

Na podstawie informacji Głównego Konserwatora Przyrody – Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Środowiska, w sprawie koordynacji przez Ministra Środowiska działalności parków krajobrazowych, o czym stanowi art. 24a ust. 1 uoop, NIK ocenia, że w okresie objętym kontrolą działania Ministra w tym zakresie były niewystarczające. Jak bowiem podał Główny Konserwator Przyrody: *„Parki krajobrazowe i służby tych parków nie podlegają Ministrowi Środowiska lecz wojewodzie, który je tworzy w drodze rozporządzenia. W tej sytuacji zadania Ministra Środowiska w zakresie koordynacji działalności parków krajobrazowych są znacząco ograniczone. Koordynacja przejawia się w szczególności w opracowywaniu aktów prawnych dotyczących parków krajobrazowych oraz współuczestnictwie w opracowywaniu projektów aktów prawnych wydawanych przez inne jednostki centralne, a dotyczące parków krajobrazowych. Ponadto koordynacja polega na:*

- 1) wykładni prawnych dotyczących organizacji i funkcjonowania parków krajobrazowych jako jednej z form ochrony przyrody,*
- 2) wyrażaniu opinii dotyczących aktów prawnych wydawanych przez wojewodów w sprawie parków krajobrazowych zgodnie z § 2 ust. 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 1998 roku w sprawie trybu kontroli aktów prawa miejscowego ustanowionych przez wojewodę i organy administracji niezespolonej (Dz.U. nr 162, poz. 1149),*
- 3) rozpatrywaniu skarg i wniosków kierowanych do Ministra Środowiska przez Służby Parków Krajobrazowych lub przez jednostki nadrzędne tych parków,*
- 4) udzielaniu pomocy w sprawach składanych do Ministerstwa Środowiska przez Służby Parków Krajobrazowych lub przez jednostki nadrzędne tych parków,*
- 5) opiniowaniu wniosków wojewodów, które dotyczą wystąpień do jednostek centralnych o dodatkowe etaty i środki finansowe,*
- 6) wyrażaniu opinii w sprawie wniosków o dotacje finansowe dla parków krajobrazowych z funduszy celowych,*

7) udzieleniu pomocy dyrektorom parków krajobrazowych w organizowaniu konferencji i seminariów dotyczących ochrony przyrody.

Minister Środowiska współdziała z wojewodami w sprawach parków krajobrazowych poprzez omówienie problematyki tych parków w trakcie wizytowania województw przez Ministra oraz podległe mu służby (Główny Konserwator Przyrody, Departament Ochrony Przyrody)”

Ponadto, jak podano w informacji Głównego Konserwatora Przyrody, w okresie objętym kontrolą:

- *odbyła się 1 narada (2001 r.) z Wojewódzkimi Konserwatorami Przyrody dot. projektowanej Sieci Natura 2000,*
- *nie omawiano spraw parków krajobrazowych na posiedzeniach kierownictwa Ministerstwa,*
- *nie kontrolowano parków krajobrazowych pomimo rozpatrywania skarg i wniosków kierowanych do Ministerstwa na działalność parków krajobrazowych.”*

Negatywnie należy ocenić fakt wydania przez Ministra Środowiska z ponad rocznym opóźnieniem (15 miesięcy) rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad sporządzania planów ochrony dla parków krajobrazowych. Opóźnienie to stało się podstawą do zakwestionowania zgodności z prawem rozporządzeń wojewodów, zatwierdzające opracowane już plany ochrony. Dotyczyło to m.in. rozporządzeń Wojewodów: Kujawsko-Pomorskiego, Świętokrzyskiego i Podlaskiego. W opinii NIK rozporządzenia wojewodów zatwierdzające w 2001 r. opracowane uprzednio plany ochrony parków krajobrazowych, były prawomocne w świetle przepisu art. 10 obwieszczenia Ministra Środowiska z dnia 2 lipca 2001 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 99 poz. 1079), stanowiącego, że do spraw wszczętych, a nie zakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Badania kontrolne, przeprowadzone w 10 urzędach wojewódzkich, a także informacje uzyskane od wojewodów z pozostałych 6 województw (dolnośląskiego, łódzkiego, małopolskiego, opolskiego, podkarpackiego i zachodniopomorskiego) wykazały, że sprawowany przez nich nadzór i kontrola nad funkcjonowaniem i działalnością parków krajobrazowych były niewystarczające. Ze znacznym opóźnieniem (kilku, a nawet kilkunastoletnim) dokonywano nowelizacji aktów prawnych, stanowiących podstawę ich funkcjonowania, szczególnie w odniesieniu do parków, utworzonych przed dniem wejścia w życie ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 października 1991 r., w związku ze zmianami wynikającymi z nowego podziału administracyjnego kraju od 1 stycznia 1999 r. Szczególnym przykładem w tym zakresie jest Zarząd PK „Lasy Janowskie”:

- *Zarząd PK „Lasy Janowskie”, o powierzchni 39.150 ha, utworzony został zgodnie z uchwałą Nr II/12/84 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Tarnobrzegu z dnia 3 października 1984 roku na mocy art. 41 ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska. Podstawą działalności Zarządu PK „Lasy Janowskie” było zarządzenie Wojewody Tarnobrzieskiego z dnia 18 kwietnia 1989 r. w sprawie utworzenia, organizacji i szczegółowego zakresu działania Zarządu PK. Statut jednostki oraz szczegółowe zadania Zarządu stanowiły załączniki do tego zarządzenia. Mimo*

upływu ponad 10 lat od wejścia w życie przepisów ustawy o ochronie przyrody, wymieniony akt nie został zaktualizowany i dostosowany do przepisów art. 24 ust. 4 i 5 uop. Nowy statut Zarządu PK „Lasy Janowskie” nadany został zarządzeniem Nr 86 Wojewody Lubelskiego 25 kwietnia 2002 r., tj. dopiero w czasie kontroli NIK.

Brak rozporządzenia wojewody o utworzeniu Parku oraz planu ochrony dla Parku, ustanowionego w drodze rozporządzenia, skutkowało ustalaniem niewłaściwych warunków ochrony przyrody przy uchwalaniu przez gminy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz ustalaniu sposobów eliminacji lub minimalizacji zagrożeń dla ochrony przyrody na obszarze Parku i jego otuliny. Przy uzgadnianiu założeń i warunków do projektów planów zagospodarowania przestrzennego gmin i sporządzaniu „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”, zainteresowanym jednostkom przedkładano katalog zakazów i ograniczeń, wyszczególnionych w akcie o utworzeniu Parku z 1984 r. Ograniczenia te znacznie różnią się od zakazów i nakazów, określonych w art. 37 ust. 1 uop - przed zmianą i w art. 26a ust. 1 – po zmianie z dn. 2.02.2001 r. ustawy o ochronie przyrody.

Ponadto:

- Nadbużański Park Krajobrazowy został utworzony na podstawie rozporządzeń Wojewodów: Siedleckiego nr 36/93 z dnia 30 września 1993 r., Ciechanowskiego nr 15/94 z dnia 8 kwietnia 1994 r. i Łomżyńskiego nr 13/98 z dnia 19 maja 1998 r.

Wprowadzone rozporządzeniami wojewodów siedleckiego i ciechanowskiego na części terenu Parku ograniczenia w formie 20 zakazów, 10 nakazów i 7 zaleceń nie w pełni odpowiadały zakazom ustalonym w ustawie z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody. Jedynie w rozporządzeniu Wojewody Łomżyńskiego dla pozostałej części Parku ustalone zakazy (w liczbie 8) były zgodne z określonymi w ustawie.

Dostosowania i ujednolicenia zakazów do katalogu ustawowego dokonano mocą rozporządzenia nr 30 Wojewody Mazowieckiego z dnia 26 marca 2002 r. w sprawie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego powiększenia, równocześnie anulując wszystkie ww. rozporządzenia. Aktualnie powierzchnia Parku wraz z otuliną wynosi 113,7 tys. ha, w tym otulina 39,5 tys. ha.

- Wojewoda Śląski nie podjął działań, mających na celu dostosowanie aktów prawnych regulujących funkcjonowanie parków krajobrazowych do obowiązującego stanu prawnego, mimo istotnych zmian w tym zakresie, wprowadzonych z dniem 2 lutego 2001 r. nowelizacją ustawy o ochronie przyrody.

Z ustaleń kontroli wynika, że w przypadku parków krajobrazowych, których obszar wykracza poza teren jednego województwa, właściwi wojewodowie nie podejmowali działań, w celu zawarcia porozumień w sprawie podziału zadań, dotyczących funkcjonowania takich parków lub podejmowane działania w tym zakresie były nieskuteczne. Przykładowo:

- Wojewoda Mazowiecki spośród pięciu parków usytuowanych w całości na terenie województwa mazowieckiego, nadzorował w badanym okresie cztery z nich, tj. Mazowiecki PK, Chojnowski PK, Kozienicki PK i Nadbużański PK. Nie sprawował natomiast nadzoru nad piątym, tj. Brudzeńskim PK. Park ten razem z Gostynińsko-Włocławskim PK posiadał od 1991 r. jeden Zarząd z siedzibą w Kowalu, a nadzór nad nim sprawował Wojewoda Kujawsko-Pomorski. Do dnia kontroli nie wszczęto starań o włączenie tego Parku pod nadzór Wojewody Mazowieckiego, a podjęte w 1999 r. działania w celu zawarcia porozumienia z Wojewodą Kujawsko-Pomorskim w sprawie podziału zadań, dotyczących funkcjonowania parków położonych na terenie obydwu województw, w tym

Brudzeńskiego PK, nie doprowadziły do jego podpisania. Kontrolującym nie przedstawiono ewentualnych dalszych działań w tym względzie w latach 2000-2001.

Ponadto Wojewoda Mazowiecki w badanym okresie podejmował działania w celu zawarcia porozumień z wojewodami sąsiednich województw w sprawie podziału zadań dotyczących funkcjonowania parków krajobrazowych, położonych jednocześnie na terenie woj. mazowieckiego i województw ościennych, których dyrektorzy nie podlegają Wojewodzie Mazowieckiemu. Efektem tych działań było podpisanie jednego porozumienia z Wojewodą Łódzkim w sprawie Bolimowskiego PK. Nie doprowadzono natomiast do zawarcia porozumień: z Wojewodą Lubelskim w zakresie PK „Podlaski Przełom Bugu”, Wojewodą Kujawsko-Pomorskim w sprawie ww. Brudzeńskiego PK oraz Gostynińsko-Włocławskiego PK, a także z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim w zakresie Górznińsko-Lidzbarskiego PK. Zaznaczyć należy, że zawarcie ww. porozumień jest istotne m.in. dla wypełnienia ustawowego obowiązku, wynikającego z art. 13b ust. 6 ustawy o ochronie przyrody, zgodnie z którym plany ochrony dla parków krajobrazowych, położonych na terenie dwu lub więcej województw, właściwi wojewodowie ustanawiają w porozumieniu, w drodze rozporządzeń, oraz art. 24a ust. 5 i 6 w sprawie powoływania i odwoływania dyrektora parku krajobrazowego przez ministra właściwego do spraw środowiska w uzgodnieniu z wojewodami.

- *Brak było porozumień Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z Wojewodą Pomorskim, Mazowieckim i Warmińsko-Mazurskim dotyczących współpracy w zakresie funkcjonowania parków, których tereny wykraczają poza granice administracyjne województwa Kujawsko-Pomorskiego.*
- *Wojewoda Wielkopolski nie zawarł porozumienia z Wojewodą Lubuskim w sprawie zarządzania Przemęckim PK oraz Pszczewskim PK.*

Z ustaleń kontroli wynika, że w 18 na 27 skontrolowanych jednostek, w rozporządzeniach wojewodów w sprawie utworzenia parków krajobrazowych wprowadzono formę „Zarząd Parku” lub „Zarząd Parków”, jako organu kierującego parkiem krajobrazowym, która nie znajduje uzasadnienia w przepisach ustawy o ochronie przyrody. Przepis art. 24a ust. 2 uoop stanowi bowiem, że parkiem krajobrazowym kieruje dyrektor parku krajobrazowego. Również zadania związane z zarządzaniem parkiem, zgodnie z przepisem art. 24a ust. 7 uoop zostały wyznaczone dla dyrektora parku krajobrazowego, a nie dla „Zarządu Parku”.

- *Rozporządzenia Wojewody Mazowieckiego Nr 57, 58 i 59 z dnia 18 kwietnia 2000 r. odpowiednio w sprawie Zarządu Kozienickiego PK, Zarządu Nadbużańskiego PK oraz Zarządu Mazowieckiego i Chojnowskiego PK, powołujące ww. Zarządy podały jako podstawę prawną – art. 24 ust. 6 i 7 ustawy o ochronie przyrody, który nie dotyczył powoływania zarządu parku krajobrazowego, lecz stanowił o powoływaniu dyrektora parku, dyrektora zespołu parków oraz ich zadaniach.*

Stosownie do postanowień art. 8 ustawy o ochronie przyrody, zadania organu administracji rządowej w zakresie ochrony przyrody, wojewoda realizuje przy pomocy wojewódzkiego konserwatora przyrody, którego powołuje po zasięgnięciu opinii wojewódzkiej komisji ochrony przyrody. Kontrola wykazała, że nie przestrzegano ustawowych wymogów powoływania wojewódzkich konserwatorów przyrody. Niezadowolający był także ich nadzór nad parkami krajobrazowymi. Np.:

- *W Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim od 1 lipca 1999 r. nie powołano Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody, tym samym nie dopełniono wymogu określonego przepisem art. 8 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody. Ustalono, że dwukrotnie zastosowano jedynie formułę „powierzenia obowiązków”, wskazującą na tymczasowy charakter podjętej decyzji. W pierwszym przypadku*

naruszony został ponadto (wskazany w jednostronnym piśmie Dyrektora Generalnego Urzędu jako podstawa podjętej decyzji) przepis art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (t.j. Dz.U. z 2001 r. nr 86, poz. 953 z późn. zm.). Zgodnie z ww. przepisem zlecenie dodatkowej pracy urzędnikowi mogło nastąpić na okres do trzech miesięcy, tymczasem stan taki utrzymywał się przez okres ponad 31 miesięcy. W drugim przypadku Wojewoda Pomorski w ogóle nie wskazał podstawy prawnej powierzenia funkcji innemu pracownikowi Urzędu (trzymiesięczny okres upłynął 24 maja 2002 r.).

- *W Lubelskim Urzędzie Wojewódzkim sposób i tryb powołania Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody nastąpił z naruszeniem przepisu art. 8 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody. W kwietniu 1998 r., ówczesny Dyrektor Generalny Urzędu Wojewódzkiego powierzył funkcję Konserwatora Przyrody pracownikowi zatrudnionemu na stanowisku st. inspektora wojewódzkiego, a w styczniu 1999 r. Wojewoda upoważnił go do załatwiania w swoim imieniu należących do niego spraw wynikających z ustawy o ochronie przyrody. W maju 2000 r. pracownik ten został wprowadzony przez Wojewodę Lubelskiego formalnie powołany na ww. stanowisko, jednak bez uzyskania uprzednio wymaganej opinii Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody.*
- *Wojewoda Kujawsko-Pomorski, powołując dnia 16 grudnia 1999 r. Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody nie zasięgał opinii Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody. Natomiast powołanie w dniu 26 kwietnia 2002 r. nowego wojewódzkiego konserwatora przyrody, nastąpiło zgodnie z art. 8 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody.*
- *W Podlaskim Urzędzie Wojewódzkim Wojewódzki Konserwator Przyrody w niewystarczającym zakresie sprawował nadzór nad funkcjonowaniem parków krajobrazowych. Ograniczał się bowiem do akceptacji przedkładanych przez dyrektorów parków rocznych planów pracy, a oceny, z wykonania tych planów, dokonywał na podstawie przedkładanych rocznych sprawozdań oraz wyników z okresowych kontroli, których tematyka nie obejmowała całokształtu działalności parków. Podkreślić przy tym trzeba, że otrzymywane odpowiedzi o sposobie wykonania wniosków z kontroli parków przyjmował bez zastrzeżeń. W zatwierdzanej tematyce kontroli nie wnosił o sprawdzenie ich wiarygodności podczas następnych kontroli. Nie analizował i nie ocenił zakresu oraz efektów współpracy dyrekcji parków krajobrazowych z jednostkami administracji samorządowej i administracji Lasów Państwowych. Nie przeciwdziałał także lokalizowaniu na terenie Zarządu Suwalskiego PK, inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska oraz budownictwa lotniskowego poza miejscami wyznaczonymi w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Nie przeciwdziałał także nielegalnemu pozyskiwaniu kruszywa naturalnego z terenu Parku.*
- *W Lubuskim Urzędzie Wojewódzkim odpowiedzialność za nadzór merytoryczny nad realizacją statutowych zadań parków krajobrazowych, działających od dnia 29 stycznia 1999 r. w formie Zespołu PK, nałożono bezpośrednio dyrektorowi Wydziału Ochrony Środowiska, pomijając Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody. W aktualnie obowiązującym regulaminie organizacyjnym LUW (wprowadzonym zarządzeniem nr 32 Wojewody Lubuskiego z dnia 15 lutego 2002 r.), zadania ochrony przyrody powierzono nowo utworzonemu Wydziałowi Rolnictwa i Środowiska. W regulaminie tym nie wskazano jednak obowiązku merytorycznego nadzoru nad funkcjonowaniem Zespołu Parków, jak również osoby bezpośrednio odpowiedzialnej za taki nadzór. Stosownych zmian dokonano dopiero w trakcie kontroli NIK, przypisując omawiane obowiązki Wojewódzkiemu Konserwatorowi Przyrody.*

W trakcie kontroli stwierdzono przypadek rozbieżności przy ustalaniu odpowiedzialnych za nadzór nad parkami krajobrazowymi.

- *Wojewoda Mazowiecki, ustanawiając rozporządzeniami „Zarządy Parków”, nadzór nad ich działalnością powierzył dyrektorowi Wydziału Ochrony Środowiska, sprawującemu go przy pomocy merytorycznej Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody. Natomiast w statucie nadzór w tym zakresie powierzono Dyrektorowi Generalnemu Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego w Warszawie, za pośrednictwem Dyrektora Wydziału Ochrony Środowiska, przy pomocy merytorycznej z zakresu ochrony przyrody Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody.*

Jak wynika z dokonanych ustaleń, w 4 spośród 27 jednostek, objętych kontrolą wojewodowie nie powołali rad parków, a w dalszych 9 jednostkach nie zachowano ciągłości ich funkcjonowania. I tak np.:

- *Wojewoda Śląski nie powołał rady parku przy Dyrektorze Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego. Zadania tego organu opiniodawczo-doradczego powierzył natomiast Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego. Powyższy tryb postępowania naruszał postanowienia art. 24b uoop.*
- *Wojewoda Wielkopolski do czasu kontroli nie powołał rady parku dla Zespołu PK Województwa Wielkopolskiego. W ocenie Zespołu PK rada ta (w składzie ok. 80 osób) nie spełniałaby swoich zadań, natomiast jej obsługa wiązałaby się z dużymi kosztami.*
- *Wojewoda Lubelski po przejęciu z dniem 1 stycznia 1999 r. nadzoru nad Zarządem PK „Lasy Janowskie” nie powołał rady parku.*
- *Wojewoda Warmińsko-Mazurski nie powołał do czasu kontroli rady parku dla utworzonego w styczniu 1998 r. PK Puszczy Romnickiej, co oznacza, że jednostka ta funkcjonowała bez organu opiniodawczo-doradczego ponad cztery lata.*
- *W Zarządzie Lubelskich PK, Zarządzie Chełmińskich PK oraz Zespole Zamojskich PK, usytuowanych na terenie województwa lubelskiego stwierdzono brak ciągłości w działaniu rad parków. Przerwy w ich funkcjonowaniu wynosiły od 1,5 do 2,5 lat.*
- *W 6 parkach krajobrazowych, funkcjonujących w województwie pomorskim, w okresie od upływu I kadencji rad parków krajobrazowych w 1998 r., do czasu powołania w latach 2000-2001 przez Wojewodę Pomorskiego rad następnej kadencji, nie działały rady parków.*

Niewystarczające były działania wojewodów w zakresie uwzględnienia przez właściwe gminy ustaleń planów ochrony parków krajobrazowych.

- *W województwie podlaskim po ustanowieniu planów ochrony dla 2 parków, zarządy gmin, na terenie których ustanowione zostały granice parków (3 z terenu Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi i 12 z terenu Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej) nie wywiązały się z ustawowego obowiązku (art. 4 przed zmianą i art. 13a ust. 7 uoop po zmianie) sporządzenia – w terminie jednego roku od dnia wejścia w życie aktu ustanawiającego plan ochrony – miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem ustaleń planu ochrony lub dokonania zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Pomimo tego Wojewoda Podlaski nie wezwał, w ustawowym trybie, zarządów gmin do podjęcia przez rady gmin uchwał o sporządzeniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru objętego planem ochrony lub dokonania zmian w obowiązującym planie ochrony, ani też nie podjął działań do sporządzenia tych planów w formie aktu prawa miejscowego.*
- *W województwie kujawsko-pomorskim, po ustanowieniu planów ochrony dla 4 parków, zarządy gmin, na terenie których znajdowały się parki, powinny podjąć czynności dotyczące sporządzenia lub*

zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem ustalenia planu ochrony (art. 4 przed zmianą i art. 13a ust. 7 po zmianie uoop). Jak ustalono 9 spośród 37 gmin na terenie których znajdują się parki, czynności takich nie podjęło (Grażawy, Świdziebna, Jeziora Wielkie, Jabłonowo, Górzno, Boruckowo, Zbiczno, Kruszwica, Piotrków Kujawski), a jako przyczynę podano brak zabezpieczenia finansowego z budżetu Wojewody.

- Dla wszystkich parków krajobrazowych wchodzących w skład Zarządu Świętokrzyskich i Nadnidziańskich PK, zlokalizowanych na terenie 43 gmin województwa świętokrzyskiego, zostały w latach 1995-1998 opracowane, a następnie ustanowione w drodze rozporządzeń Wojewody, plany ochrony. Stwierdzono, że do czasu zakończenia kontroli żadna z ww. gmin nie sporządziła miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz nie dokonała zmian w obowiązującym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, stosownie do zapisów art. 13a ust. 7 ustawy o ochronie przyrody. W zaistniałej sytuacji negatywnie należy ocenić fakt niepodjęcia przez Wojewodę Świętokrzyskiego czynności określonych w art. 13a ust. 8 ustawy o ochronie przyrody, tj. wezwania gmin do podjęcia uchwały o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru objętego planem, a w przypadku niepodjęcia tych uchwał, sporządzenia ww. planów przez Wojewodę w formie aktu prawa miejscowego.

Stwierdzono, że we wszystkich urzędach wojewódzkich objętych kontrolą nie podjęto skutecznych działań dla zapewnienia realizacji ustawowego obowiązku zaopatrzenia pracowników Służby Parków Krajobrazowych w bezpłatne umundurowanie określone przepisami art. 24c ust. 2 ustawy o ochronie przyrody (przed nowelizacją uoop art. 24 ust. 12) i rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 10 września 2001 r. w sprawie określenia stanowisk i wymagań kwalifikacyjnych dla pracowników Służby Parków Krajobrazowych. Wykazano także, że przydzielane środki finansowe na działalność parków krajobrazowych nie uwzględniały wydatków na zakupy umundurowania.

3.5.2. Nadzór i kontrola działalności parków krajobrazowych

Z ustaleń kontroli wynika, że wojewodowie nie zapewnili w badanym okresie właściwego nadzoru nad działalnością parków krajobrazowych. I tak:

- Wojewoda Śląski nie zapewnił dostatecznego nadzoru merytorycznego nad działalnością parków krajobrazowych. W okresie objętym kontrolą pracownicy Urzędu Wojewódzkiego, którym parki bezpośrednio podlegały (Wydziału Architektury i Gospodarki Przestrzennej w 1999 r. oraz Wydziału Środowiska i Rolnictwa w latach 2000-2001) nie przeprowadzili kontroli w żadnym z parków krajobrazowych, a w latach 2000-2001, nawet ich nie zaplanowali.
- Pracownicy Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego, w okresie objętym kontrolą przeprowadzili w Zarządzie Świętokrzyskich i Nadnidziańskich PK 3 kontrole dotyczące problematyki finansowej. Nie przeprowadzono natomiast żadnej kontroli w zakresie merytorycznej działalności tej jednostki, co wskazuje na nierzetelne wypełnianie obowiązków w zakresie nadzoru.
- W województwie lubelskim nie w pełni zadawał funkcjonalność nadzór merytoryczny nad działalnością parków krajobrazowych. W obowiązujących w latach 1999-2001 regulaminach organizacyjnych Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego oraz w zakresie czynności Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody nie sprecyzowano i nie określono zakresu i form tego nadzoru. Nie wypracowano metod i nie dokonywano okresowych ocen funkcjonowania parków krajobrazowych oraz wypełniania przez dyrektorów parków nałożonych na nich ustawowych zadań.

W badanym okresie pracownicy Wydziału Ochrony Środowiska i Rolnictwa Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego zaplanowali i przeprowadzili w 5-ciu jednostkach zarządzających parkami krajobrazowymi ogółem 7 kontroli. Nie w każdym przypadku, postępowanie kontrolne przebiegało zgodnie z ustalonymi procedurami. Np. z kontroli przeprowadzonej w listopadzie 1999 r. w Zespole Zamojskich PK w Zamościu, w której stwierdzono szereg istotnych nieprawidłowości i uchybień w wykonywaniu ustawowych zadań, zamiast protokołu kontroli sporządzono jednostronnie podpisane sprawozdanie. W sprawozdaniu sformułowano szereg zaleceń i wniosków do realizacji. Nie zobligowano jednak dyrektora Zespołu do odpowiedzi o sposobie ich realizacji. Nie przeprowadzono również kontroli sprawdzającej. Dopiero w trakcie kontroli NIK wyegzekwowano odpowiedź o realizacji zaleceń i wniosków. W pozostałych przypadkach sporządzono protokoły z kontroli, kierowano do jednostek zalecenia i egzekwowano ich realizację. Nie zawsze jednak formułowane zalecenia były w pełni zasadne. Np. w wyniku ustaleń z kontroli przeprowadzonej w lipcu 2000 r. w PK „Podlaski Przełom Bugu” w Janowie Podlaskim, w skierowanych zaleceniach zobligowano dyrektora Parku m.in. do uaktualnienia statutu tej jednostki oraz powołania Rady Naukowo-Społecznej w nowym składzie, co należało do kompetencji ustawowych Wojewody Lubelskiego.

- *Wydział Finansowy Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego przeprowadził kompleksowe kontrole prawidłowości wydatkowania środków finansowych w trzech parkach krajobrazowych. Najistotniejsze stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły funkcjonowania Mazurskiego Parku Krajobrazowego, w którym m.in. nie wyceniono posiadanych nieruchomości i gruntów, nie wpisano ich do ewidencji księgowej parku oraz nie założono dla nich ksiąg wieczystych.*

Pracownicy Urzędu nie przeprowadzali natomiast kontroli prawidłowości wykonywania przez parki zadań z zakresu ochrony przyrody, w tym działań podejmowanych przez dyrektorów na rzecz przestrzegania zakazów określonych dla parków w aktach o ich utworzeniu.

- *W Lubuskim Urzędzie Wojewódzkim w okresie objętym kontrolą nie dokumentowano czynności nadzorczych nad działalnością Zespołu PK. Nie uwzględniano Zespołu w planach kontroli oraz nie dokonywano ocen jego funkcjonowania. Czynności kontrolnych nie wykonywał również Wojewódzki Konserwator Przyrody. Rozmiar nieprawidłowości, stwierdzonych przez NIK w toku kontroli Zespołu, wskazuje na potrzebę podjęcia niezwłocznych działań nadzorczych w celu wyeliminowania stwierdzonych uchybień.*

Stwierdzono niedociągnięcia przy prowadzeniu i aktualizacji rejestru parków krajobrazowych w 4 urzędach wojewódzkich:

- *W Śląskim Urzędzie Wojewódzkim rejestr parków krajobrazowych nie spełniał wymogów art. 39 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody. Nie zawierał bowiem informacji o formie własności i rodzaju gruntów, na których utworzono parki krajobrazowe oraz danych dotyczących położenia geograficznego. Jak wynika z ustaleń kontroli, brak powyższych danych był spowodowany zbyt wysokimi kosztami ich pozyskania. Ponadto, zdaniem p.o. Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody, dla realizacji zadań wynikających z istnienia parku krajobrazowego, pozyskiwanie ww. danych dla całego chronionego obszaru nie znajduje merytorycznego uzasadnienia, o czym Wojewoda informował Ministra Środowiska pismem z dnia 11 września 2001 r. nr ŚR-VII-4/6632/5/2001.*
- *W Świętokrzyskim Urzędzie Wojewódzkim brak było istotnych informacji, które rejestr, zgodnie z art. 39 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody, powinien zawierać. Dotyczyło to braku informacji o geograficznym i administracyjnym położeniu parku (nie podano obrębów ewidencyjnych i nazw powiatów), określenia form własności i rodzajów gruntów, opisu przedmiotu poddanego pod ochronę*

oraz informacji czy dany park podlega ochronie w zakresie międzynarodowego prawa ochrony przyrody.

- *W Warmińsko-Mazurskim Urzędzie Wojewódzkim prowadzony rejestr nadzorowanych przez Wojewodę parków krajobrazowych, nie zawierał wszystkich danych wymaganych przepisami art. 39 ust. 4 pkt 4 i 5 ww. ustawy. Brak w nim było danych o obrębach ewidencyjnych oraz, z wyjątkiem Zespołu PK Pojezierza Iławskiego i Wzgórz Dylewskich, danych o formach własności gruntów z obszarów parków.*
- *W Kujawsko-Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim do rejestru wpisano tylko 4 na 8 funkcjonujących parków krajobrazowych, a ponadto nie podano wszystkich informacji ich dotyczących. Wymieniony rejestr oprócz tego był nieaktualny ponieważ nie zawierał danych określonych w art. 39 ust. 4 cytowanej ustawy.*

III. OPIS POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

W toku kontroli, w trybie art. 29 pkt. 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994r. o Najwyższej Izbie Kontroli, zasięgnięto informacji w:

- Ministerstwie Środowiska w sprawach dotyczących:
 - wydania aktów wykonawczych do znowelizowanej uoop ze wskazaniem przyczyn opóźnienia,
 - sprawowania przez Ministra Środowiska koordynacji działalności parków krajobrazowych.
- 6 urzędach wojewódzkich nie objętych kontrolą (dolnośląskim, łódzkim, małopolskim, podkarpackim, opolskim i zachodniopomorskim), w sprawach dotyczących:
 - stanu opracowania i ilości zatwierdzonych planów ochrony dla parków krajobrazowych funkcjonujących na administrowanym terenie,
 - kosztów poniesionych na opracowanie tych planów,
 - nadzoru nad uwzględnieniem przez gminy w mpzp ustaleń planów ochrony dla parków krajobrazowych, w tym ewentualnych przypadków sporządzania przez wojewodę planu w formie aktu prawa miejscowego (art. 13a ust. 8 uoop),
- Fundacji EkoFundusz w sprawach dotyczących wysokości kwot udzielonych dotacji na realizację zadań statutowych parków krajobrazowych.

Po zakończeniu kontroli do kierowników wszystkich jednostek kontrolowanych skierowano wystąpienia pokontrolne. Ponadto w 2 przypadkach NIK skierowała zawiadomienia o naruszeniu dyscypliny finansów publicznych.

1. W wystąpieniach do wojewodów wnioskowano o:

- Podjęcie działań celem opracowania i ustanowienia brakujących jeszcze planów ochrony dla parków krajobrazowych.
- Zadbanie o sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin, z uwzględnieniem ustaleń planów ochrony parków krajobrazowych lub dokonanie stosownych zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
- Zawarcie porozumień regulujących nadzór i funkcjonowanie parków krajobrazowych, których obszary położone są na terenach kilku województw.
- Powoływanie zgodnie z przepisami ustawy o ochronie przyrody rad parków (zespołu parków) działających przy dyrektorach parków krajobrazowych jako organy doradcze oraz wojewódzkich konserwatorów przyrody.
- Dostosowanie form organizacyjnych parków krajobrazowych w zakresie kierowania nimi do przepisów ustawy o ochronie przyrody.

- Podjęcie skutecznych działań w zakresie tworzenia w parkach krajobrazowych warunków do właściwego zagospodarowania turystycznego, zgodnie z dyspozycją zawartą w art. 24a ust. 7 pkt 2 ustawy o ochronie przyrody.
- Zapewnienie skutecznego nadzoru, w tym również nadzoru merytorycznego nad funkcjonowaniem parków.
- Rozważenie określenia metod i dokonywania okresowych ocen funkcjonowania parków krajobrazowych oraz wypełniania przez dyrektorów parków nałożonych na nich ustawowych zadań.
- Wyeliminowanie uchybień w sprawowaniu nadzoru nad funkcjonowaniem parków krajobrazowych.

W odpowiedziach na wystąpienia pokontrolne wojewodowie poinformowali o podjęciu działań dla przyspieszenia opracowania planów ochrony dla parków krajobrazowych. W projektach budżetu na 2002 r. skierowanych do Ministra Finansów, zgłoszono potrzeby finansowe na realizację obowiązków ustawowych, w tym wynikających z obowiązku opracowania lub zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, stosownie do przepisu art. 13a ust. 7 i 8 ustawy o ochronie przyrody. Dyrektorów parków zobowiązano do bezwzględnej realizacji wniosków pokontrolnych.

Zobowiązano Wojewódzkich Konserwatorów Przyrody do dokonywania, co najmniej 1 raz w roku, kompleksowej kontroli w parkach krajobrazowych i dokumentowanie oceny ich rzeczywistej pracy i współpracy z organami władzy samorządowej i administracji leśnej.

Podejmowane są działania dla uporządkowania form organizacyjnych parków krajobrazowych, a także zawarcia porozumień w przypadkach położenia parku na terenach kilku województw.

Wojewoda Podlaski poinformował o podjętych działaniach dyscyplinarnych. Odwołał dyrektora Zarządu Suwalskiego PK, oraz obniżył wielkość premii jednemu z dyrektorów oraz Wojewódzkiemu Konserwatorowi Przyrody.

Wojewoda Mazowiecki poinformował o podpisaniu porozumienia z Prezesem WFOŚiGW w Warszawie w sprawie dofinansowania prac związanych z opracowaniem planów ochrony dla parków krajobrazowych.

2. W wystąpieniach do dyrektorów parków i zespołów parków krajobrazowych wnioskowano o:

- Pilne przystąpienie do prac mających na celu opracowanie planu ochrony dla parków zgodnie z wymogami ustawy o ochronie przyrody oraz rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 15 kwietnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad sporządzania planu ochrony dla parku krajobrazowego.
- Określenie obszarów parków do prowadzenia badań naukowych i opracowanie zasad ich udostępniania Polskiej Akademii Nauk, uczelniom wyższym i instytutom naukowym.

- Zintensyfikowanie działalności rad parków m.in. poprzez korzystanie z opinii w sprawach związanych z działalnością parków.
- Podjęcie działań zmierzających do oznakowania wszystkich ścieżek przyrodniczo-krajobrazowych na terenie parków wraz z umieszczeniem stosownych informacji na drogach dojazdowych do nich.
- Przygotowanie i wdrożenie programu organizacji działalności turystycznej i rekreacyjnej na obszarach parków i otuliny oraz określenie obszarów i obiektów, które mogą być wykorzystywane do poszczególnych form działalności.
- Przeciwdziałanie samowoli budowlanej i lokalizowaniu obiektów w miejscach wyłączonych z działalności inwestycyjnej oraz nielegalnemu składowaniu odpadów i pozyskiwaniu kruszywa.
- Bezwzględne przestrzeganie procedur związanych z udzieleniem zamówień publicznych.
- Podjęcie działań dla pozyskania dodatkowych środków na dofinansowanie działalności parków z innych, pozabudżetowych źródeł.

W udzielonych odpowiedziach dyrektorzy skontrolowanych jednostek poinformowali o podjęciu realizacji wniosków pokontrolnych. Rozpoczęto prace przygotowawcze dla opracowania planów ochrony dla parków krajobrazowych. Zgłoszono do urzędów wojewódzkich potrzeby finansowego zabezpieczenia działalności parków. Wspólnie z radami parków podjęto czynności w zakresie ustalenia zasad udostępnienia terenów parków do prac badawczych.

3. W wystąpieniach do kierujących i nadzorujących działalność gospodarstw pomocniczych wnioskowano o:
- wprowadzenie zmian organizacyjnych w kierowaniu gospodarstwem,
 - uregulowanie spraw dotyczących zobowiązań podatkowych,
 - przestrzeganie wymogów ustawy o zamówieniach publicznych,
 - sporządzanie planów finansowych z wyszczególnieniem klasyfikacji wydatków,
 - dokonanie analizy funkcjonowania gospodarstwa pomocniczego pod kątem jego dalszej użyteczności dla zespołu parków krajobrazowych.

W udzielonych odpowiedziach na wystąpienie pokontrolne poinformowano o wprowadzeniu zasad kontroli wewnętrznej. Złożono deklaracje podatkowe za rok 2002 i wnioskowano o umorzenie zaległości podatkowych za ubiegły okres. Zobowiązano się do przestrzegania przepisów ustawy o zamówieniach publicznych.

Do ocen, uwag i wniosków zawartych w wystąpieniach pokontrolnych zastrzeżenia zgłosili dyrektorzy Mazurskiego PK i Suwalskiego PK.

1. Komisja Rozstrzygająca NIK po rozpatrzeniu zastrzeżenia dyrektora Mazurskiego PK, w uchwale z dnia 29 sierpnia 2002 r., postanowiła:
 - uwzględnić zastrzeżenie dot. pkt. 1 wystąpienia pokontrolnego w sprawie nieaktualności planu ochrony.
2. Komisja Odwoławcza Delegatury NIK w Białymstoku po rozpatrzeniu zastrzeżeń dyrektora Suwalskiego PK, w uchwale z dnia 11 czerwca 2002 r., postanowiła:

- uwzględnić zastrzeżenia dot. pkt. 1, 2 i 4 wystąpienia pokontrolnego w sprawach projektu planu ochrony, aktualizacji uchwały powołującej Park i działań dla rozwoju turystyki,
- uwzględnić w części zastrzeżenie dot. pkt 3 i 6 wystąpienia pokontrolnego w sprawach zaangażowania pracownika ds. turystyki oraz usuwanie zadrzewień,
- oddalić w całości zastrzeżenia dot. pkt 5 wystąpienia pokontrolnego w sprawie niekonsekwencji w opiniowaniu budowy zbiornika wodnego.

Uchwała Komisji Odwoławczej została zatwierdzona przez Prezesa NIK w dniu 8 lipca 2002 r.

Z łącznej liczby 160 wniosków pokontrolnych skierowanych przez NIK, wg stanu na 3 grudnia 2002 r. zrealizowanych zostało 85 wniosków, 39 było w realizacji, a 36 jeszcze nie podjęto.

Kontrola wykazała, że z naruszeniem przepisów ustawy o zamówieniach publicznych wydatkowano kwotę 241.125 zł. Stwierdzono uszczuplenia w dochodach samorządowych na kwotę 50.729 zł, oraz inne nieprawidłowości finansowe na kwotę 9.156,40 zł. Kwoty, wobec których podjęto działania w celu ich odzyskania wynoszą 50.729 zł.

D y r e k t o r
Departamentu Środowiska, Rolnictwa
i Zagospodarowania Przestrzennego

Andrzej Głowacki

A k c e p t u j ę:
WICEPREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI

Zbigniew Wesółowski

Z a t w i e r d z a m:

P R E Z E S
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI

Mirosław Sekula

Warszawa, dnia 20 grudnia 2002 r.

Wykaz jednostek skontrolowanych

Departament Środowiska, Rolnictwa i Zagospodarowania Przestrzennego

- Mazowiecki Urząd Wojewódzki w Warszawie
- Zarząd Mazowieckiego i Chojnowskiego PK
- Zarząd Kozienickiego PK
- Zarząd Nadbużańskiego PK

Delegatura NIK w Białymstoku

- Podlaski Urząd Wojewódzki w Białymstoku
- Zarząd Suwalskiego PK
- PK Puszczy Knyszyńskiej
- Zarząd Łomżyńskiego PK Doliny Narwi

Delegatura NIK w Bydgoszczy

- Kujawko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy
- Zespół PK Brudzeńskiego i Gostynińskiego-Włocławskiego
- PK Doliny Dolnej Wisły
- Zarząd Tucholskiego PK
- Zarząd Brodnickiego PK

Delegatura NIK w Gdańsku

- Pomorski Urząd Wojewódzki w Gdańsku
- Zarząd PK Dolina Słupi
- Zarząd Kaszubskiego PK
- Zarząd PK Mierzeja Wiślana
- Zarząd Nadmorskiego PK
- Zarząd Trójmiejskiego PK
- Zarząd Wdzydzkiego PK

Delegatura NIK w Katowicach

- Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach
- Zespół PK Województwa Śląskiego (w tym 3 oddziały)
- Gospodarstwo Pomocnicze „Ekolog” przy Zespole PK Województwa Śląskiego

Delegatura NIK w Kielcach

- Świętokrzyski Urząd Wojewódzki w Kielcach
- Zarząd Świętokrzyskich i Nadnidziańskich PK

Delegatura NIK w Lublinie

- Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie
- Zarząd Lubelskich PK
- Zarząd Chełmskich PK
- Zarząd PK „Lasy Janowskie”
- Zespół Zamojskich PK

Delegatura NIK w Olsztynie

- Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki w Olsztynie
- Zespół PK Pojezierza Iławskiego i Wzgórz Dylewskich
- Mazurski PK
- Zarząd PK Wysoczyzny Elbląskiej

Delegatura NIK w Poznaniu

- Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu
- Zespół PK Województwa Wielkopolskiego
- Gospodarstwo Pomocnicze „Zielone Szkoły” przy Zespole PK Województwa Wielkopolskiego.

Delegatura NIK w Zielonej Górze

- Lubuski Urząd Wojewódzki w Gorzowie Wielkopolskim
- Zespół PK Województwa Lubuskiego

**Wykaz skontrolowanych parków krajobrazowych
funkcjonujących w ramach 27 jednostek organizacyjnych
objętych kontrolą**

Zarząd Mazowieckiego i Chojnowskiego PK

1. Mazowiecki PK
2. Chojnowski PK
3. Kozienicki PK
4. Nadbużański PK
5. Suwalski PK
6. PK Puszczy Knyszyńskiej
7. Łomżyński PK Doliny Narwi
8. Tucholski PK
9. Brodnicki PK
10. PK Doliny Dolnej Wisły

Zespół PK Brudzeńskiego i Gostynińsko-Włocławskiego

11. Gostynińsko-Włocławski PK
12. Brudzeński PK
13. Trójmiejski PK
14. Wdzydzki PK
15. PK Mierzeja Wiślana
16. Nadmorski PK
17. PK Dolina Słupi
18. Kaszubski PK

Zespół PK Województwa Śląskiego

19. PK Orlich Gniazd
20. PK Stawki
21. Załęczański PK
22. PK Lasy nad Górną Liswartą
23. PK Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich
24. PK Beskidu Małego
25. PK Beskidu Śląskiego
26. Żywiecki PK

Zarząd Świętokrzyskich i Nadnidziańskich PK

27. Suchedniowsko-Oblęgorski PK
28. Sieradowicki PK
29. Cisowsko-Orłowski PK
30. Jeleniowski PK
31. Nadnidziański PK
32. Kozubowski PK
33. Szaniecki PK

34. Chęcińsko-Kielecki PK

35. PK „Lasy Janowskie”

Zarząd Chełmskich PK

- 36. Chełmski PK
- 37. Poleski PK
- 38. Sobiborski PK
- 39. Strzelecki PK
- 40. Skierbieszowski PK

Zarząd Lubelskich PK

- 41. Kazimierski PK
- 42. Kozłowiecki PK
- 43. Krzczonowski PK
- 44. Nadwieprzański PK
- 45. PK Pojezierze Łęczyńskie
- 46. Wrzelowiecki PK

Zespół Zamojskich PK

- 47. PK Puszczy Solskiej
- 48. Szczepieszczyński PK
- 49. Krasnobrodzki PK
- 50. Południowo-Roztoczański PK

51. Mazurski PK

Zespół PK Pojezierza Iławskiego i Wzgórz Dylewskich

- 52. PK Pojezierza Iławskiego
- 53. PK Wzgórz Dylewskich
- 54. PK Wysoczyzny Elbląskiej

Zespół PK Woj. Wielkopolskiego

- 55. Sierakowski PK
- 56. PK im. gen. Chłapowskiego
- 57. PK Promno
- 58. PK Puszcza Zielonka
- 59. Żerkowsko-Czeszewski PK
- 60. Nadwarciański PK
- 61. Rogaliński PK
- 62. Legnicki PK
- 63. Powicki PK
- 64. Pszczewski PK
- 65. PK Dolina Baryczy
- 66. Przemycki PK

Zespół PK Woj. Lubuskiego

- 67. Łagowski PK
- 68. Pszczewski PK
- 69. Barlinecko-Gorzowski PK
- 70. Gryżyński PK
- 71. PK Ujście Warty
- 72. Krzesiński PK
- 73. PK „Łuk Mużakowa”

WYKAZ PODSTAWOWYCH AKTÓW PRAWNYCH

1. Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody - j.t. Dz.U. z 2001r. Nr 99, poz. 1079, zm.: z 2001r. Nr 100, poz. 1085 i Nr 145 poz. 1623.
2. Ustawa z dnia 7 grudnia 2000r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody – Dz. z 2001r. Nr 3, poz.21.
3. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach - j.t. Dz.U. z 2000r. Nr 56, poz. 679, zm. z 2000r. Nr 86, poz. 958, Nr 120, poz.1268; z 2001r. Nr 110, poz.1189 i Nr 145, poz. 1623; z 2002r. Nr 25, poz.253.
4. Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych - Dz.U. Nr 16, poz. 78, zm.: z 1995 r. Nr 141, poz. 692 i z 1997 r. Nr 60, poz. 370, Nr 80, poz. 505 i Nr 160, poz. 1079 oraz z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2000r. Nr 12, poz.136, Nr 120, poz.1268; z 2001r. Nr 81, poz.875, Nr 100, poz.1085.
5. Ustawa z dnia 13 października 1995 Prawo łowieckie – j.t. Dz.U. z 2002r. Nr 42, poz.372.
6. Ustawa z dnia 27 lipca 2001r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw – Dz.U. Nr 100, poz.1085.
7. Ustawa z dnia 20 grudnia 1989 r. o utworzeniu urzędu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa - Dz.U. Nr 73, poz. 433, zm.: z 1991 r. Nr 101, poz. 444 i Nr 114, poz. 492 – utraciła moc obowiązującą z dniem 10 listopada 1999r.
8. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości – j.t. Dz.U. z 2002r. Nr 76, poz. 694.
9. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane - j.t.Dz.U. z 2000r. Nr 106, poz. 1126, zm.: z 2000r. Nr 109, poz.1157, Nr 120, poz.1268; z 2001r. Nr 5, poz.42, Nr 100, poz.1085, Nr 110, poz.1190, Nr 115, poz.1229, Nr 129, poz.1439, Nr 154 poz. 1800; z 2002r. Nr 74, poz.676.
10. Ustawa z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych - j.t. Dz.U. z 2002r. Nr 72, poz. 664.
11. Ustawa z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych – Dz.U. Nr 155, poz. 1014, zm.: z 1999 r. Nr 38, poz. 360, Nr 49, poz. 485, Nr 70, poz. 770, Nr 110, poz. 1255; z 2000 r. Nr 6, poz. 69, Nr 12, poz. 136, Nr 48, poz. 550, Nr 95, poz. 1041, Nr 119, poz. 1251, Nr 122, poz. 1315; z 2001 r. Nr 45, poz. 497, Nr 46, poz. 499, Nr 98, poz. 1070, Nr 102, poz. 1116, Nr 125, poz. 1368 i Nr 145, poz. 1623; z 2002r. Nr 41, poz.363 i 365, Nr 74, poz.676.
12. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 15 kwietnia 2002r. w sprawie szczegółowych zasad sporządzania projektu planu ochrony dla parku krajobrazowego – Dz.U. Nr 55, poz.497 – wejście w życie z dniem 29 maja 2002r.

13. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 6 stycznia 1995 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt - Dz.U. Nr 13, poz. 61, zm. z 1998 r. Nr 47, poz. 298, uchylony z dniem 3 sierpnia 2001 r.
14. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 września 2001 r. w sprawie określenia listy gatunków zwierząt rodzimych dziko występujących, objętych ochroną gatunkową ścisłą i częściową oraz zakazów dla danych gatunków i odstępstw od tych zakazów (Dz. U. Nr 130, poz. 1456) - obowiązuje od 15 listopada 2001 r.
15. Rozporządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 30 kwietnia 1957 r. w sprawie Straży Ochrony Przyrody - Dz.U. Nr 41, poz. 189, zm. z 1962 r. Nr 59, poz. 286, z 1967 r. Nr 4, poz. 14 i z 1991 r. Nr 114, poz. 492 – uchylone z dniem 2 lutego 2001r.
16. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 września 2001r. w sprawie określenia stanowisk i wymagań kwalifikacyjnych dla pracowników Służby Parków Krajobrazowych – Dz.U. Nr 101, poz.1107 – wejście w życie z dniem 5 października 2001r.
17. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 sierpnia 2001r. w sprawie określenia rodzajów siedlisk przyrodniczych podlegających ochronie – Dz.U. Nr 92, poz.1029 – wejście w życie z dniem 18 września 2001r.
18. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 22 maja 1997r. w sprawie określenia szczegółowych zasad i trybu szacowania szkód oraz wypłaty odszkodowań za szkody w uprawach i płodach rolnych – Dz.U. Nr 57, poz.359.
19. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 2 sierpnia 1991 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu wykonywania budżetu państwa - Dz.U. Nr 76, poz. 333 zm. z 1992 r. Nr 6, poz. 22 i Nr 80, poz. 411 – uchylone z dniem 1 stycznia 2001r.
20. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 18 kwietnia 1991 r. w sprawie klasyfikacji dochodów i wydatków budżetowych oraz innych przychodów i rozchodów - Dz.U. Nr 39, poz. 169, zm.: z 1991r. Nr 60, poz. 257, Nr 69, poz. 297, Nr 81, poz.356, z 1992r. Nr 22, poz. 91, Nr 103, poz. 523, z 1993r. Nr 42, poz.194, Nr 59, poz. 276, Nr 109, poz. 489, z 1994r. Nr 9, poz. 33, Nr 66, poz. 286, z 1995r. Nr 29, poz. 148, Nr 153, poz.783, z 1996r. Nr 37, poz. 162, Nr 116, poz. 556, z 1997r. Nr 22, poz.116, Nr 100, poz. 626, Nr 151, poz.999, z 1998r. Nr 161, poz. 1081, z 1999r. Nr 78, poz.880 – uchylone z dniem 1 stycznia 2001r.
21. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 18 lipca 2000 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów – Dz.U. Nr 59, poz.688, zm.: z 2001r. Nr 47, poz.501; z 2002r. Nr 46, poz.436, Nr 93, poz.836 – wejście w życie z dniem 1 stycznia 2001r.
22. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 29 grudnia 2000 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej jednostek budżetowych, zakładów

budżetowych, gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych oraz szczegółowych zasad i terminów rocznych rozliczeń i wpłat do budżetu przez zakłady budżetowe i gospodarstwa pomocnicze jednostek budżetowych (Dz.U. Nr 122, poz. 1333).

23. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 października 1999r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Środowiska (Dz.U. Nr 91, poz.1017) – z mocą obowiązującą od dnia 10 listopada 1999r.
24. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 listopada 1999r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Środowiska (Dz.U. Nr 91, poz.1035, zm. z 1999r. Nr 111, poz.1283, z 2000r. Nr 8, poz.104, Nr 46, poz.536) – z mocą obowiązującą od dnia 10 listopada 1999r. – uchylone z dniem 19 października 2001 r.
25. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 października 2001 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Środowiska – Dz.U. Nr 122, poz. 1345 – z mocą obowiązującą od dnia 23 października 2001 r. – uchylone z dniem 1 lipca 2002r.
26. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Środowiska – Dz.U. Nr 85, poz.766 – wejście w życie z dniem 1 lipca 2002r.